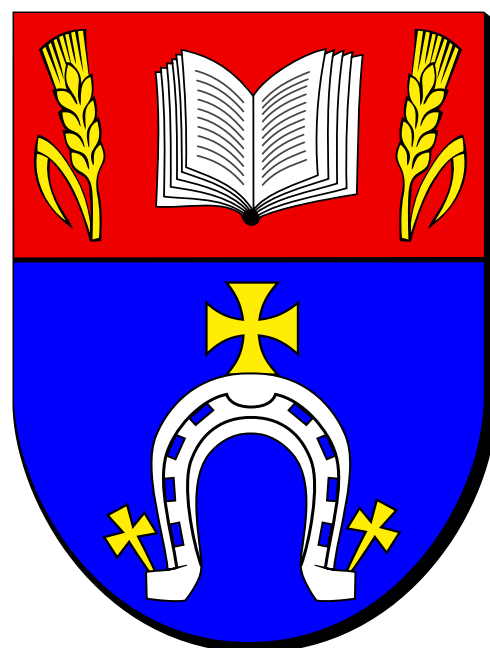


Zrównoważony rozwój to proces zmian, w którym wykorzystanie zasobów naturalnych, kierunki rozwoju społeczno-gospodarczego oraz zmiany instytucjonalne dokonują się w odniesieniu do potrzeb obecnego pokolenia bez uszczerbku dla możliwości zaspokojenia potrzeb przyszłych generacji. „Program Rozwoju Gminy Sabnie na lata 2015-2021” to kluczowy dokument strategiczny, określający cele i kierunki interwencji polityki zrównoważonego rozwoju, prowadzonej w przestrzeni gminy.

PROGRAM ROZWOJU GMINY SABNIE NA LATA 2015-2021



PROJEKT

MAJ 2015

Spis treści

1.	Wprowadzenie	4
2.	Przesłanki budowy i metodyka opracowania dokumentu	4
3.	Raport o stanie gminy - diagnoza społeczno-gospodarcza i ogólna charakterystyka Gminy Sabnie	6
3.1.	Rys historyczny.....	7
3.2.	Lokalizacja Gminy Sabnie.....	10
3.3.	Klimat.....	11
3.4.	Charakterystyka geologiczna obszaru	12
3.4.1.	Wody powierzchniowe i podziemne.....	12
3.4.2.	Gleby	13
3.5.	Środowisko przyrodnicze i formy ochrony przyrody.....	13
3.6.	Charakterystyka dziedzictwa kulturowego gminy.....	18
3.7.	Infrastruktura techniczna Gminy Sabnie.....	28
3.7.1.	Drogi i komunikacja.....	28
3.7.2.	Infrastruktura wodno-kanalizacyjna.....	30
3.7.3.	Elektroenergetyka, infrastruktura gazowa, łączność.....	30
3.7.4.	Gospodarka odpadami	31
3.8.	Infrastruktura społeczna Gminy Sabnie	33
3.8.1.	Edukacja.....	33
3.8.2.	Kultura	34
3.8.3.	Bezpieczeństwo i porządek publiczny	35
3.8.4.	Ochrona zdrowia	35
3.8.5.	Pomoc społeczna.....	36
3.8.6.	Organizacje pozarządowe i społeczne	37
3.9.	Gospodarka	38
3.9.1.	Struktura działalności gospodarczej w gminie	38
3.9.2.	Rolnictwo	39
3.10.	Zasoby turystyczne i rekreacyjne Gminy Sabnie.....	43
3.11.	Demografia i rynek pracy	45
4.	Ocena potencjału i możliwości rozwojowych Gminy Sabnie	53
4.1.	Analiza możliwości budżetowych Gminy Sabnie	53

4.2.	Promocja Gminy Sabnie	54
4.3.	Kapitał społeczny Gminy Sabnie	55
5.	Analiza SWOT, identyfikacja problemów	56
5.1.	Analiza ankiet.....	56
5.2.	Identyfikacja problemów	62
5.3.	Analiza SWOT	66
6.	Plan Strategiczny	69
6.1.	Misja Gminy Sabnie.....	69
6.2.	Wizja rozwoju Gminy Sabnie.....	70
6.3.	Priorytety rozwoju Gminy Sabnie – cele strategiczne i operacyjne	71
6.4.	Okres realizacji Programu.....	72
7.	Plan Operacyjny	73
7.1.	Kierunki działań i zadania w ramach wypracowanych celów operacyjnych.....	73
7.2.	Schemat Programu Rozwoju – kluczowe elementy.....	79
8.	Plan finansowy	79
9.	Nawiązanie do strategicznych dokumentów wyższego rzędu na poziomie województwa, kraju oraz Unii Europejskiej	85
10.	Monitorowanie, ocena i sposoby komunikacji społecznej	91
10.1.	System monitoringu Programu Rozwoju	91
10.1.	Działania informacyjne.....	97
11.	Program Rozwoju Gminy Sabnie a Program Ochrony Środowiska dla Gminy Sabnie - podsumowanie	98
12.	Spis ilustracji.....	103
13.	Spis tabel.....	104
14.	Źródła	106

1. Wprowadzenie

„Program Rozwoju Gminy Sabnie na lata 2015-2021” to podstawowy i najważniejszy dokument strategiczny samorządu lokalnego będący wieloletnim planem określającym obszary, cele i kierunki interwencji polityki rozwoju, prowadzonej w przestrzeni gminy.

W oparciu o zasady rozwoju regionalnego w Polsce (tzw. nowy paradygmat rozwoju regionalnego), Program uwzględnia potrzeby i oczekiwania całej wspólnoty gminnej, promując współpracę pomiędzy samorządem oraz sektorem gospodarczym, organizacjami pozarządowymi i innymi instytucjami, mającymi wpływ na realizację celów strategicznych Gminy Sabnie.

W polityce rozwoju, Program rozwoju jako generalny plan postępowania władz samorządu gminnego, ale również jako narzędzie współpracy z innymi partnerami samorządowymi, prywatnymi i pozarządowymi staje się kluczowym narzędziem zarządzania. Tworzenie partnerstw na etapie realizacji poszczególnych kierunków interwencji niniejszego Programu rozwoju będzie miało kluczowe znaczenie dla pozyskiwania zewnętrznych zasobów finansowych.

„Program Rozwoju Gminy Sabnie na lata 2015-2021” jest narzędziem wspierania pozytywnych zmian w całej przestrzeni gminnej oraz niwelowania barier pojawiających się w otoczeniu. Jego posiadanie ma istotny wpływ na pomyślny rozwój samorządu lokalnego. Dokument ułatwia również władzom samorządowym podejmowanie właściwych decyzji w oparciu o efektywność gospodarowania zasobami i środkami finansowymi. Odpowiednio zaplanowany plan rozwoju lokalnego jest również elementem istotnym w ramach możliwości aplikowania o środki zewnętrzne w tym dotacje z funduszy UE na lata 2014-2020.

„Program Rozwoju Gminy Sabnie na lata 2015-2021” jest spójny z priorytetami i celami dokumentów szczebla krajowego i regionalnego, tj. „Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie”; „Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju do 2030 r.”; „Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju do 2030 r.”, „Średniookresowej Strategii Rozwoju Kraju do 2020 r.”, krajowych strategii sektorowych oraz Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego.

2. Przesłanki budowy i metodyka opracowania dokumentu

Podjęcie prac dotyczących opracowania „Programu Rozwoju Gminy Sabnie na lata 2015-2021” stanowiło odpowiedź na zakres zmian w sferze społeczno-gospodarczej, zachodzących w obrębie gminy oraz w jej otoczeniu. Opracowanie dokumentu wynika także z przesłanek formalno-prawnych, uzasadniających potrzebę weryfikacji dokumentów strategicznych wszystkich jednostek samorządów terytorialnych w kraju. Ustawa

o zasadach prowadzenia polityki rozwoju wskazuje, że „Politykę rozwoju prowadzi się na podstawie strategii rozwoju, przy pomocy programów służących osiągnięciu celów, z wykorzystaniem środków publicznych. Wśród kluczowych czynników, determinujących potrzebę przygotowania Programu Rozwoju Gminy Sabnie na lata 2015-2021, wymienić należy:

- Dostosowanie Programu Rozwoju Gminy Sabnie do nowych dokumentów strategicznych szczebla regionalnego i krajowego, w tym uspołnienie horyzontu czasowego Strategii z horyzontem czasowym nowego okresu programowania Unii Europejskiej oraz dokumentów nadrzędnych;
- Dostosowywanie polityki rozwoju do zmieniających się uwarunkowań społecznych oraz gospodarczych w gminie i jej otoczeniu;
- Wskazanie celów, kierunków i działań w ramach kompleksowej i długookresowej polityki rozwoju społeczno-gospodarczej.

Metodyka prac nad opracowaniem Programu Rozwoju Gminy Sabnie na lata 2015-2021 opierała się na partycypacji społecznej przy współudziale doradców i ekspertów zewnętrznych z zakresu rozwoju lokalnego, planowania strategicznego, pozyskiwania funduszy zewnętrznych i realizacji procesu inwestycyjnego. Brzmienie niniejszego dokumentu było konsultowane z mieszkańcami gminy w ramach konsultacji społecznych. Włączenie wspólnoty lokalnej w procesy decyzyjne zachodzące w gminie było integralnym elementem stanowiącym o kompleksowości Programu.

Przebieg prac nad niniejszym opracowaniem opierał się na realizacji następujących etapów:

1. Przeprowadzenie badania ankietowego wśród mieszkańców Gminy Sabnie;
2. Zebranie i analiza danych statystycznych, informacji i materiałów niezbędnych do opracowania raportu o stanie gminy;
3. Identyfikacja i analiza potrzeb i problemów występujących na obszarze Gminy Sabnie;
4. Opracowanie koncepcji Programu Rozwoju Gminy;
5. Opracowanie Programu Rozwoju Gminy Sabnie na lata 2015-2021 przez ekspertów zewnętrznych;
6. Weryfikacja wersji roboczej dokumentu przez władze gminy;
7. Akceptacja projektu dokumentu przez gminne władze samorządowe;
8. Przeprowadzenie procedury strategicznej oceny oddziaływania na środowisko;
9. Konsultacje społeczne projektu Programu Rozwoju Gminy Sabnie na lata 2015-2021;
10. Opracowanie wersji ostatecznej dokumentu;
11. Akceptacja Programu Rozwoju Gminy Sabnie na lata 2015-2021 i jego przyjęcie przez Radę Gminy Sabnie.

Najważniejszymi elementami konstrukcji dokumentu są:

- Raport o stanie Gminy Sabnie i jego diagnoza – część ta opiera się na danych uzyskanych od władz Gminy Sabnie, danych edytowanych przez Główny Urząd statystyczny jak również informacji znajdujących się w zasobach internetowych;
- Ocena potencjału gminy i wskazanie możliwości rozwojowych dla obszaru – część tak bazuje na wynikach badań ankietowych wśród społeczności lokalnej, umożliwiającą opracowanie analizy SWOT tj. zestawienia słabych i mocnych stron gminy oraz szans i zagrożeń związanych z jej rozwojem;
- Plan strategiczny i operacyjny Programu rozwoju gminy – w tej części dokumentu dokonano identyfikacji problemów i potrzeb dla obszaru Gminy Sabnie, skonstruowano plan finansowy jego realizacji, wskazano misję i wizję rozwoju gminy, określono cele strategiczne i operacyjne, kierunki, działania i zadania wraz z harmonogramem ich realizacji. Ponad to dokonano analizy zgodności Programu Rozwoju Gminy Sabnie na lata 2015-2021 z najważniejszymi dokumentami szczebla europejskiego, krajowego i regionalnego, skonstruowano system wdrażania, monitorowania i ewaluacji oraz komunikacji społecznej Programu.

Dzięki zaangażowaniu w proces powstawania dokumentu przedstawicieli samorządu, organizacji publicznych, przedsiębiorców i społeczności lokalnej, „Program Rozwoju Gminy Sabnie na lata 2015-2021” stanowi nie tylko element prowadzenia polityki rozwoju lokalnego i regionalnego, ale również syntezę świadomych wyborów i rekomendacji przedstawicieli społeczności tworzącej wspólnotę samorządową gminy. „Program Rozwoju Gminy Sabnie na lata 2015-2021”, zgodnie z zasadą partnerstwa i współpracy, stanowiącą jeden z fundamentalnych elementów polityki strukturalnej Unii Europejskiej, nie ogranicza się w swych zapisach wyłącznie do obowiązków realizowanych bezpośrednio przez władze samorządowe, ale jest wyzwaniem dla całej społeczności lokalnej.

3. Raport o stanie gminy - diagnoza społeczno-gospodarcza i ogólna charakterystyka Gminy Sabnie

Raportu o stanie gminy to szczegółowy wgląd w sytuację społeczno-gospodarczą gminy z uwzględnieniem danych o podstawowych aspektach funkcjonowania gminy. Niniejszy raport dotyczy Gminy Sabnie i opiera się na danych dostępnych na dzień jego opracowywania, jak również okresów przeszłych w celu przedstawienia określonych trendów rozwojowych.

Raport stanowi podstawę do obiektywnej, opartej na faktycznych danych statystycznych, oceny możliwości dalszego rozwoju Gminy Sabnie i zawiera analizę następujących obszarów:

- rys historyczny,
- lokalizacja,
- środowisko naturalne i formy ochrony przyrody,
- dziedzictwo kulturowe,
- infrastruktura techniczna,
- infrastruktura społeczna,
- gospodarka,
- zasoby turystyczne i rekreacyjne,
- strefa społeczna: demografia, bezrobocie, rynek pracy.

3.1. Rys historyczny

Pierwsze ślady osadnictwa, jak oceniają archeolodzy prowadzący badania na terenie Gminy Sabnie, pochodzą z VI w. Nad brzegiem Cetyni odkryto pozostałości grodu otoczonego wałami obronnymi i fosą. Wały zachowały się do dzisiaj i nazwane zostały Wałami Jadźwingowskimi. Badania prowadzono w Niewiadomej i w Grodzisku. Obecnie mała i wąska rzeka Cetynia w tamtym okresie była znacznie większa. Jak oceniają archeolodzy była wielokrotnie szersza i spławna. W pobliżu grodu odkryto cmentarzysko, a w nim groby szkieletowe. Znalezione drobne przedmioty takie jak sprzączki, paciorki, kabłączki, pierścionki i przęśliki. Oszacowano, że przedmioty te pochodzą z XI – XII w.

Jadźwingowie byli jednym z pięciu głównych plemion należących do szczepu litewskiego. Pochodzili w terenów obecnego Rajgrodu, Augustowa i Suwałk – ziemia Olecka – terenu niezbyt licznie zamieszkałego, porośniętego gęstą, trudno dostępną, zabagnioną puszcza. Pierwsze wzmianki o Jadźwingach pochodzą z kroniki Jana Długosza z 1043 roku, kiedy to opisuje udział Jadźwingów w walkach z Kazimierzem Odnowicielem. Walczyli przeciw Polakom wspólnie z Prusakami i Litwinami, którzy podobnie jak oni byli poganami. Osiedlali się w pasie lasów oddzielających Mazowsze od Rusi, na Podlasiu. Były to obszary ubogie rolniczo, co może być przyczyną ich częstego uczestnictwa w różnych wojnach i napadach na terenie Polski i Rusi. Znani byli z bitności, gwałtowności i dzikości. Na początku XIII wieku opanowali zamek nadbużny Drohiczyn. W 1243 roku wspierali z Litwinami Konrada Mazowieckiego przeciw Bolesławowi Wstydliwemu, a w 1244 roku również z Litwinami i Prusakami pomagali Świętopełkowi pomorskiemu przeciw Krzyżakom. W 1269 roku razem z Litwą najechali i złupili ziemię Kujawską, z której uprowadzili dużą ilość ludzi i stad bydła. Następnie w 1280 razem z Litwą napadli i złupili ziemię Lubelską, co wówczas stało się powodem wyprawy Leszka Czarnego na teren Podlasia. Prawie wszyscy Jadźwingowie uczestniczący wtedy w walkach zginęli. Częste niepokoje i walki wszczynane przez ten dziki lud, a także okres wprowadzania chrześcijaństwa spowodował, że stopniowo zostali wyparci z zajmowanych terenów przez

Polaków i Krzyżaków na północy. Większość plenięcia została wybita, a ci którzy ocalili chronili się na Litwie. Utrzymali się na Podlasiu do końca XIII wieku.

Polacy, którzy zamieszkiwali te tereny zajmowali się głównie rolnictwem i łowiectwem. Tereny były biedne, ziemie ubogie i porośnięte lasami co nie sprzyjało osadnictwu. Przed rozbiorami teren Gminy Sabnie wchodził w skład ziemi drohickiej województwa podlaskiego. Do 1867 roku stanowił część składową powiatu siedleckiego. W czasie powstania styczniowego stał się miejscem działania wielu „partii” powstańczych. Upadek powstania styczniowego wzmógł politykę rusyfikacyjną na ziemiach polskich. Jednym z jej przejawów było dokonanie w 1867 r. nowego podziału Królestwa Polskiego na 10 guberni i 85 powiatów. Sabnie weszły wtedy w skład powiatu sokołowskiego utworzonego 17.01.1867 roku wkrótce po powstaniu Guberni Siedleckiej z jej północnej części.

Gmina miała charakter rolniczy. Przemysł na jej terenie reprezentowały wówczas niewielkie zakłady przetwórstwa rolnego i cegielnie znajdujące się w majątkach ziemskich. W 1905 r. po 40 letnim okresie spokoju jaki nastąpił po upadku powstania styczniowego doszło znów do masowych, antycarskich wystąpień, które objęły wszystkie grupy społeczeństwa polskiego. Wrzenie rewolucyjne ogarnęło również tereny powiatu siedleckiego, szerząc się głównie na wsi, jako że przemysł na tym terenie rozwinięty był bardzo słabo. Podstawowymi formami walki w gminie były przede wszystkim strajki rolne robotników folwarcznych i wystąpienia polityczne. Po wybuchu I wojny światowej działania wojenne objęły również tereny dzisiejszej Gminy Sabnie.

Po odzyskaniu niepodległości tereny gminy znalazły się w województwie lubelskim i powiecie sokołowskim. Ustrój gmin wiejskich opierał się na „ukazie” rosyjskim o urządzeniu gmin wiejskich z dnia 2 marca (19 lutego) 1864 r. uzupełnionym później przez władze polskie „Dekretem o utworzeniu Rad Gminnych na obszarze b. Królestwa Kongresowego” z dnia 27 listopada 1918 r. W skład gmin wiejskich wchodziły wsie, osady, folwarki i kolonie. Ustawa o samorządzie gminnym z 1864 r. tworzyła również sołectwa składające się z jednej lub kilku wsi. Na podstawie „Przepisów wykonawczych do dekretu o utworzeniu Rad Gminnych” z dnia 5 grudnia 1918 r. powołane zostały do życia w 1919 r. we wszystkich gminach wiejskich Rady Gminne mające charakter gminnych organów kontrolujących. W gminach działały komisje takie jak: rewizyjna, finansowo-budżetowa, drogowa, opieki społecznej i sanitarna. Funkcję ustawodawczą sprawowało ogólne Zgromadzenie Gminne. Na czele gmin wiejskich stali wójtowie pełniący funkcje wykonawcze w Zarządach Gminnych. Kolejne lata nie przyniosły spokoju. Przez teren powiatu i gminy przechodziły dwukrotnie wojska radzieckie w wojnie polsko-bolszewickiej 1920 r.

Okres międzywojenny jest to ważny okres dla Sabni, ponieważ nastąpił wtedy gorący okres odbudowy życia społeczno-gospodarczego. Ponieważ nie było budynku

szkoły, lekcje prowadzono w wynajętych izbach w domach u rolników. Tuż przed wybuchem II wojny światowej rozpoczęto budowę budynku szkolnego. Niestety powstała tylko jedna kondygnacja. Niemcy dokończyli inwestycję z przeznaczeniem na cele wojskowo-administracyjne.

Również w całym powiecie okres międzywojenny stał się niezwykle ważny dla odbudowy polskości i ożywienia gospodarczego. Tak jak w gminie rozpoczęła działalność szkoła podstawowa, w Sokołowie Podlaskim uruchomiono dwie szkoły średnie, a w tym gimnazjum. Powstały nowe organizacje i stowarzyszenia. Na terenie powiatu utworzono kółka rolnicze, które miały aż 46 oddziałów. Również ożywiły działalność organizacje młodzieżowe. W okresie międzywojennym było 28 kół Stowarzyszeń Młodzieży Wiejskiej i 13 kół Stowarzyszeń Młodzieży Polskiej. Nastąpił też rozkwit spółdzielczości. Powstało 15 spółdzielczych stowarzyszeń spożywczych, 12 spółdzielni mleczarskich i piekarnie spółdzielcze oraz jedna spółdzielnia rolniczo-handlowa.

W kwietniu 1939 roku w wyniku reformy administracyjnej Sabnie przeszły na teren województwa warszawskiego. W okresie II Wojny Światowej gmina znalazła się ponownie na obszarze działań wojennych. Przez cały okres okupacji działała silnie partyzantka. Oddziały AK miały dogodnie warunki do ukrywania się w lasach. Mieszkańcy wsi wspierali ich dostarczając żywność i ukrywając partyzantów w swoich gospodarstwach. Niestety wiele osób wtedy zginęło rozstrzelanych przez Niemców lub wywiezionych do Treblinki. Kolejnych zniszczeń dokonał front, który przeszedł w 1944 roku. Niestety data wyzwolenia nie była końcem działań zbrojnych na terenie gminy i powiatu. Zaraz po wyzwoleniu powiatu nastąpiły masowe aresztowania żołnierzy AK. Dużo osób nie złożyło broni przechodząc do partyzantki z nadzieją na odzyskanie `wolnej Polski`. Aż do 1949 roku oddziały partyzanckie walczyły początkowo z 1945 roku w gminie biwakowali żołnierze polscy i rosyjscy,

Mimo niespokojnych czasów w gminie ruszyła szkoła. Pierwszy powojenny rocznik liczył aż 300 osób.

Jeśli piszemy o historii gminy, nie sposób nie wspomnieć o sławnych ludziach jacy mieszkali na jej terenie.

Jedną z nich Była Helena Mniszek. Urodziła się w 1880 roku w Kurczycach na Wołyniu. Do Sabni przyjechała w 1903 roku po śmierci męża Władysława Chyżyńskiego i zamieszkała w majątku rodziców. Jej ojcem był Michał Mniszek Tchórznicki, plenipotent hrabiego Męcińskiego, właściciela wielu dóbr na Ukrainie. Wychodzi powtórnie za mąż w 1910 roku i opuszcza Sabnie by wrócić w 1940 roku. Umiera w 1943 roku i zostaje pochowana w Zembrowie w pobliżu kaplicy rodziny Trębickich przy grobie rodziny Mniszek – Tchórznickich Helena Mniszek miała dwie córki Janinę i Marię z pierwszego małżeństwa oraz Irenę i Hannę z drugiego małżeństwa. Napisała 20 powieści, które zdobyły ogromną

popularność. Jedną z najśłynniejszych jest „Trędowata”, która doczekała się kilkunastu wydań i trzech ekranizacji, z czego dwie przed II wojną światową.

Z Sabni pochodził Adolf Lortsch, który po ukończeniu nauki przyjechał w 1903 roku do domu rodzinnego. Po śmierci ojca został zarządcą majątku w Grodzisku i Kupientynie. Był właścicielem Groznego, stolicy Czeczenii i pól naftowych. W okresie międzywojennym pełnił funkcję konsula honorowego Rzeczypospolitej Polskiej we Włoszech. Od 1931 roku mieszka w Warszawie. W 1940 roku zostaje aresztowany i rozstrzelany przez Niemców oskarżony o współpracę agenturalną z Anglią.

W Sabniach w 1939 roku urodził się Tadeusz Kozłowski, fizyk, profesor wykładający w Polsce i za granicą.

3.2. Lokalizacja Gminy Sabnie

Gmina Sabnie leży we wschodniej części Polski, w województwie mazowieckim i jest jedną z ośmiu gmin powiatu sokołowskiego.



Ilustracja 1: Gmina Sabnie na tle kraju, opracowanie własne.

Od zachodu graniczy z gminą Sokołów Podlaski, od północy z gminami Kosów Lacki i Sterdyń, od wschodu z gminami Jabłonna Lacka i Repki.



Ilustracja 2: Gmina Sabnie na tle powiatu sokołowskiego.

Gmina Sabnie zajmuje obszar 108 km², co stanowi 9,5% powierzchni powiatu sokołowskiego i pod względem wielkości powierzchni plasuje się wśród gmin powiatu na ostatnim miejscu. Największe gminy powiatu to Kosów Lacki – 200 km² i Repki – 169 km², a dorównujące powierzchnią Gminie Sabnie to gminy: Ceranów – 111 km² i Bielany – 110 km². W Gminie Sabnie znajduje się 26 miejscowości i 20 sołectw.

Gmina położona jest 11 km od Sokołowa Podlaskiego, 41 km od Siedlec i 100 km od Warszawy.

3.3. Klimat

Gmina Sabnie należy do dzielnicy klimatycznej, nazwanej przez Romera, dzielnicą klimatu Wielkich Dolin obejmującą znaczną część Polski. Wyróżniają go następujące cechy kontynentalne: długie lato i zima oraz krótkie, wiosna i jesień. W ciągu roku przeważają wiatry zachodnie. Przejściowy typ tutejszego klimatu odznacza się dużą zmiennością i znaczną amplitudą temperatur rocznych. Maksymalna temperatura to 31,4°C, a minimalna -24,8°C. Średnia temperatura roczna wynosi około 7,5°C, a długość okresu wegetacyjnego przekracza 210 dni.

Według rolniczo-klimatycznej rejonizacji Polski obszar Gminy Sabnie leży w zasięgu dzielnicy środkowej, która charakteryzuje się niskimi opadami wynoszącymi średnio

510,7mm w skali roku. Parowanie terenowe na obszarze gminy waha się na podobnym poziomie. Oznacza to, że nawet przy normalnych opadach może występować deficyt wody w glebie, ponieważ część wody opadowej bierze udział w odpływie powierzchniowym i wgłębnym. W przebiegu rocznym opadów zaznacza się wyraźne maksimum lipcowe, najniższe opady występują w marcu i październiku. Mimo relatywnie wyższej ilości opadów rocznych w ostatnich latach, sumaryczny opad roczny jest mniejszy od średniej krajowej. Niskie sumy opadów i kurcząca się zasoby wód roztopowych przy tendencji do zmniejszania się retencji śnieżnej oraz relatywnie wysokie parowanie terenowe powodują coraz mniejsze ilości wody dyspozycyjnej na terenie gminy.

3.4. Charakterystyka geologiczna obszaru

Gmina Sabnie usytuowana jest w regionie geobotanicznym – na Wyżynie Środkowoeuropejskiej, Dział Bałtycki, Poddział Pas Wielkich Dolin, kraina Mazowiecko-Podlaska, dzielnica Nizina Mazowiecko - Podlaska, Wysoczyzna Siedlecka.

Teren ten został ukształtowany przez lodowiec i wody polodowcowe. Powolny odpływ wód, wynikający z płaskości terenu przyczynił się do powstania torfowisk i zbiorników wodnych. Powolne wysychanie terenu i obniżanie się wód powierzchniowych przyczyniło się do wysychania torfowisk i zarastania zbiorników wodnych.

3.4.1. Wody powierzchniowe i podziemne

Teren Gminy Sabnie charakteryzuje się małymi spadkami i stosunkowo niewielką skalą opadów. Wynikiem wskazanej charakterystyki geologiczno-klimatycznej jest uboga sieć rzeczna na omawianym obszarze. Przez gminę przepływa jedynie mała rzeka Cetynia, oraz niewielkie strumyki. Do obniżania się wód gruntowych przyczyniły się również melioracje, które zachwiały stosunkami wodnymi.

Najwyższe stany wody na Cetyni obserwowane są najczęściej w okresie wiosennym. Stany niskie występują głównie wczesnym latem, jesienią i zimą. Rzeka malowniczo meandruje i tworzy dobre warunki do rozwoju wielu gatunków roślin i małych zwierząt. Gmina leży w dorzeczu rzeki Bug.

Duże znaczenie dla utrzymania poprawnych warunków wodnych na terenie Gminy ma zbiornik retencyjny Niewiadoma, położony na gruntach miejscowości: Niewiadoma, Nieciecz Włociańska, Kupientyn i Kupientyn Kolonia. Zbiornik ma 42 hektary lustra wody, średnia szerokość zbiornika to około 117 metrów, a linia brzegowa wynosi 6 kilometrów. Do infrastruktury zbiornika należy 0,5 kilometrowa zapora piętrząca wodę na poziome maksymalnym 7 metrów. Budowa zbiornika rozpoczęła się w 2010 roku, a koszty przedsięwzięcia – prawie 14 mln złotych – dotowane były w 85 % z Regionalnego Programu Operacyjnego, prawie 1 mln złotych gmina otrzymała z Wojewódzkiego

Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie, a pozostałe koszty pochodzą z budżetu gminy.

3.4.2. Gleby

Gleby na obszarze Gminy Sabnie, podobnie jak gleby większej części Polski, wykształciły się na podłożu osadów czwartorzędowych, głównie plejstoceńskich. Należą one do środkowoeuropejskiej strefy glebowej. Ich rozwój przebiegał w warunkach klimatu umiarkowanego. Charakterystyczne dla tej strefy są gleby bielcowe, pyłowe (pseudobielcowe) i brunatne, które przeważają też na terenie gminy. Wytworzone one są z glin zawałowych lekkich oraz piasków leżących na glinach. Dla doliny rzeki Cetyni charakterystyczne są mady rzeczne, pochodzenia aluwialnego utworzone z piasków, glin, pyłów i iłów rzecznych oraz gleby hydromorficzne (glejowe utworzone z torfów wysokich i niskich).

W Gminie dominują gleby kwaśne i lekko kwaśne. Gleby bardzo kwaśne występują w zachodniej części Gminy. Gleby obojętne i zasadowe mają niewielki zasięg występowania. Na obszarze województwa mazowieckiego prawie 80% użytków rolnych charakteryzuje się kwaśnym i bardzo kwaśnym odczynem gleby. Gmina Sabnie posiada dobre gleby rolne, potwierdza to wskaźnik bonitacyjny gleb. W powiecie sokołowskim najlepsze gleby posiada gmina Sterdyń i Repki, natomiast relatywnie najłabsze gmina Ceranów i Kosów Lacki. Wskaźnik bonitacyjny Gminy Sabnie wynosi 0,98 i jest jedynie słabszy od wskaźników gmin Sterdyń i Repki, a równy wskaźnikowi dla gleb Sokołowa Podlaskiego.

Łąki są położone na glebach przeważnie mineralnych, choć ich część jest położona na glebach płytkich torfowych i murszowych. Rzeka Cetynia jest nieuregulowana, stąd w okresie roztopów i większych opadów letnich są zalewane użytki zielone.

Użytki rolne zajmują obszar 8044 ha, lasy i grunty leśne 2446 ha. Obszary leśne stanowią obecnie 22,9% powierzchni Gminy Sabnie. W zarządzie Państwowego Gospodarstwa Leśnego „Lasy Państwowe” znajduje się około ¼ lasów.

3.5. Środowisko przyrodnicze i formy ochrony przyrody

Główny zrąb flory występującej na terenie gminy, podobnie jak flory całej Polski, znajduje się w obrębie państwa Holarktydy. Obszar ten leży w Krainie Mazowiecko-Podlaskiej. Współczesna szata roślinna występująca obecnie na terenie gminy zaczęła kształtować się od ustąpienia ostatniego lądolodu. Kolejne okresy klimatyczne sprzyjały wędrówkom różnych grup gatunków oraz warunkowały rozwój coraz to innych formacji roślinnych. Aktualny obraz szaty roślinnej gminy jest nie tylko wyrazem właściwości środowiska przyrodniczego, lecz i wynikiem trwającej od kilku tysięcy lat działalności

człowieka. W odległej przeszłości cały ten obszar pokrywały lasy. W pierwotnym krajobrazie roślinnym gminy przeważały grądy, wielowarstwowe lasy liściaste grabowo-lipowo-dębowe z bujnym runem i podszyciem. Lasy grądowe ze względu na zajmowane korzystne środowiska glebowe, zostały doszczętnie zniszczone. Nasadzenia w monokulturze spowodowały rosnący udział sosny.

Teren gminy będący w zasięgu Krainy Mazowiecko-Podlaskiej jest ubogi pod względem liczby gatunków drzew tworzących drzewostany. Lasy porastające na tym obszarze są typu mieszanego, gdzie znaczny udział mają gatunki liściaste. Obszar ten znajduje się poza naturalnym zasięgiem buka, jodły, świerka i jawora. Występuje dąb, buk, brzoza, olcha, jesion, osika, wierzba iwa, modrzew, lipa, grab. Średni wiek drzew znajdujących się pod nadzorem nadleśnictwa wynosi 54 lata. Głównymi gatunkami lasotwórczymi są tu: sosna zwyczajna, dąb szypułkowy i bezszypułkowy, olsza czarna i brzoza brodawkowa. W wielu miejscach na terenie gminy spotkać można często wśród pól zagajniki sosnowe oraz laski brzozowe. Są to zbiorowiska powstałe na skutek zalesień porzuconych gruntów porolnych lub też w wyniku naturalnej sukcesji lasu na nieużytkach.

Na terenie gminy 11,4 % powierzchni zajmują lasy będące własnością państwa i lasy prywatne. Łąki stanowią 10,8% powierzchni użytków rolnych. Roślinność porastająca te tereny ulega powolnym zmianom, co spowodowane jest wycinkom w lasach, zmianą użytkowania gruntów, powolnym osuszaniem terenów i zanieczyszczaniem środowiska. Na terenie gminy zachowały się naturalne ekosystemy wodne i torfowiskowo – bagienne z licznymi cennymi gatunkami roślin.

Na łąkach i pastwiskach podmokłych występuje szereg traw, ziół oraz roślin chronionych takich jak: wiązówka błotna i bodziszek błotny, kozłek lekarski, trzęślica modra, ostrożeń łąkowy, jaskry, rdesty, skrzypy, koniczyny. Spotkać można też tymotkę łąkową, wyczyńca łąkowego, bodziszka błotnego, przetacznika. Pięknie kwitną chabry łąkowe, niezapominajki, krwiściąg lekarski.

Wzdłuż rzeki Cetyni i wokół małych zbiorników wodnych rośnie pałka wąsko i szerokolistna, pływacz zwyczajny, żabiściek pływający, mięta nadwodna, oczeret jeziorny, babka wodna i rzęsa. Z drzew spotkać można wierzbę szarą i olszę czarną, brzozę i lipę. Na uwagę zasługują takie rośliny jak: trzęślica modra należąca do gatunku zagrożonego na terenie całego kraju i ostrożeń łąkowy zagrożony na Mazowszu i południu Podlasia, znajdujący się na czerwonej liście roślin zagrożonych wymarciem.

Ponadto występują inne rzadkie i chronione rośliny: goździk pyszny i storczyki – stoplamek krwisty i szerokolistny, objęte całkowitą ochroną oraz dziewięciornik błotny również znajdujący się na czerwonej liście roślin zagrożonych wymarciem na terenie Niziny Południowopodlaskiej.

Ponieważ Gmina Sabnie jest gminą typowo rolniczą, aż 85,3 % obszaru zajmują tereny użytkowane rolniczo. Urozmaiceniem rolniczego krajobrazu gminy są też zarośla

śródpolne złożone z tarniny, dzikich róż, głógów, jeżyn, brzozy, dzikiego bzu czarnego. Obecnie teren gminy to obszar o typowo rolniczym krajobrazie, w którym zdecydowanie przeważa roślinność antropogeniczna. Duże znaczenie dla kształtowania współczesnej flory gminy ma przede wszystkim intensyfikacja produkcji rolnej oraz rozwój osiedli i szlaków komunikacyjnych, które są bramami wypadowymi dla wielu obcych przybyszów przenikających wzdłuż drogi i innych szlaków na sąsiednie obszary. Stąd też flora synantropijna, tj. związana z siedliskami stworzonymi przez człowieka (np. pola, ogrody, nieużytki, drogi, podwórza, śmietniki) ma istotny udział i aktualnie odgrywa dużą rolę w całej florze na terenie gminy. Do roślinności synantropijnej należą takie pospolite gatunki roślin jak: komosa biała, rdest ptasi, uczep, babka, pokrzywa, bieluń, łopian, lulek czarny, konopie. Rośliny synantropijne cechuje duża ekspansywność i żywotność. Wciąż przybywają nowe gatunki roślin, które z czasem wypierają ze swych naturalnych siedlisk gatunki rodzimej flory.

Podobnie jak roślinność również fauna gminy uległa poważnym przekształceniom na skutek działalności człowieka. Dotyczy to zwłaszcza wyćpionych od dawna dużych gatunków ssaków i ptaków. Ssaki występujące na terenie gminy to gatunki pospolite na całym obszarze Niżu Polskiego. Ssaki kopytne reprezentowane są przez sarnę, jelenia i łosia. Z ssaków drapieżnych spotkać można na tym terenie lisa, kunę domową, tchórza, łasicę. Ssaki owadożerne reprezentowane są przez jeża, kreta oraz ryjówki. Najliczniejszą grupę ssaków stanowią gryzonie: mysz polna, nornik zwyczajny i nornik bury spotykane na polach i łąkach. Otwarte tereny zasiedla zając szarak. Spotkać tu można wreszcie dziki.

Dość bogata jest ornitofauna gminy. Mozaika pól, łąk, niewielkich lasów, kęp zarośli i zagajników stwarza dogodne warunki gniazdowania dla wielu gatunków drobnego ptactwa śpiewającego. Występują tu: krzyżówka, dzwonec, derkacz, szczygieł, kos, kwiczoł, świergotek łąkowy, zięba, bogatka, pliszka żółta, potrzos, dzięcioł, czajka i wiele innych. Tereny otwarte zamieszkują przedstawiciele kuraków – bażant i kuropatwa. Z ptaków drapieżnych zaobserwować tu można takie gatunki jak: myszołów zwyczajny, jastrząb gołębiarz. Bogata jest awifauna związana z osiedlami ludzkimi, czyli ptaki synantropijne. Można tu wymienić jaskółkę dymówkę, kopciuszka, sierpówkę, dzierlatkę, wróbla domowego i mazurka, kawkę, gawrona, srokę, szpaka, bociana białego.

Płazy i gady reprezentowane są przez takie gatunki jak: żaba trawna, żaba wodna, ropuchy szara i zielona, rzekotka, kumak nizinny, żaba śmieszka, traszka zwyczajna, jaszczurka zwinka, padalec, zaskroniec.

Najbardziej zróżnicowanym elementem fauny gminy są owady i inne bezkręgowce. One to swoją liczebnością przewyższają wszystkie inne gatunki zwierząt występujące na obszarze gminy. Mają także duże znaczenie gospodarcze na tym typowo rolniczym terenie. Najliczniej reprezentowane i najlepiej poznane są owady z rzędu muchówek, błonkówek,

chrząszczy i motyli. Wśród motyli występują bielinki, rusałki, modraszki, osetnik, latolistek cytrynek.

Ważne miejsce w działaniach samorządu zajmuje ekologia. Północo-wschodnia część gminy Sabnie stanowi fragment Nadbużańskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu (NOChK). Obszar ten został wyznaczony w roku 1986, na mocy Uchwały Nr XVII/99/86 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Siedlcach z dnia 28 października 1986 roku w sprawie obszarów chronionego krajobrazu (Dz. Urz. Woj. Siedleckiego z 1986 r., Nr 11, poz. 130). Obecnie NOChK ma powierzchnię 23 451 ha, a nadzór nad nim sprawuje Marszałek Województwa Mazowieckiego. Dzisiejszy przebieg granic i powierzchnię określa Rozporządzenie Nr 15 Wojewody Mazowieckiego z dnia 15 kwietnia 2005 r. w sprawie Nadbużańskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu (Dz. Urz. Woj. Mazowieckiego z 2005 r., Nr 91, poz. 2447; z późn. zm.). Powierzchnia parku wynosi 139000 ha, a razem z otuliną 222100 ha i obejmuje fragmenty czterech województw. Na woj. ostrołęckie przypada 63% obszaru, siedleckie 34%, ciechanowskie 3% i łomżyńskie 1%. W granicach parku położonych jest 28 gmin wiejskich i 4 miasta. Jest to jeden z największych parków krajobrazowych w Polsce. Nadbużański Obszar Chronionego Krajobrazu obejmuje szerokim pasem południowo-wschodnią część doliny Bugu. Po powiększeniu Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego, Nadbużański Obszar Chronionego Krajobrazu stanowi jego otulinę. Najcenniejsze walory przyrodnicze weszły w skład rezerwatów "Sterdyń", "Dębniak", "Kaliniak" i "Przekop" i w nowe granice parku krajobrazowego. Ponadto znajduje się tu 49 pomników przyrody. Krajobraz doliny Bugu ma charakter rolniczy.

Obszar parku charakteryzuje się wyjątkowo dużym zróżnicowaniem krajobrazu, powstałym w wyniku działalności lodowca oraz współczesnych rzek. Dzięki niewielkiej ingerencji człowieka, zarówno Bug jak i jej dolina, zachowały się w stanie zbliżonym do naturalnego, co jest rzadkością w Europie.

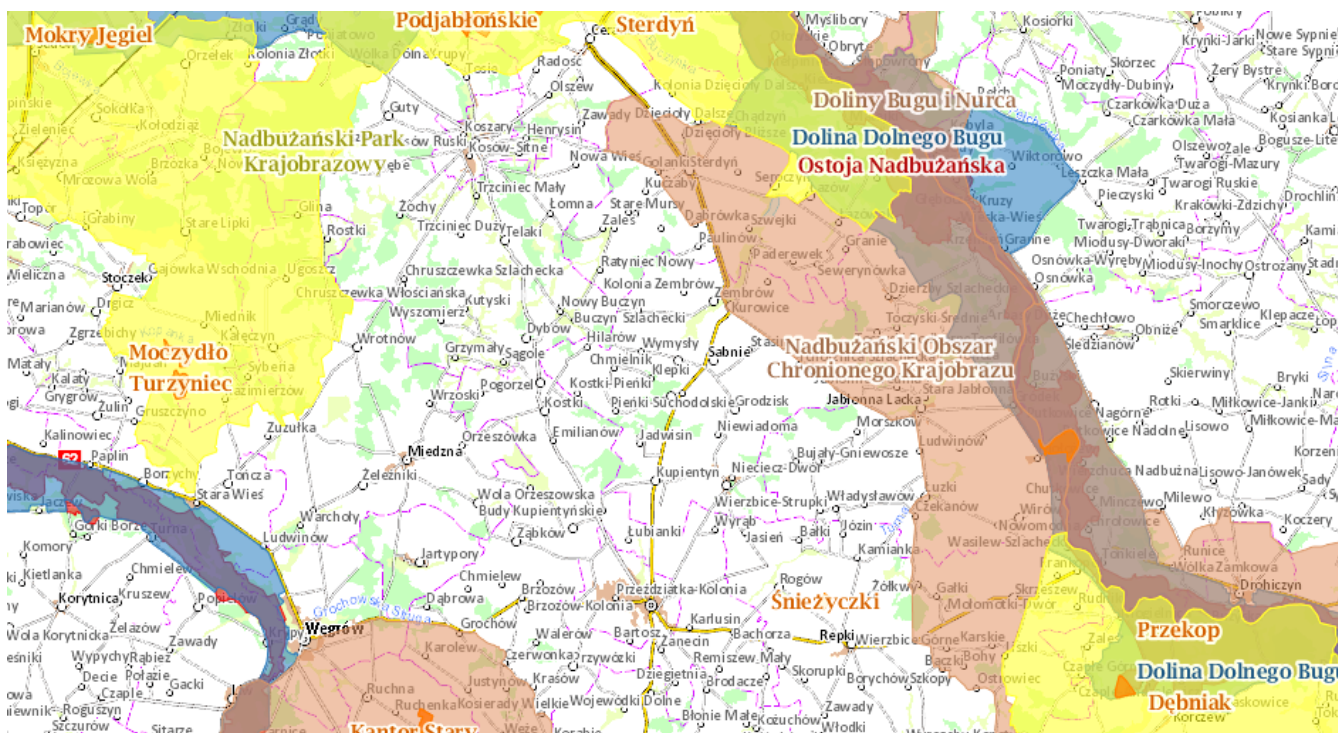
W Nadbużańskim Parku Krajobrazowym dominują bory sosnowe, porastające ubogie, piaszczyste siedliska. Wspaniałe ponad 100-letnie bory ze strzelistymi, wysokimi na kilkadziesiąt metrów sosnami, prezentują się znakomicie. W podszyciu dominuje często jałowiec pospolity, natomiast runo borów tworzą między innymi mchy i chronione widłaki. Najczęściej występuje widłak goździsty czy widłak jałowcowaty, spłaszczony i wroniec.

Flora parku liczy około 1300 gatunków, w tym 38 gatunków drzew i 59 gatunków krzewów. Występuje tu 60 gatunków chronionych oraz 170 zaliczanych do rzadkich w skali kraju lub regionu, np. wierzba śniada, lepnica dwudzielna, skalnica trójpalczasta, lucerna kolczastostrąkowa i wiele innych.

Wielka różnorodność siedlisk wpływa bezpośrednio na bogactwo świata zwierząt Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego. Szczególnie różnorodny jest świat ptaków. Gatunki rzadkie i zazwyczaj najbardziej zagrożone wyginięciem, występują najczęściej w dolinie Bugu, która jest "życiową arterią" parku. W wielu miejscach doliny Bugu można

jeszcze podziwiać "rycerskie" turnieje batalionów. Symbolem nadbużańskich naturalnych łąk jest kulik wielki, odzywający się pięknym, fletowym trelem.

Na terenie Gminy Sabnie znajdują się dwa pomniki przyrody ożywionej. Jeden z nich to dąb szypułkowy w Hilarowie na działce ewidencyjnej nr 134, drugi to sosna zwyczajna w Tchórznicy Włociańskiej na działce o numerze ewidencyjnym 359/2. Pomniki ustanowiono Rozporządzeniem Nr 6 Wojewody Mazowieckiego z dnia 02 marca 2009 r. w sprawie pomników przyrody położonych na terenie powiatu sokołowskiego (Dz. Urz. Woj. Maz. 2009.36.860).



Ilustracja 3: Obszary chronionego krajobrazu na terenie Gminy Sabnie i w jej sąsiedztwie, źródło: <http://geoserwis.gdos.gov.pl/mapy/>

W obszar gminy Sabnie wpisują się cztery użytki ekologiczne:

- Użytek ekologiczny „Derkacz” o powierzchni 3,46 ha w dolinie rzeki Cetynia, położony we wsi Sabnie;
- Użytek ekologiczny „Kierz” o powierzchni 1,36 ha, znajdujący się na terenie wsi Grodzisk;
- Użytek ekologiczny będący śródleśnym bagnem o powierzchni 0,36 ha położony na gruntach będących w zarządzie Nadleśnictwa Sokołów, obszar geodezyjny: miejscowość Tchórznica Szlachecka,
- Użytek ekologiczny będący śródleśnym bagnem o powierzchni 0,88 ha położony na gruntach będących w zarządzie Nadleśnictwa Sokołów, obszar geodezyjny: miejscowość Sabnie.

Perspektywa prowadzenia polityki prośrodowiskowej na terenie Gminy Sabnie ściśle koreluje z kierunkami i celami określonymi w dokumentach dotyczących polityki przestrzennej Gminy Sabnie, tzn. w opracowaniu ekofizjograficznym oraz w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego.

Istotnym elementem wydaje się też edukacja ekologiczna. Działalność edukacyjną dzieci i młodzieży prowadzi Nadleśnictwo Sokołów. W Gminie Sabnie natomiast dyżur pełni doradca Mazowieckiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego, którego jednym z zadań jest prowadzenie doradztwa i organizowanie szkoleń m.in. obejmujące ekologię i ochronę środowiska, w tym programy rolnośrodowiskowe. Ponad to zadania z zakresu edukacji ekologicznej oraz inicjowania działań w zakresie ekologii i ochrony środowiska realizują: „Stowarzyszenie „Zielony zakątek nad Cetynią” i „Stowarzyszenie na rzecz rozwoju Gminy Sabnie”.

Samorząd Gminy Sabnie podejmuje działania mające na celu szerzenie wiedzy ekologicznej poprzez realizację projektów edukacyjnych w placówkach oświatowych dla których jest organem prowadzącym. Pozyskuje na nie środki z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie.

3.6. Charakterystyka dziedzictwa kulturowego gminy

Ochrona dziedzictwa kulturowego jest istotnym elementem regionalnej i krajowej polityki kulturalnej. Zabytki są bowiem śladem przeszłości, ale także cennym składnikiem kultury współczesnej, przyczyniającym się do identyfikacji narodowej, edukacji i humanizacji społeczeństwa, jego kulturowej identyfikacji, rozwoju ekonomicznego i gospodarczego.

Na terenie Gminy Sabnie występuje bogaty zasób dziedzictwa kulturowego, co stanowi o specyfice lokalnej regionu. Przedstawione poniżej zestawienie tabelaryczne zawiera wykaz obiektów figurujących w gminnej ewidencji zabytków – ewidencji, która zgodnie z art. 21 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami jest podstawą do sporządzania programu opieki nad zabytkami. Poszczególne typy i rodzaje zabytków: układy urbanistyczne i ruralistyczne, dzieła architektury i budownictwa, obiekty sakralne, rezydencjonalne, użyteczności publicznej, obiekty obronne, cmentarze, parki, ogrody i inne formy zaprojektowanej zieleni, miejsca upamiętniające wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji wpisane do rejestru zabytków objęte są rygorami ochrony konserwatorskiej wynikającymi z Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Zapisy te obowiązują niezależnie od położenia obiektu w poszczególnych strefach ochrony konserwatorskiej lub poza strefami. Wszelkie prace remontowe, zmiany własności, funkcji i przeznaczenia obiektu wymagają pisemnego pozwolenia Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków.

LP	NAZWA	LOKALIZACJA	SYGNATURA/DATA WPISU DO REJESTRU	TYP/RODZAJ ZABYTKU
1.	Cmentarz parafialny, 1919 r.	Grodzisk, gmina Sabnie	-	Zabytek nieruchomy
2.	Dom nr 13, ok. XVI w.	Grodzisk, gmina Sabnie	-	Zabytek nieruchomy
3.	Dom nr 40, 2 poł. XVII w.	Grodzisk, gmina Sabnie	-	Zabytek nieruchomy
4.	Dom nr 86, ok. XVII w.	Grodzisk, gmina Sabnie	-	Zabytek nieruchomy
5.	Dwór pocz. XX w.	Grodzisk, gmina Sabnie	A-385 z dn. 19.05.1986 r.	Zabytek nieruchomy
6.	Dzwonnica przy kościele, 1778 r.	Grodzisk, gmina Sabnie	-	Zabytek nieruchomy
7.	Kapliczka Matki Boskiej Niepokalanie Poczętej w zespole dworskim, XX w.	Grodzisk, gmina Sabnie	-	Zabytek nieruchomy
8.	Zespół cerkwi grecko-katolickiej p.w. Św. Michała Archanioła, obecnie kościół rzymsko-katolicki p.w. Św. Trójcy, 1778 r.	Grodzisk, gmina Sabnie	A-131/615 z dn. 04.04.1962 r.	Zabytek nieruchomy
9.	Lodownia w zespole dworskim, pocz. XX w.	Grodzisk, gmina Sabnie	-	Zabytek nieruchomy
10.	Park w zespole dworskim, koniec XIX w.	Grodzisk, gmina Sabnie	A-385 z dn. 19.05.1986 r.	Zabytek nieruchomy
11.	Plebania, XIX/XX w.	Grodzisk, gmina Sabnie	-	Zabytek nieruchomy
12.	Pomnik na terenie kościoła, 1998 r.	Grodzisk, gmina Sabnie	-	Zabytek nieruchomy
13.	Spichlerz w zespole dworskim, pocz. XX w.	-	-	Zabytek nieruchomy
14.	Dom nr 3, lata 20 XX w.	Hilarów, gmina Sabnie	-	Zabytek nieruchomy
15.	Dom nr 18, lata 20 XX w.	Hilarów, gmina Sabnie	-	Zabytek nieruchomy
16.	Dom nr 20, lata XX w.	Hilarów, gmina Sabnie	-	Zabytek nieruchomy
17.	Dom nr 72, lata XX w.	Hołowienki, gmina Sabnie	-	Zabytek nieruchomy
18.	Dom nr 95, ok. XVII w.	Hołowienki, gmina Sabnie	-	Zabytek nieruchomy
19.	Dom nr 96, ok. XVII w.	Hołowienki, gmina Sabnie	-	Zabytek nieruchomy

20.	Dom nr 71, lata 20 XX w.	Kupientyn, gmina Sabnie	-	Zabytek nieruchomy
21.	Dwór z połowy XIX w. (nr 30)	Kupientyn, gmina Sabnie	A-338 z dn. 30.12.1985 r.	Zabytek nieruchomy
22.	Kapliczka w zespole dworskim, 1898 r.	Kupientyn, gmina Sabnie	-	Zabytek nieruchomy
23.	Obora w zespole dworskim, koniec XIX w.	Kupientyn, gmina Sabnie	-	Zabytek nieruchomy
24.	Park w zespole dworskim, połowa XIX w.	Kupientyn, gmina Sabnie	A-798 z dn. 15.05.2008 r.	Zabytek nieruchomy
25.	Pralnia w zespole dworskim, koniec XIX w.	Kupientyn, gmina Sabnie	-	Zabytek nieruchomy
26.	Wieża ciśnień w zespole dworskim, koniec ok. 1911 r.	Kupientyn, gmina Sabnie	-	Zabytek nieruchomy
27.	Spichlerz w zespole dworskim, koniec XIX w.	Kupientyn, gmina Sabnie	-	Zabytek nieruchomy
28.	Chlewnia w zespole dworskim, poł. XIX w.	Kurowice, gmina Sabnie	A-437 z dn. 09.09.1994 r.	Zabytek nieruchomy
29.	Dom nr 78, pocz. XX w.	Kurowice, gmina Sabnie		Zabytek nieruchomy
30.	Dom nr 80, pocz. XX w.	Kurowice, gmina Sabnie		Zabytek nieruchomy
31.	Dom nr 102, lata 20 XX w.	Kurowice, gmina Sabnie		Zabytek nieruchomy
32.	Dom nr 108, lata 20 XX w.	Kurowice, gmina Sabnie		Zabytek nieruchomy
33.	Dwór, 1840 r.	Kurowice, gmina Sabnie	A-339 z dn. 30.12.1983r.	Zabytek nieruchomy
34.	Figurka matki Boskiej w zespole dworskim, ok. XIX w.	Kurowice, gmina Sabnie	A-437 z dn. 09.09.1994 r.	Zabytek nieruchomy
35.	Kapliczka w zespole dworskim, ok. XIX w.	Kurowice, gmina Sabnie	A-437 z dn. 09.09.1994 r.	Zabytek nieruchomy
36.	Obora w zespole dworskim, 2 poł. XIX w.	Kurowice, gmina Sabnie	A-437 z dn. 09.09.1994 r.	Zabytek nieruchomy
37.	Obora w zespole dworskim, koniec XIX w.	Kurowice, gmina Sabnie	A-437 z dn. 09.09.1994 r.	Zabytek nieruchomy
38.	Oficyna w zespole dworskim, 2 poł. XIX w.	Kurowice, gmina Sabnie	A-437 z dn. 09.09.1994 r.	Zabytek nieruchomy
39.	Park w zespole dworskim, poł. XIX w.	Kurowice, gmina Sabnie	A-339 z dn. 30.12.1983 r.	Zabytek nieruchomy

40.	Stodoła w zespole dworskim, ok. poł. XIX w.	Kurowice, gmina Sabnie	A-437 z dn. 09.09.1994 r.	Zabytek nieruchomy
41.	Spichlerz w zespole dworskim, ok. 1840 r.	Kurowice, gmina Sabnie	A-339 z dn. 30.12.1983 r.	Zabytek nieruchomy
42.	Stróżówka w zespole dworskim, koniec XIX w.	Kurowice, gmina Sabnie	A-437 z dn. 09.09.1994 r.	Zabytek nieruchomy
43.	Cmentarz parafialny, ok. 1870 r.	Nieciecz Włóścianka, gmina Sabnie	-	Zabytek nieruchomy
44.	Dom nr 58, 1930 r.	Nieciecz Włóścianka, gmina Sabnie	-	Zabytek nieruchomy
45.	Dom nr 62, lata 20 XX w.	Nieciecz Włóścianka, gmina Sabnie	-	Zabytek nieruchomy
46.	Figurka obok domu nr 11, 1937 r.	Nieciecz Włóścianka, gmina Sabnie	-	Zabytek nieruchomy
47.	Kościół parafialny p.w. Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny, 1950-53	Nieciecz Włóścianka, gmina Sabnie	-	Zabytek nieruchomy
48.	Plebania, lata 20 XX w.	Nieciecz Włóścianka, gmina Sabnie	-	Zabytek nieruchomy
49.	Kapliczka przy budynku nr 6, 1990 r.	Niewiadoma, gmina Sabnie	-	Zabytek nieruchomy
50.	Kuźnia, pocz. XIX w.	Niewiadoma, gmina Sabnie	-	Zabytek nieruchomy
51.	Młyn wodny, nr 15, pocz. XX w.	Niewiadoma, gmina Sabnie	-	Zabytek nieruchomy
52.	Kapliczka przydrożna, 1912 r.	Sabnie, gmina Sabnie	-	Zabytek nieruchomy
53.	Młyn wodny nr 4, 1931 r.	Sabnie, gmina Sabnie	-	Zabytek nieruchomy
54.	Dwór, 2 poł. XIX w. (nr 24a)	Stasin, gmina Sabnie	-	Zabytek nieruchomy
55.	Kapliczka przydrożna, ok. XVIII w.	Stasin, gmina Sabnie	-	Zabytek nieruchomy
56.	Dom nr 25, pocz. XX w.	Suchodół Szlachecki, gmina Sabnie	-	Zabytek nieruchomy
57.	Dom nr 45, pocz. XX w.	Suchodół Szlachecki, gmina Sabnie	-	Zabytek nieruchomy

58.	Kapliczka	Suchodół Szlachecki, gmina Sabnie	-	Zabytek nieruchomy
59.	Dom nr 46, pocz. XX w.	Suchodół Włociański, gmina Sabnie	-	Zabytek nieruchomy
60.	Dom nr 5, 1911 r.	Tchórznica Szlachecka, gmina Sabnie	-	Zabytek nieruchomy
61.	Dom nr 16, ok. 1910 r.	Tchórznica Szlachecka, gmina Sabnie	-	Zabytek nieruchomy
62.	Dom nr 68, lata 20 XX w.	Tchórznica Włociańska, gmina Sabnie	-	Zabytek nieruchomy
63.	Dwór, 1914 r. (nr 22)	Wymysły, gmina Sabnie	-	Zabytek nieruchomy
64.	Park dworski, koniec XIX w.	Wymysły, gmina Sabnie	-	Zabytek nieruchomy
65.	Pomnik poświęcony pamięci Żołnierzy AK, 1994 r.	Wymysły, gmina Sabnie	-	Zabytek nieruchomy
66.	Cmentarz parafialny, 2 poł. XIX w.	Zembrów, gmina Sabnie	-	Zabytek nieruchomy
67.	Cmentarz Rodziny Trębickich, 1861 r.	Zembrów, gmina Sabnie	A-706 z dn. 07.06.2006 r.	Zabytek nieruchomy
68.	Dom nr 67, lata 20 XX w.	Zembrów, gmina Sabnie	-	Zabytek nieruchomy
69.	Dom nr 32, XX w.	Zembrów, gmina Sabnie	-	Zabytek nieruchomy
70.	Dom nr 39, pocz. XX w.	Zembrów, gmina Sabnie	-	Zabytek nieruchomy
71.	Dom nr 53, 1908 r.	Zembrów, gmina Sabnie	-	Zabytek nieruchomy
72.	Dom nr 64, lata 20 XX w.	Zembrów, gmina Sabnie	-	Zabytek nieruchomy
73.	Dom nr 17, lata 20 XX w.	Zembrów, gmina Sabnie	-	Zabytek nieruchomy
74.	Dom nr 72, pocz. XX w.	Zembrów, gmina Sabnie	-	Zabytek nieruchomy
75.	Kaplica Rodziny Trębickich, 1861 r.	Zembrów, gmina Sabnie	A-706 z dn. 07.06.2006 r.	Zabytek nieruchomy
76.	Młyn wodny nr 75, lata 30 XX w.	Zembrów, gmina Sabnie	-	Zabytek nieruchomy
77.	Plebania nr 16, 1909 r.	Zembrów, gmina Sabnie	A-753 z dn. 17.07.2007 r.	Zabytek nieruchomy
78.	Kościół parafialny p.w. Św. Jana Chrzyciciela, 1902-1905	Zembrów, gmina Sabnie	A-753 z dn. 17.07.2007 r.	Zabytek nieruchomy

Tabela 1: Ewidencja zabytków w Gminie Sabnie według GEZ.

Oprócz wymienionych w tabeli zabytków na obszarze Gminy Sabnie znajdują się liczne stanowiska archeologiczne. Niewątpliwą atrakcją gminy są malowniczo położone we wsi Niewiadoma "Wały Jaćwingowskie" stanowiące ślady kultury Jaćwingów na Podlasiu.

Wśród charakterystycznych i szczególnie istotnych dla identyfikacji kulturowej gminy są następujące obiekty:

- Dwór w Kupientynie, usytuowany na wysokim wzniesieniu, około 100 m od rzeczki Cetyni. Klasycystyczny, murowany, z portykiem filarowym, dźwigającym taras i wystawką na osi. Styl nawiązujący do włoskiego renesansu – półkoliste okna i wnęki inspirowane renesansowymi arkadami. Dwór z połowy XIX wieku w Kupientynie, wymurowany z cegły dwustronnie tynkowany. Dach kryty blachą ocynkowaną. Okna trójdziałowe, balkony z żeliwnymi balustradami. Dom parterowy, wybudowany na planie wydłużonego prostokąta ma 16 pomieszczeń. Część środkowa, dwukondygnacyjna nakryta jest dwuspadowym poprzecznym dachem. Dwór stoi na terenie folwarku, na którym zachowały się takie zabytki jak pralnia, obora, spichlerz i wieża ciśnień. Obecnie są też nowe obiekty jak obora, wiata i budynek gospodarczy. Dwór był wielokrotnie przebudowywany. Zachowały się opisy drewnianego budynku krytego gontem z okiennicami z XVII wieku. Również majątek przez kolejne wieki zmieniał właściciela. Pierwsze wzmianki pochodzą z XV wieku, kiedy ziemie i zabudowania dworskie należały do Mikołaja Depeńskiego, by w XVI wieku przejść w ręce rodziny Kiszaków i pod koniec XVI wieku znaleźć się w rodzinie Radziwiłłów. Na początku XVII wieku Kupientyn należał do Radziwiłłów herbu Trąby. Z tego okresu zachował się opis dworu: "położony był przy zjeździe z grobli do wsi, ogrodzony płotem drewnianym. Dwór drewniany z gankiem o dwóch wejściach, sień, kuchnia, trzy izby i komora. Pod nim piwnice na żywność i napitki. Dwór obity deskami, kryty gontami z 12 oknami." Pod koniec XVIII wieku do XIX wieku ziemie i majątek należały Szydłowskich, później Kupientyn należał do klucza dóbr Lubicz - Szydłowskich. Następnie dwór przeszedł w ręce Winnickich, a później - Hryniewiczów (1936). Każdy z właścicieli rozbudowywał dwór i folwark, tak, że do naszych czasów zachowało się kilka ciekawych obiektów, które są cenną pamiątką dawnej gospodarki rolniczej na tym terenie. Park zachował się w stanie szczątkowym. Pozostały ślady podjazdu, pojedyncze drzewa, a wśród nich lipa drobnolistna, klon pospolity, wiąz szypułkowy, kasztanowiec biały, świerk pospolity i robinia biała.



Ilustracja 4: Zespól dworski w Kupientynie, źródło: www.dwory.cal.pl

- Zespól dworski z XIX wieku w Grodzisku. Drewniany dwór z końca XIX lub początków XX wieku, parterowy, kryty dwuspadowym dachem, z otwartą werandą poprzedzającą wejście. Nad wejściem herb Polskiego Związku Łowieckiego. Dwór drewniany na podmurówce ceglanej otynkowanej. Zdobiony ganek na ośmiu słupach, elewacje oszalowane. Zachowały się też budynki gospodarcze takie jak spichlerz i lodownia. Park z początku XX w. otaczający dwór, podobnie jak w Kupientynie zniszczony. Rosną w nim lipy i klony, jesiony, sosny, świerki i modrzew europejski. Całość porośnięta samosiewem zatraciła pierwotny charakter. W XVI wieku Grodzisk wchodził w skład dóbr Kiszaków i dziedziczących po nich Radziwiłłów. Następnie własność Załuskich. W 1835 roku Tomasz Załuski sprzedał majątek Młockim. Po 1887 roku Grodzisk należał do Lortschów, a od 1901 roku do Józefa Żółkowskiego. Ostatnim właścicielem dworu przed II wojną światową był Wiesław Żółkowski – zamordowany przez Gestapo 8 lipca 1944 roku za działalność w AK. Obecnie użytkowany przez Koło Łowieckie „Olszynka”.



Ilustracja 5: Drewniany dwór w Grodzisku, źródło: www.dwory.cal.pl

- Zespół dworski z połowy XIX wieku w Kurowicach. Dwór klasycystyczny, parterowy dwór, kryty czterospadowym dachem. Na skraju elewacji frontowej po obu stronach jednoosiowe ryzality. Dwór w Kurowicach jako jeden z nielicznych nie został wzbogacony z początkiem XX wieku ani później kolumnowym gankiem. Pierwszymi jego właścicielami byli Kurowiccy. Od XVI do XVIII w. dziedziczyli tu kolejni przedstawiciele tego rodu. Dopiero chorąży podlaski Maurycy Kurowicki (1769-1780) rozpoczął próbę skupienia majątku w jednej gałęzi rodu. Jednak jego syn Władysław nie zamierzał w Kurowicach gospodarować i sprzedał majątek. Nabywcą był sędzia Franciszek Zaleski, który gospodarował w Kurowicach do 1805 roku. Nowy gospodarz, Józef Grzybowski, z powodu bankructwa został zmuszony do zlicytowania dóbr w 1828 roku. Wówczas Kurowice nabył Franciszek Taszycki jako wiano dla swej córki Emilii z Taszyckich Trębickiej. W połowie XIX wieku wybudowano dla niej murowany dwór. Stojący obok drewniany wówczas rozebrano. Trębiccy herbu Ślepowron gospodarowali w Kurowicach do 1939 roku. Podczas II wojny światowej dobra zajęli na swoje potrzeby okupanci. Po wojnie podobnie jak inne majątki był użytkowany przez państwowe gospodarstwo rolne. W 1967 roku dwór przebudowano. Budynek jest murowany z cegły, dwustronnie tynkowany, piętrowy, kryty blachą ocynkowaną. Od frontu w części centralnej reprezentacyjne wejście, od tyłu budynku wyjście na szeroki taras. Z innych

zabudowań zachowała się oficyna i stróżówka oraz obiekty gospodarcze takie jak obory, chlewnie, stodoła z wozownią i spichlerz. Park wokół dworu zniszczony. Zachowały się drzewa takie jak lipy, klony i świerki.



Ilustracja 6: Zespół dworski w Kurowicach, <http://sabnie.pl/gmina/ciekawe-miejsca/zespol-dworski-w-kurowicach/>



Ilustracja 7: Zespół dworski w Kurowicach, <http://sabnie.pl/gmina/ciekawe-miejsca/zespol-dworski-w-kurowicach/>

- Kościół w Grodzisku – drewniany w stylu bazyliki rzymskiej z 1778 roku, na otynkowanej podmurówce ceglanej powstał na miejscu XVI wiecznego również drewnianego kościoła. Ma podwaliny drewniane dębowe, zrąb z bali sosnowych i oszalowane elewacje. Dach pokryty blachą ocynkowaną. Kościół powstał jako cerkiew unicka. W latach 1875-1919 funkcjonował jako cerkiew prawosławna, a obecnie jest kościołem katolickim. Kapitalny remont został przeprowadzony w latach 1999 – 2003. Wtedy to powstała nowa wieża na kościele. Z kościołem związane są prześladowania unitów w XIX wieku przez władze carskie, najazdami i grabieżami kozaków i Rosjan.



Ilustracja 8: Kościół w Grodzisku, źródło: <http://skarbiecmazowiecki.pl/obiekty/kosciol-pw-swietej-trojcy-sterdyn-sabnie-grodzisk-4-75,1.html>

- Neogotycki kościół murowany w Zembrowie z początków XX wieku, wybudowany według projektu Kazimierza Zajączkowskiego. Powstał z kamieni granitowych i cegły, otynkowany od wewnątrz. Dach pokryty blachą. Na dachu znajdują się dwie wieże z krzyżami. Kościół jest trzynawowy o układzie bazylikowym. Z cennych zabytków tego kościoła należy wymienić XVIII wieczny obraz Matki Boskiej z Dzieciątkiem w otoczeniu aniołów oraz XVIII wieczny kielich gładki.
- Kaplica grobowa rodziny Trębickich wybudowana pod koniec XIX wieku. Otoczona jest murowanym ogrodzeniem z bramą z kutego żelaza. Dach kryty blachą

ocynkowaną. Od frontu nad drzwiami tarcza herbowa rodziny Trębickich z herbem Jastrzębiec. Wewnątrz ołtarz neorenesansowy ze stiuku i liczne marmurowe tablice inskrypcyjne.

- Groby rodziny Mniszek – Tchórznickich z drugiej połowy XIX wieku i początków XX wieku, a wśród nich płyta nagrobna Heleny Mniszek –Tchórznickiej.
- Cmentarze w Grodzisku i Niecieczy Włościańskiej powstały na początku XIX i XX wieku, a w ich najstarszych częściach zachowały się cenne nagrobki, krzyże drewniane i z kutego żelaza.

Na uwagę zasługują też liczne zabytkowe kapliczki, figury na cokołach i krzyże rozsiane na terenie całej gminy.

Część zabytków na terenie Gminy Sabnie znajduje się w złym stanie materialnym i wymaga przeprowadzenia prac konserwatorsko-remontowych. Poprawa stanu i wyglądu obiektów zabytkowych powinna stać się elementem „rewitalizacji przestrzennej” jak również czynnikiem stymulującym rozwój turystyki. Część zabytków jest aktualnie własnością innych podmiotów, w związku z czym działania na rzecz poprawy tkanki zabytkowej będą wymagały podjęcia konsultacji oraz współdziałania.

3.7. Infrastruktura techniczna Gminy Sabnie

3.7.1. Drogi i komunikacja

Gminę Sabnie charakteryzuje bogata sieć drogowa. Na obszarze gminy zlokalizowane są trzy rodzaje dróg:

- drogi krajowe,
- drogi powiatowe,
- drogi gminne.

Przez teren Gminy Sabnie przebiega droga krajowa nr 63 relacji Łomża – Sokołów Podlaski o długości na terenie gminy 13,2 km. Dróg powiatowych na obszarze gminy jest 40,4 km, w tym o nawierzchni bitumicznej 30,4 km i o nawierzchni gruntowej 10 km – znajdują się one pod opieką Powiatowego Zarządu Dróg w Sokołowie Podlaskim.

Drogi powiatowe przebiegające przez obszar Gminy Sabnie to:

- droga nr 3908W – Kurowice – Kamieńczyk,
- droga nr 3911W – Kosów Lacki – Ratyniec Nowy – Hołowienki,
- droga nr 3913W – Nowy Buczyn – Sabnie,
- droga nr 4235W – Miedza – Kostki – Sabnie,
- droga nr 3917W – Sabnie – Wieska,
- droga nr 3918W – Sabnie – Nieciecz – Repki,
- droga nr 3919W – Kurowice – Stasin – Jabłonna Lacka,
- droga nr 3921W – Sokołów Podlaski – Jabłonna Lacka – Skrzyszew

Ponadto na terenie gminy jest 13 dróg o łącznej długości 35 km, znajdujących się pod opieką gminy, z czego 18,4 km dróg stanowią drogi bitumiczne, a 16,6 km to drogi utwardzone. Są to drogi:

- droga nr 3636001 – Wyrań – Kupientyn,
- droga nr 3636002 – Kupientyn – Wesoła,
- droga nr 3636003 – Zembrów – Ratyniec Stary,
- droga nr 3636004 – Bujały Miłosze – Tchórznica,
- droga nr 3636005 - Bujały Gniewosze – Grodzisk,
- droga nr 3636006 - Suchodół – Niewiadoma,
- droga nr 3636007 – Sabnie Szkoła – Niewiadoma,
- droga nr 3636008 – Zembrów – Hołowienki,
- droga nr 3636009 – Hilarów,
- droga nr 3636010 – Kolonia Hołowienki,
- droga nr 3636011 – Zembrów – Szwedki – Seroczyn,
- droga nr 3636012 – Kupientyn – Nieciecz,
- droga nr 3636013 – Kurowice – Kurowice Kolonia.

Największe obciążenie ruchu występuje na drodze krajowej, pozostałe drogi są znacznie mniej obciążone, jednak w większości drogi gminne są zbyt wąskie, bez oznakowania nawierzchni z ubytkami (zwłaszcza po zimie), co stwarza niebezpieczeństwo dla korzystających z nich pojazdów. Wiele z nich potrzebuje szybkiego remontu, jednak ze względu na brak środków finansowych dokonuje się tylko bieżących napraw. Drogi nie posiadają szerokiego, utwardzonego pobocza, co jest mankamentem na drogach wiejskich utrudniającym poruszanie się pieszych. Część dróg nie posiada nawierzchni asfaltowej.

W gminie na 100 km² przypada 32,4 km dróg i jest to wskaźnik znacznie poniżej średniej krajowej.

Pomimo, iż w ostatnich latach na terenie Gminy Sabnie podjęto przedsięwzięcia w zakresie poprawy stanu dróg to nadal istotną kwestią pozostaje konieczność zwiększenia funkcjonalności układu komunikacyjnego gminy w oparciu o stworzenie bezpiecznych poboczy dróg, ścieżek rowerowych i modernizacji nawierzchni dróg.

Gmina Sabnie ma połączenie autobusowe z Sokołowem Podlaskim i Zambrowem. Komunikację zapewnia PKS S.A. Sokołów Podlaski oraz przewoźnicy prywatni. Na terenie gminy nie ma linii kolejowej. Najbliższa stacja jest w Małkini.

Pomimo, iż w Gminie Sabnie, pasażerskie usługi przewozowe świadczone są przez przewoźników prywatnych i PKS S.A. istotnym ograniczeniem dla wielu mieszkańców są niewystarczające usługi w zakresie komunikacji publicznej, zwłaszcza w godzinach wieczornych.

3.7.2. Infrastruktura wodno-kanalizacyjna

W Gminie Sabnie są dwa ujęcia wody:

- ujęcie wodne w Sabniach,
- ujęcie wodne w Kurowicach.

Ponadto na obszarze gminy znajduje się sześć studni głębinowych. Ujęcie w Sabniach nie jest w pełni wykorzystane.

Stopień zwodociągowania gminy jest dość dobry i osiągnął w 2013 roku 95%. W miejscach braku sieci wodociągowej, mieszkańcy korzystają z wodociągów zagrodowych i studni kopanych oraz wierconych.

Długość sieci wodociągowej rozdzielczej wynosi 55,2 km (w tym 23,9 km przyłączy domowych). W gminie jest 1020 przyłączy do budynków mieszkalnych. Roczne zużycie wody wynosi 144,1 dam³.

Co roku prowadzone są inwestycje związane z poprawą infrastruktury zaopatrzenia w wodę.

Na terenie Gminy Sabnie nie ma sieci kanalizacyjnej. Znajdują się tu przydomowe oczyszczalnie ścieków w Sabniach o wydajności 4,5 m³/dobę, w Zembrowie przy szkole podstawowej o wydajności 4,5 m³/dobę i w Niecieczy o wydajności 3 m³/dobę.

Ponadto w gminie znajduje się przydomowa oczyszczalnia w Sabniach przy szkole o wydajności 7,5 m³/dobę i 174 metrach długości odprowadzenia ścieków. Ilość ścieków odprowadzanych w gminie do oczyszczalni wynosi 1027,6 m³. Planuje się rozbudowę sieci wodno-kanalizacyjnej na terenie Gminy Sabnie poprzez budowę oczyszczalni ścieków wraz z kanalizacją oraz przebudowę sieci wodociągowej (budowa oczyszczalni ścieków na terenie Gminy Sabnie dla miejscowości: Sabnie, Hołowienki, Suchodół Szlachecki, Suchodół Włociański, Grodzisk, Niewiadoma, Nieciecz Włociańska, Nieciecz-Dwór, Kurowice, Zembrów; w Kupientynie-Kolonii dla miejscowości: Kupientyn, Kupientyn-Kolonia; w Tchórznicy Szlacheckiej dla miejscowości: Tchórznica Szlachecka, Tchórznica Włociańska). Zakłada się również budowę przydomowych oczyszczalni ścieków na terenie Gminy Sabnie w miejscowościach Chmielnik, Hilarów, Kolonia Hołowienki, Kostki-Pieńki, Kolonia Kurowice, Stasin, Wymysły oraz dla zabudowań położonych poza zwartą zabudową w pozostałych miejscowościach.

3.7.3. Elektroenergetyka, infrastruktura gazowa, łączność

Źródłem energii elektrycznej dla obszaru Gminy Sabnie jest rozdzielnia główna w Sokołowie Podlaskim. Za dostawy energii odpowiada Zakład Energetyczny w Sokołowie Podlaskim.

Gmina Sabnie nie posiada sieci gazowej. Gospodarstwa domowe korzystają z gazu butlowego.

Na terenie Gminy Sabnie działa Urząd Pocztowy Sabnie, czynny od poniedziałku do piątku, a także Agencja Poczta Kupientyn.

W ostatnich latach dostępność mieszkańców Gminy Sabnie do infrastruktury telekomunikacyjnej systematycznie się poprawia. Dzieje się tak za sprawą rozwoju telefonii stacjonarnej, jak i coraz powszechniejszego dostępu mieszkańców do usług telefonii komórkowej. Praktycznie cały obszar gminy objęty jest zasięgiem wszystkich funkcjonujących w Polsce operatorów sieci komórkowej.

Rozwija się również rynek usług informatycznych, tj. transmisja danych i dostęp do sieci Internet. Dalszy rozwój społeczeństwa informacyjnego na terenie gminy będzie uzależniony od ograniczenia bariery ekonomicznej w dostępie do Internetu oraz od efektywnego informatyzowania administracji publicznej na poziomie gminy. Procesowi temu powinny towarzyszyć działania związane z uświadamianiem i edukacją mieszkańców jak korzystać z usług i technologii informacyjnych, zwłaszcza w grupie wiekowej osób 50+. Szansą na ułatwienie szerszego dostępu do Internetu na terenie gminy, w tym umożliwienie korzystania z usług IT grup społecznych zagrożonych wykluczeniem społecznym są fundusze unijne na lata 2014-2020, w tym Program Polska Cyfrowa czy Program Wiedza, Edukacja, Rozwój.

Gmina Sabnie została objęta projektem „Internet dla Mazowsza”. „Internet dla Mazowsza” to jeden z kluczowych projektów realizowanych na terenie województwa mazowieckiego. Celem przedsięwzięcia jest budowa sieci światłowodowej i stworzenie dostępu do Internetu dla wszystkich mieszkańców Mazowsza. Projekt zakłada, że powstała sieć będzie otwarta dla wszystkich przedsiębiorców telekomunikacyjnych oferujących usługi teleinformatyczne odbiorcom końcowym, czyli mieszkańcom, przedsiębiorcom. Długość wybudowanej sieci światłowodowej, spełniającej wymogi sieci Next Generation Network, to 3680 km. Na jej bazie przedsiębiorcy będą mogli budować własne sieci dostępowe na terenach, na których rozbudowa sieci szerokopasmowej dotychczas była nieatrakcyjna ekonomicznie. Poza światłowodową siecią szkieletowo-dystrybucyjną w 33 miejscowościach powstanie sieć dostępową Next Generation Access – Fiber To The Building.

Wartość całego przedsięwzięcia wynosi około 458 mln zł. Projekt jest realizowany w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego na lata 2007-2013. Przyznana dotacja unijna na realizację projektu wyniosła ponad 340 mln zł.

3.7.4. Gospodarka odpadami

System gospodarowania odpadami w gminie Sabnie regulowany jest *Uchwałą Nr XXVII/150/2012 Rady Gminy w Sabniach z dnia 20 grudnia 2012 r. sprawie regulaminu utrzymania czystości i porządku na terenie Gminy Sabnie*. Wprowadzony Uchwałą „Regulamin utrzymania czystości i porządku na terenie gminy Sabnie” obliuguje

mieszkańców gminy do selektywnej zbiórki odpadów, w tym odpadów niebezpiecznych. Odbiorem i utylizacją odpadów zajmują się przedsiębiorstwo wyłonione w zamówieniu publicznym. W pierwszej kolejności odpady kierowane winny być do instalacji posiadającej status RIPOK położonej najbliżej miejsca wytworzenia odpadów. Dopiero w przypadku braku wolnych mocy przerobowych RIPOK, odpady mogą być kierowane do instalacji przetwarzającej dany rodzaj odpadów przewidzianej do zastępczej obsługi regionu. Przekazanie zmieszanych odpadów komunalnych do unieszkodliwienia na składowisku jest możliwe tylko i wyłącznie w przypadku braku możliwości zagospodarowania odpadów w instalacjach regionalnych i zastępczych wyznaczonych dla regionu, zapewniających odpowiednie przetworzenie odpadów.

Poniżej przedstawiono dane dotyczące masy poszczególnych rodzajów odpadów komunalnych z obszaru Gminy Sabnie.

Lp.	Rodzaj odebranych odpadów	Masa odpadów [Mg]	Sposób zagospodarowania odpadów
1.	Niesegregowane (zmieszane) odpady komunalne	78,1	Składowanie w gruncie lub na powierzchni ziemi (np. składowiska itp.)
2.	Niesegregowane (zmieszane) odpady komunalne	5,9	Składowanie na składowiskach w sposób celowo zaprojektowany (np. umieszczanie w uszczelnionych oddzielnych komorach, przykrytych i izolowanych od siebie wzajemnie i od środowiska itd.)
3.	Inne odpady (w tym zmieszane substancje i przedmioty) z mechanicznej obróbki odpadów inne niż zawierające substancje niebezpieczne	7,2	Składowanie w gruncie lub na powierzchni ziemi (np. składowiska itp.)
4.	Inne odpady nieulegające biodegradacji	5,7	Składowanie na składowiskach w sposób celowo zaprojektowany (np. umieszczanie w uszczelnionych oddzielnych komorach, przykrytych i izolowanych od siebie wzajemnie i od środowiska itd.)
5.	Szkło	95,8	Recykling lub odzysk
6.	Metale	19,7	Recykling lub odzysk
7.	Tworzywa sztuczne	58,4	Recykling lub odzysk
8.	Odpady wielkogabarytowe	11,4	Recykling lub odzysk

Tabela 2: Informacja o masie odebranych odpadów komunalnych z obszaru Gminy Sabnie oraz sposób ich zagospodarowania w 2014 r., źródło informacji: sprawozdanie wójta z realizacji zadań z zakresu gospodarowania odpadami komunalnymi za rok 2014.

Poziom ograniczenia masy odpadów komunalnych ulegających biodegradacji kierowanych do składowania w 2014 roku wynosił 20,19%, poziom recyklingu natomiast 66,92%. Są to wartości, które spełniają założony cel na rok , ujęty w odpowiednich

Rozporządzeniach Ministra Środowiska. Liczba właścicieli nieruchomości, od których zostały odebrane odpady komunalne wynosiła 1144, a liczba właścicieli nieruchomości, którzy zbierali odpady komunalne w sposób niezgodny z regulaminem utrzymania czystości i porządku na terenie Gminy Sabnie, w szczególności niedopełniają obowiązku selektywnego zbierania odpadów, to 191.

Porównując powyższe dane o ilości odebranych odpadów komunalnych z danymi GUS, okazuje się, że statystyczny mieszkaniec Gminy Sabnie oddaje do zbiórki około 36% masy odpadów, którą oddaje statystyczny Polak.

W Gminie Sabnie trwa proces usuwania i unieszkodliwiania azbestu. Środki na odbiór azbestu od mieszkańców z terenu Gminy pozyskiwane są z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie. W 2015 roku azbest zostanie odebrany od 15 właścicieli nieruchomości. Do tej pory udało się unieszkodliwić blisko 5,9% zinwentaryzowanego azbestu.

Na terenie Gminy Sabnie znajduje się nieczynne składowisko odpadów położone w pobliżu wsi Suchodół Włociański, którego właścicielem jest Przedsiębiorstwo Usług Inżynieryjno-Komunalnych Spółka z o.o., z siedzibą w Sokołowie Podlaskim. W przyszłości planowana jest jego rekultywacja.

Na terenie Gminy nie ma mogilników.

Istotnym problemem są istniejące jeszcze, nielegalne składowiska odpadów.

W ramach kompleksowej gospodarki odpadami na terenie Gminy Sabnie należy kontynuować i inicjować działania w zakresie rekultywacji zamkniętego składowiska odpadów w miejscowości Suchodół Włociański, inwentaryzacji nielegalnych składowisk odpadów, utylizacji odpadów pochodzących z nielegalnych składowisk, minimalizacji oddziaływania na środowisko osadów ściekowych poprzez prawidłowe ich zagospodarowanie i sukcesywnej likwidacji odpadów zawierających PCB.

3.8. Infrastruktura społeczna Gminy Sabnie

3.8.1. Edukacja

Edukacja publiczna należy do jednego z najważniejszych zadań wykonywanych przez gminę Sabnie. W gminie znajduje się jedno gimnazjum i trzy szkoły podstawowe, przedszkole, które ma dwie filie. Dla poprawy i oszczędności w zużyciu energii wszystkie szkoły mają założone ogrzewanie olejowe, wymieniono też okna. Również przy każdej szkole działają przydomowe oczyszczalnie ścieków o wydajności: Sabnie 7,5 m³/dobę, Zembrów 4,5 m³/dobę i Nieciecz 3 m³/dobę.

Na całościowy stan infrastruktury oświatowej w gminie składają się aktualnie:

- 1 przedszkole Gminne Przedszkole w Sabniach filia w Zembrowie i Kupientynie (prowadzone przez jednostkę samorządu gminnego), 2 oddziały/filie przedszkolne, liczba oddziałów: 4,

- 3 szkoły podstawowe Publiczna Szkoła Podstawowa im. Heleny Mniszek w Sabniach liczba oddziałów: 6, Publiczna Szkoła Podstawowa Niecieczy im. Armii Krajowej, liczba oddziałów: 7 i Szkoła Podstawowa w Zembrowie, liczba oddziałów: 6, szkoły prowadzone są przez jednostkę samorządu gminnego,
- 1 gimnazjum Publiczne Gimnazjum im. Heleny Mniszek w Sabniach (prowadzone przez jednostkę samorządu gminnego), liczba oddziałów: 6,.

Na terenie gminy brak placówek oświatowych na poziomie szkół ponadgimnazjalnych.

Do poszczególnych placówek edukacyjnych na przełomie 5 ostatnich lat uczęszczała następująca ilość uczniów:

Typ placówki oświatowej	Liczba uczniów				
	2010/2011 r.	2011/2012 r.	2012/2013 r.	2013/2014 r.	2014/2015 r.
Przedszkola	89	100	110	108	88
Szkoły podstawowe	177	175	160	175	187
Gimnazja	139	117	106	80	84

Tabela 3: Liczba uczniów w placówkach edukacyjnych w Gminie Sabnie, opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych od pracowników Urzędu Gminy w Sabniach.

W gminie utrzymuje się ujemny przyrost naturalny i ujemne saldo migracji wewnętrznej, co obrazuje ilość uczniów rekrutowanych do przedszkoli. Oznacza to, że liczba uczniów będzie malała z roku na rok. Będzie to miało znaczenie dla gminy przy podejmowaniu decyzji inwestycyjnych w oświacie.

3.8.2. Kultura

Ponieważ na terenie Gminy Sabnie nie ma domu kultury, szkoły pełnią ważną funkcję ośrodków oświatowo - kulturalnych w gminie. W ciągu roku organizowane są na terenie szkół różne uroczystości i spotkania dla mieszkańców gminy. Tematyka dotyczy tradycji obchodzenia świąt, historii regionu, obchodów Dnia Matki i wielu innych wydarzeń, ważnych dla mieszkańców gminy. Szkoła organizuje szereg imprez, zawodów sportowych i wycieczek. Dzieci mają możliwość rywalizować nie tylko z rówieśnikami z terenu gminy, ale również z sąsiednich gmin powiatu.

W Sabniach działa Gminna Biblioteka Publiczna.

Księgozbiór biblioteki liczy 23 682 woluminów w tym publikacje dotyczące Podlasia i gminy. Biblioteka opracowuje i udostępnia kartoteki osobowe pisarzy, udostępnia wycinki prasowe dotyczące gminy. Do cyklicznych imprez organizowanych przez Bibliotekę należą:

- eliminacje gminne Konkursu Recytatorskiego im. Kornela Makuszyńskiego,
- eliminacje gminne Konkursu Recytatorskiego im. K. I. Gałczyńskiego,

- eliminacje gminne Konkursu Recytatorskiego „Warszawska Syrenka”,
- spotkania opłatkowe członków Koła Przyjaciół Biblioteki i Klubu Seniora,
- spotkanie Wielkanocne,
- Dzień Seniora,
- Wieczory poetyckie poświęcone Helenie Mniszkównie,
- Dzień Matki,
- Dzień Babci i Dziadka.

Również Ochotnicza Straż Pożarna w Sabniach, Hołowienkach, Suchodole, Kupientynie, Grodzisku, Niecieczy, Niewiadomej i Tchórznicy Włociańskiej pełni funkcję kulturalną w gminie. Strażacy uczestniczą w ważnych wydarzeniach gminy, świętach kościelnych, zawodach sportowo-pożarniczych organizowanych poza gminą.

3.8.3. Bezpieczeństwo i porządek publiczny

Bezpieczeństwo i porządek publiczny to ogół warunków i instytucji chroniących życie, zdrowie, mienie obywateli przed zjawiskami groźnymi dla ładu prawnego, a także przed zjawiskami mogącymi zakłócić normalne funkcjonowanie obywateli, godzącymi w przyjęte normy postępowania. Bezpieczeństwo i porządek publiczny to stan w społeczeństwie, który umożliwia jego sprawne funkcjonowanie, ale także zdolność do zorganizowanego i szybkiego reagowania wobec wszelkich zagrożeń. Za bezpieczeństwo publiczne na terenie Gminy Sabnie odpowiadają następujące jednostki:

- Posterunek Policji w Sterdyni, zespół prewencji w Sabniach,
- Ochotnicza Straż Pożarna w Kupientynie,
- Ochotnicza Straż Pożarna w Sabniach,
- Ochotnicza Straż Pożarna w Niecieczy,
- Ochotnicza Straż Pożarna w Grodzisku,
- Ochotnicza Straż Pożarna w Niewiadomej,
- Ochotnicza Straż Pożarna w Suchodole,
- Ochotnicza Straż Pożarna w Tchórznicy,
- Ochotnicza Straż Pożarna w Hołowienkach.

W celu dalszej poprawy poziomu bezpieczeństwa mieszkańców, należy przede wszystkim wspierać działania na rzecz lepszego wyposażenia służb policji i straży pożarnej w niezbędny sprzęt i środki, a także zwiększyć świadomość mieszkańców w zakresie wspólnych działań na rzecz zapobiegania pospolitym przestępstwom i różnego rodzaju zagrożeniom.

3.8.4. Ochrona zdrowia

W Gminie Sabnie funkcjonuje jeden ośrodek zdrowia, Gminny Ośrodek Zdrowia w Sabniach. Ośrodek posiada karetkę pogotowia. Gminny Ośrodek Zdrowia w Sabniach

zapewnia podstawową opiekę zdrowotną oraz opiekę domową. Komórki ZOZ w tej jednostce to:

- gabinet pielęgniarki środowiskowej/rodzinnej,
- poradnia (gabinet) pielęgniarki środowiskowej/rodzinnej,
- poradnia lekarza POZ,
- poradnia (gabinet) lekarza POZ,
- gabinet stomatologiczny,
- gabinet rehabilitacyjny.

Wszystkie dzieci i młodzież szkolna objęte są podstawową opieką zdrowotną lekarską (obejmującą również szczepienia) w ośrodku zdrowia, ponieważ szkoły nie posiadają gabinetów lekarskich. Natomiast w szkołach objęte są opieką pielęgniarską w zakresie higieny szkolnej i profilaktyki.

Pacjenci wymagający specjalistycznego leczenia kierowani są do Sokołowa Podlaskiego.

W Sabniach znajduje się również jedna apteka.

Poziom świadczonych usług medycznych oraz ich dostępność na terenie Gminy Sabnie jest optymalna.

3.8.5. Pomoc społeczna

Na terenie Gminy Sabnie zadania z zakresu pomocy społecznej świadczy Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Sabniach. Ośrodek prowadzi działalność organizatorską w zakresie pomocy socjalnej, społecznej, materialnej, opiekuńczej, określa i realizuje kierunki działania profilaktycznego, a w szczególności odpowiada za:

- rozpoznanie i rzetelną ocenę potrzeb osób i rodzin wymagających interwencji socjalnej, jak również działań profilaktyczno-terapeutycznych,
- zabezpieczenie potrzeb umożliwiającym osobom i rodzinom przezwyciężenie trudnych sytuacji życiowych dających możliwości samodzielnej egzystencji życiowej w środowisku,
- koordynowanie działań na rzecz zaspokojenia potrzeb osób i rodzin wymagających szeroko rozumianej pomocy socjalnej,
- inicjowanie działań i współpracy na rzecz rodziny wszystkich podmiotów w tym: instytucji państwowych, organizacji samorządowych, stowarzyszeń, związków wyznaniowych w celu łagodzenia skutków negatywnego oddziaływania patologicznych zjawisk społecznych na prawidłowe funkcjonowanie rodziny, prowadzenie szeroko pojętej pracy socjalnej mającej na celu przywracanie zdolności do prawidłowego funkcjonowania osoby i rodziny do uczestniczenia w życiu społecznym.

Struktura organizacyjna GOPS, przedstawia się następująco:

- kierownik,
- pracownicy socjalni,

- opiekunki świadczące specjalistyczne usługi opiekuńcze,
- główny księgowy,
- stanowisko d/s świadczeń rodzinnych.

GOPS wypełnia ustawowe zobowiązania państwa wobec najbiedniejszej grupy społecznej oraz pełni rolę pośrednika w przekazywaniu środków pieniężnych z budżetu centralnego do świadczeniobiorców.

Ze świadczeń w 2014 roku skorzystało 341 osób, co stanowi 8,8% mieszkańców gminy. Poniższa tabela obrazuje ilość przyznanych świadczeń na przełomie lat 2012-2014.

Korzystający z pomocy społecznej	2012 r.	2013 r.	2014 r.
Gospodarstwa domowe	105	113	95
Osoby w gospodarstwach domowych	364	402	341

Tabela 4: Liczba korzystających z pomocy społecznej w Gminie Sabnie, opracowanie własne na podstawie informacji uzyskanych od pracowników Urzędu Gminy w Sabniach.

System pomocy społecznej w Gminie Sabnie jest dobrze zorganizowany. Baza infrastrukturalna jest zadowalająca, a służby mające za zadanie rozwiązywanie problemów społecznych są kompetentne i aktywne. Pozytywnym zjawiskiem jest spadająca liczba gospodarstw domowych korzystających z pomocy społecznej. W celu ciągłego zwiększania jakości obsługi osób korzystających z różnych form pomocy społecznej, należy w miarę możliwości środków budżetowych jak i pozabudżetowych, wspierać wszelkie działania poprawiające sytuację w sferze społecznej, zwłaszcza na rzecz osób najbardziej potrzebujących pomocy.

3.8.6. Organizacje pozarządowe i społeczne

Na terenie Gminy Sabnie są zarejestrowane 11 stowarzyszeń, są to:

- Ochotnicza Straż Pożarna w Kupientynie,
- Ochotnicza Straż Pożarna w Sabniach,
- Ochotnicza Straż Pożarna w Niecieczy,
- Ochotnicza Straż Pożarna w Grodzisku,
- Ochotnicza Straż Pożarna w Niewiadomej,
- Ochotnicza Straż Pożarna w Suchodole,
- Ochotnicza Straż Pożarna w Tchórznicy,
- Ochotnicza Straż Pożarna w Hołowienkach,
- Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Gminy Sabnie,
- Stowarzyszenie Przyjaciół Szkoły w Niecieczy,
- Stowarzyszenie „Zielony Zakątek nad Cetynią”.

Organizacje działające w gminie zajmują się bardzo różnorodnymi kwestiami, w tym: edukacyjnymi, rolniczymi, dziedzictwa kulturowego, charytatywnymi, sportowymi, przedsiębiorczości, hobbystycznymi, związanymi z rozwojem danej miejscowości lub gminy, bezpieczeństwa, problematyki zdrowotnej czy pomocy społecznej. Wielość organizacji i ich działalność świadczy o rozwiniętym kapitale społecznym i ludzkim na danym obszarze oraz o dużej integracji i świadomości wśród społeczności lokalnej.

3.9. Gospodarka

3.9.1. Struktura działalności gospodarczej w gminie

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego oraz zgodnie z zapisami Statystycznego Vademecum Samorządowca 2014, na terenie Gminy Sabnie na dzień 31.12.2013r. zarejestrowanych w głównym rejestrze Regon było 237 podmiotów gospodarki narodowej, w tym:

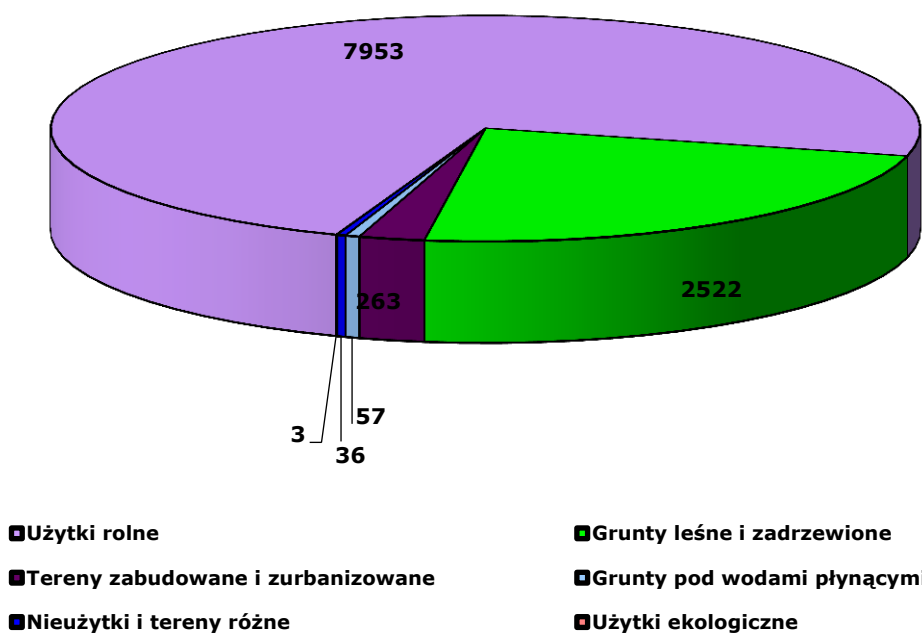
- 21 w sektorze rolniczym,
- 23 w sektorze przemysłowym,
- 39 w sektorze budowlanym.

Aktualnie do kluczowych przedsiębiorstw działających na terenie Gminy Sabnie należą następujące przedsiębiorstwa:

1. Przedsiębiorstwo Handlowe „JACEK” Jacek Kobyliński ul. Główna 45, 08-331 Sabnie:
 - sprzedaż materiałów do produkcji rolnej,
 - skup i sprzedaż zbóż,
 - handel nawozami;
2. Zakład Stolarski Sylwester Jabłoński Tchórznica Włociańska, 08-331 Sabnie – produkcja parkietów podłogowych;
3. Tartak Nieciecz Piotr Osiński Nieciecz Włociańska 59, 08-331 Sabnie
 - usługi tartaczne,
 - sprzedaż tarcicy,
 - więźby dachowe,
 - deski podłogowe i szalunkowe;
4. Usługi Transportowe Paweł Kozłowski 08-331 Sabnie, Kurowice 16A – usługi transportowe (Unia Europejska, Europa wschodnia);
5. ANWIL-TRUCK Wilk Andrzej Kurowice 34, 08-331 Sabnie – usługi transportowe;
6. Przedsiębiorstwo Robót Drogowo – Mostowych "MIKST" Sp. z o.o. w Węgrowie ul. Gdańska 69a, 07-100 Węgrów - Wytwórnia Mas Bitumicznych Suchodół Włociański 96, 08-331 Sabnie.

3.9.2. Rolnictwo

Gmina Sabnie jest gminą typowo rolniczą. Rolnicze formy użytkowania ziemi są podstawową formą korzystania z zasobów naturalnych na terenie gminy. Użytki rolne zajmują obszar 8044 ha, lasy i grunty leśne 2446 ha. Obszary leśne stanowią obecnie 22,9% powierzchni Gminy. Wykres poniżej obrazuje charakter użytkowania gruntów w Gminie Sabnie.



Ilustracja 9: Charakter użytkowania gruntów w Gminie Sabnie[ha], opracowanie własne na podstawie danych zawartych w Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Sabnie – Sabnie 2014 r.

Poniższa tabela w sposób szczegółowy przedstawia użytkowanie gruntów w Gminie Sabnie.

Sposób użytkowania gruntów	Powierzchnia [ha]	Udział [%]
Użytki rolne, w tym:	7953	73,7
grunty orne	6229	57,7
Sady	80	0,7
łąki trwałe	515	4,8
pastwiska trwałe	832	7,7
grunty rolne zabudowane	263	2,4
grunty pod rowami	34	0,3
Grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione, w tym:	2522	23,4
Lasy	2470	22,9

Sposób użytkowania gruntów	Powierzchnia [ha]	Udział [%]
grunty zadrzewione i zakrzewione	52	0,5
Grunty zabudowane i zurbanizowane, w tym:	263	2,4
tereny mieszkalne	5	<0,1
tereny przemysłowe	8	0,1
tereny komunikacyjne – drogi	245	2,3
inne tereny zabudowane	8	0,1
Grunty pod wodami płynącymi	15+42ha pod zbiornikiem Niewiadoma, łącznie 57	0,5
Użytki ekologiczne	3	<0,1
Nieużytki	35	0,3
Tereny różne	1	<0,1
Powierzchnia ewidencyjna	10797	100,0
Powierzchnia wyrównawcza	1	-
Powierzchnia geodezyjna	10798	100,0

Tabela 5: Sposób użytkowania gruntów w gminie Sabnie, źródło: Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Sabnie – Sabnie 2014 r.

Obszary chronione ogółem /ha/	Udział powierzchni chronion. w powierz ogół. /%/	Rezerwy przyrody /ha/	Obszary chronionego krajobrazu /ha/	Użytki ekologiczne /ha/	Pomniki przyrody /szt./
1570,06	15	-	1564	6,06	3

Tabela 6: Lasy i obszary leśne: Lasy i grunty leśne, źródło: Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Sabnie – Sabnie 2014 r.

Lp.	Grunty orne			Użytki zielone		
	Klasa bonitacyjna	Powierzchnia [ha]	Udział [%]	Klasa bonitacyjna	Powierzchnia [ha]	Udział [%]
1	II	20	0,3	II	2	0,2
2	IIIa i IIIb	2099	30,9	III	158	14,1
3	Iva i IVb	2950	43,4	IV	434	38,9
4	V	912	13,4	V	415	37,1
5	VI	782	11,5	VI	75	6,7
6	VIz	36	0,5	VIP	34	3,0

Tabela 7: Struktura bonitacyjna gruntów w Gminie Sabnie, źródło: Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Sabnie – Sabnie 2014 r.

Gmina Sabnie posiada dobre gleby rolne, potwierdza to wskaźnik bonitacyjny gleb. W powiecie sokołowskim najlepsze gleby posiada gmina Sterdyń i Repki, natomiast relatywnie najłabsze gmina. Ceranów i Kosów Lacki. Wskaźnik bonitacyjny Gminy Sabnie wynosi 0,98 i jest jedynie słabszy od wskaźników gmin Sterdyń i Repki, a równy wskaźnikowi dla gleb Sokołowa Podlaskiego.

Na terenie Gminy Sabnie nie występują gleby I klasy bonitacyjnej, ale gleby II i III klasy stanowią 31,2% powierzchni gruntów ornych i 14,3% powierzchni użytków zielonych. Łąki są położone na glebach przeważnie mineralnych, choć ich część jest położona na glebach płytkich torfowych i murszowych. Rzeka Cetynia jest nieuregulowana, stąd w okresie roztopów i większych opadów letnich są zalewane użytki zielone.

Największy udział najlepszych gleb II klasy bonitacyjnej jest w sołectwach: Stasin, Kurowice i Wymysłów, a klasy IIIb w sołectwach: Zembrów, Kurowice i Sabnie. Najłabsze gleby V i VI klasy bonitacyjnej występują na terenie Kupientyna, sołectwa Kostki – Pieńki, Hołowienek, Niecieczy Włościańskiej i Suchodołu Włościańskiego.

Gmina Sabnie ma charakter typowo rolniczy. Rolnictwo jest główną formą zatrudnienia i głównym źródłem utrzymania mieszkańców gminy. Najpoważniejszą barierą jest rozdrobnienie gospodarstw. Przeciętna wielkość indywidualnego gospodarstwa rolnego, którego użytkownik zamieszkuje na terenie gminy, wynosi około 9,5 ha.

Produkcja roślinna

Większość areałów rolnych przeznaczona jest pod produkcję rolną - głównie pod uprawy zbóż. Dominujące aktualnie kierunki oraz słaba opłacalność produkcji rolnej mobilizuje rolników do szukania nowych kierunków produkcji i obniżania kosztów poprzez np. zmniejszanie ilości stosowanych środków ochrony roślin.

Produkcja rolnicza rozwija się tu w wielu kierunkach. Głównymi uprawami są zboża i ziemniaki. Od kilku lat obserwuje się wzrost areału uprawy kukurydzy, która ze względu na większą opłacalność staje się bardziej atrakcyjna dla rolników. Ponadto dodatkowym atutem jest możliwość jej uprawy przez wiele lat bez zmiany płodozmianu.

Produkcja zwierzęca

W produkcji zwierzęcej na terenie Gminy Sabnie dominuje produkcja bydła i trzody chlewnej. Szansą na utrzymanie produkcji mleka jest bliskość dużych zakładów mleczarskich – OSM w Kosowie Lackim i Hochland Węgrów, a na utrzymanie produkcji trzody chlewnej, zakład przetwórstwa mięsnego należącego do Grupy „Sokołów” S.A. W Gminie Sabnie hoduje się również konie, a ponieważ coraz bardziej popularne staje się utrzymanie koni dla celów rekreacyjnych, dlatego obsada tych zwierząt może się zwiększyć w najbliższych latach.

Z innych zwierząt w gminie hoduje się króliki, drób oraz pszczoły. Rozszerzenie produkcji królików i pszczół pozwoliłoby zwiększyć dochody małych gospodarstw i mogłoby stanowić doskonałe źródło dodatkowych dochodów dla gospodarstwa. Szansą jest tu zaktywizowanie się koła pszczelarzy. Miałoby to bardzo duże znaczenie dla przyszłości produkcji rolniczej przyjaznej środowisku naturalnemu.

Rynki zbytu

Korzystne dla rolnictwa są bliskie rynki zbytu produkcji rolniczej. Obecność Okręgowych Spółdzielni Mleczarskich w Kosowie Lackim i Hochland Węgrów jest zabezpieczeniem dla produkcji mleka. Spółdzielnia ma dobrą pozycję na rynku. Produkuje szeroki asortyment produktów. Specjalizuje się w produkcji serów twarogowych, twarożków, masła i galanterii mlecznej.

Producenci bydła i trzody chlewnej mają zbytni w zakładach mięsnych „Sokołów” S.A. należących do Grupy Sokołów S.A., największej spółki branży mięsnej notowanej na Giełdzie Papierów Wartościowych.

Mniejsi producenci sprzedają swoją produkcję na rynku w Sokołowie Podlaskim oraz kupcom objazdowym.

Ocena potencjału gospodarczego gminy

Jednym z instrumentów wykorzystywanym w analizie potencjału gospodarczego danego obszaru jest tzw. wskaźnik przedsiębiorczości. Wartość wskaźnika liczona jest poprzez proporcje liczby zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 10 000 mieszkańców. W 2013 r. wskaźnik dla Gminy Sabnie wynosił 612 przedsiębiorstw i był niższy niż średnia dla powiatu sokołowskiego tj. 717 podmiotów.

O kondycji gospodarki i jej potencjalne rozwojowym w dużym stopniu świadczą nakłady inwestycyjne i wartość brutto środków trwałych w przedsiębiorstwach na 1 mieszkańca. Zwłaszcza na tle kraju, przedsiębiorstwa Gminy Sabnie można scharakteryzować jako niedoinwestowane i mało konkurencyjne.

Zaplanowane działania prorozwojowe w Gminie Sabnie w latach 2015-2021 powinny przyczynić się do rozwoju sektora usług, wzrostu inwestycji publicznych i prywatnych, wpłynąć pozytywnie na wizerunek gminy wśród przedsiębiorców, turystów oraz potencjalnych inwestorów. Działania rozwojowe mają na celu pobudzenie aktywności środowiska lokalnego oraz stymulowania współpracy na rzecz wzrostu gospodarczego.

Do najważniejszych kierunków rozwoju gospodarki gminy należy przede wszystkim zaliczyć:

- rozwój i intensyfikację współpracy między podmiotami publicznymi i prywatnymi,
- rozwój sektora usług rynkowych,

- rozwój i poprawa stanu infrastruktury, w tym m.in. drogowej,
- wykorzystanie środków z funduszy zewnętrznych na projekty istotne z punktu widzenia rozwoju lub pobudzenia gospodarki lokalnej,
- prowadzenie przyjaznej polityki dla inwestorów oraz pozyskanie dużych inwestorów zewnętrznych,
- tworzenie warunków dla rozwoju małej i średniej przedsiębiorczości,
- inwestowanie w rozwój kapitału ludzkiego i zwiększanie zatrudnienia,
- działania promujące gminę jako obszar przyjazny przedsiębiorcom,
- zwiększenie znaczenia turystyki i rekreacji,
- prowadzenie gospodarki finansowej umożliwiającej wzrost budżetowych wydatków inwestycyjnych,
- rozwój edukacji na każdym poziomie oraz kształcenia przez całe życie.

3.10. Zasoby turystyczne i rekreacyjne Gminy Sabnie

Północo-wschodnia część gminy Sabnie stanowi fragment Nadbużańskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu. Obszar Gminy Sabnie to teren niezwykle malowniczy, a bogata fauna i flora stają się elementem uatrakcyjniającym krajobraz lokalny.

Niewątpliwie atutem turystycznym gminy jest Zalew w Niewiadomej – zbiornik o dużym potencjale rekreacyjno-sportowym. Zbiornik Niewiadoma to zbiornik zaporowy, położony w północnej części Wysoczyzny Siedleckiej, na rzece Cetynii, w województwie mazowieckim, powiecie sokołowskim, gminie Sabnie. Zbiornik znajduje się na gruntach należących do wsi Niewiadoma, Nieciecz Włociańska, Kupientyn-Kolonia i Kupientyn i usytuowany jest około 5 km od Sokołowa Podlaskiego. Zbiornik został wybudowany w latach 2010-2013. Powierzchnia zbiornika przy normalnym poziomie piętrzenia wynosi 42,22 ha, długość ok. 3,8 km, średnia szerokość 114 m, długość linii brzegowej to 5,9 km. Pojemność zbiornika przy normalnym poziomie piętrzenia to 1 140 tysięcy m³. Zapora czołowa posiada 500 m długości. Powyższy opis wskazuje na niezwykle duży potencjał turystyczno-rekreacyjny zbiornika jak również okolicy w jakiej jest położony. Działania z zakresu tworzenia infrastruktury okołoturystycznej poprzez zagospodarowanie Zbiornika Niewiadoma jako atrakcji Gminy Sabnie i powiatu sokołowskiego dla wczasowiczów oraz wędkarzy i zagospodarowanie przestrzeni publicznej czy też wsparcie dla powstawania gospodarstw agroturystycznych, pozwoli na uatrakcyjnienie Gminy Sabnie w oparciu o wykorzystanie jej potencjału turystycznego.



Ilustracja 10: Zalew Niewiadoma, źródło: <http://www.earthstreetview.com/>

Niewątpliwą atrakcją gminy są malowniczo położone we wsi Niewiadoma "Wały Jaćwingowskie" stanowiące ślady kultury Jaćwingów na Podlasiu.



Ilustracja 11: Wały Jaćwingowskie, źródło: : <http://www.earthstreetview.com/>

Na terenie Gminy Sabnie w miejscowości Tchórznicza Włóściańska, prowadzona jest gospodarstwo agroturystyczne „Pod Czerwonym Dębem”, oferujące 10 miejsc noclegowych, a w Hołowienkach „Ekoturystyka” oferująca 8 miejsc noclegowych.

Nadmienić należy, że na obszarze gminy występują braki w infrastrukturze turystycznej. Słabo rozwinięta jest też sfera usług okołoturystycznych, tj. usługi noclegowe i gastronomiczne.

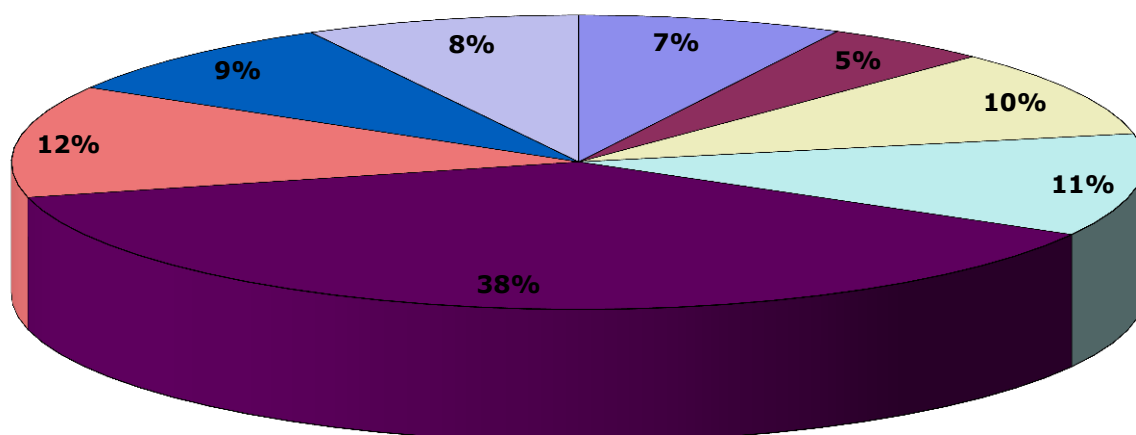
3.11. Demografia i rynek pracy

Województwo mazowieckie, według danych Głównego Urzędu Statystycznego oraz zgodnie z zapisami Statystycznego Vademecum Samorządowca 2014, zamieszkuje 5 316 840 osób, co daje gęstość zaludnienia 150 osób na km² powiat sokołowski natomiast 55812 osób, a gęstość zaludnienia wynosi 49 osób na km². W kontekście tych danych demografia Gminy Sabnie na tle pozostałych gmin powiatu przedstawia się następująco:

Gmina	2010	2012	2013	Gęstość zaludnienia 2013 r. os./km ²
Bielany	3829	3765	3731	34
Ceranów	2417	2370	2331	21
Jabłonna Lacka	4951	4842	4766	32
Repki	5758	5675	5576	33
Sokołów Podlaski (gmina miejska)	18829	18732	18720	1069
Sokołów Podlaski (gmina wiejska)	6108	6083	6088	45
Stredyń	4473	4360	4307	33
Sabnie	3989	3901	3870	36

Tabela 8: Demografia w gminach powiatu sokołowskiego, źródło: Główny Urząd Statystyczny, Statystyczne Vademecum Samorządowca 2014.

DEMOGRAFIA W POWIECIE SOKOŁOWSKIM W UJĘCIU PROCENTOWYM



- BIELANY
- CERANÓW
- JABŁONNA LACKA
- REPKI
- SOKOŁÓW PODLASKI GMINA MIEJSKA
- SOKOŁÓW PODLASKI GMINA WIEJSKA
- STREDYŃ
- SABNIE

Ilustracja 12: Demografia w powiecie sokołowskim w ujęciu procentowym ze wskazaniem poszczególnych gmin, opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego, Statystyczne Vademecum Samorządowca 2014.

Jak przedstawiają dane w tabeli w latach 2010-2013 liczba mieszkańców Gminy Sabnie miała tendencję spadkową. Jest to tendencja panująca w większości gmin powiatu Sokołowskiego. Odływ ludności motywowany jest chęcią podjęcia nauki na uczelniach wyższych oraz potrzebą zatrudnienia. Nie jest to znaczący odływ ludności - we wskazanym okresie liczba mieszkańców utrzymuje się na zbliżonym poziomie: od 3989 - 3870 osób (spadek w ciągu 4 lat o 119 mieszkańców). Długoterminowe prognozy demograficzne GUS wskazują jednakże, iż niestety w dalszym ciągu będzie następował spadek liczby ludności gminy.

Wyszczególnienie	Gmina Sabnie	Powiat sokołowski
Ludność	3870	55812
w tym kobiety	1906	28149
Urodzenia żywe	39	535
Zgony	44	711
Przyrost naturalny	-5	-176
Saldo migracji ogółem	-21	-266
Ludność w wieku:		
przedprodukcyjnym	653	10120

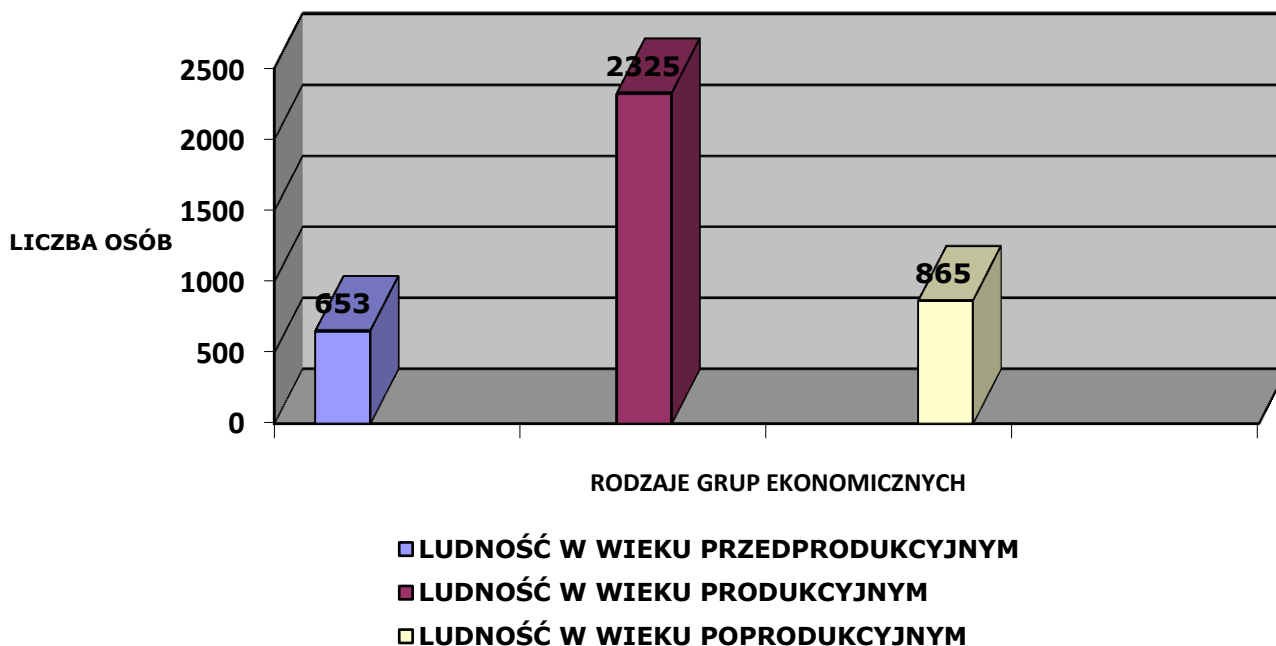
produkcyjnym	2352	34338
poprodukcyjnym	865	11354

Tabela 9: Procesy demograficzne w Gminie Sabnie, źródło: Główny Urząd Statystyczny, Statystyczne Vademecum Samorządowca 2014.

W gminie dominującą grupę stanowią osoby w wieku produkcyjnym. Liczba osób w wieku przedprodukcyjnym jest nieco niższa od liczby osób w wieku poprodukcyjnym. Według danych GUS za 2012 r. podział ludności Gminy Sabnie według grup ekonomicznych przedstawia się następująco:

- 653 osób - tj. 16,9% ludności w wieku przedprodukcyjnym;
- 2325 osób – tj. 60,1% w wieku produkcyjnym;
- 865 osób – tj. 23% w wieku poprodukcyjnym.

GRUPY EKONOMICZNE LUDNOŚCI W GMINIE SABNIE



Ilustracja 13: Grupy ekonomiczne ludności w Gminie Sabnie, opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego, Statystyczne Vademecum Samorządowca 2014.

W ostatnich latach, niepokojącym zjawiskiem w Gminie Sabnie jest rosnąca liczba osób w wieku poprodukcyjnym i spadająca liczba osób w wieku przedprodukcyjnym. Wpisuje się to w krajowy trend starzenia się społeczeństwa i coraz mniejszego udziału najmłodszych grup wiekowych w strukturze demograficznej. Zjawisko to będzie niosło za

sobą znaczące skutki dla wielu aspektów życia społeczno-gospodarczego, również na poziomie gminy (np. system pomocy społecznej czy ochrony zdrowia).

W latach 2010-2013 w Gminie Sabnie można zaobserwować ujemny wskaźnik przyrostu naturalnego. W 2013 r. wskaźnik ten wyniósł -5. Negatywnie przedstawia się również sytuacja migracyjna w gminie. Saldo migracji (wewnętrznych i zagranicznych) jest od kilku lat ujemne, a liczba wymeldowań z roku na rok coraz bardziej przewyższa liczbę zameldowań.

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego oraz zgodnie z zapisami Statystycznego Vademecum Samorządowca 2014, na terenie Gminy Sabnie na dzień 31.12.2013r. struktura demograficzna obszaru przedstawiała się następująco:

Wiek	Kobiety	Mężczyźni	Ogółem
0-2	62	45	107
3	14	18	32
4-5	38	38	76
6	26	17	43
7	20	23	43
8-12	68	97	165
13-15	55	56	111
16-17	39	36	75
18	35	27	62
19-60	0	1312	1312
19-65	1058	0	1058
Powyżej 60	539	0	539
Powyżej 65	0	287	287
Ogółem	1954	1956	3910

Tabela 10: Struktura demograficzna na terenie Gminy Sabnie, opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych od pracowników Urzędu Gminy w Sabniach.

Opracowana w 2011 r. przez Główny Urząd Statystyczny „Prognoza dla powiatów i miast na prawie powiatu oraz podregionów na lata 2011-2035” wskazuje, że w najbliższych latach na terenie powiatu sokołowskiego, w tym w Gminie Sabnie zachodzą będą znaczące procesy demograficzne. W wyniku tych procesów na obszarze gminy należy spodziewać się:

- spadku liczby ludności w stosunku do aktualnej liczby,

- spadku liczebności ekonomicznych grup wiekowych ludności: w wieku przedprodukcyjnym oraz w wieku produkcyjnym, a także wzrostu liczby osób w wieku poprodukcyjnym,
- zmniejszenia się liczby dzieci w wieku do 2 lat,
- spadku liczebności dzieci objętych opieką przedszkolną i obowiązkiem szkolnym (dzieci w wieku od 3 – 18 lat),
- pogłębienia się procesu starzenia się społeczeństwa,
- spadku liczby urodzeń,
- rosnącego, ujemnego salda migracji.

Prognozowane procesy demograficzne, wpłyną istotnie na potrzeby społeczności Gminy Sabnie, głównie w zakresie dostępności do usług publicznych o charakterze społecznym (m.in. pomoc społeczna, ochrona zdrowia czy edukacja). Duża odpowiedzialność związana z zaspokojeniem tych potrzeb spocznie na władzach publicznych, również poziomu gminnego.

Bezrobocie jest jednym z najistotniejszych problemów wielu gmin w Polsce. Bezrobocie powoduje obniżenie warunków bytowych społeczności wpływając jednocześnie na wzrost frustracji oraz patologii.

Stopa bezrobocia rejestrowanego w Gminie Sabnie w latach 2012-2015 oscylowała w granicach 11-12%, co odzwierciedla skalę bezrobocia w powiecie sokołowskim. Najniższy poziom w wymienionym przedziale lat zarejestrowano w 2014 roku 11,1, najwyższy natomiast w 2013. Porównując te dane do skali bezrobocia w województwie mazowieckim w latach 2013 – 11,1%, 2014 – 9,8%, marzec 2015 9,9% zaznaczyć należy, że bezrobocie w Gminie Sabnie jest nieznacznie wyższe lecz niższe od stopy bezrobocia zarejestrowanego w skali krajowej wynoszącej na koniec marca 2015 roku 11,7%.

Wyszczególnienie	2012 r.	2013 r.	2014 r.	2015
Osoby bezrobotne	186	179	181	173 (marzec)
w tym kobiety	93	84	85	81 (marzec)
Stopa bezrobocia	11,6%	12%	11,1%	11,3% (luty)

Tabela 11: Poziom bezrobocia w Gminie Sabnie, opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z Powiatowego Urzędu Pracy w Sokołowie Podlaskim.

Analizując strukturę bezrobocia w Gminie Sabnie w kontekście wartości reprezentowanych w skali powiatu, należy zwrócić uwagę na stosunek udziału zarejestrowanych bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym. Wartość ta dla Gminy Sabnie wynosi 7,6% i jest ona niższa od wartości dla powiatu wynoszącej 8,4%.

Wyszczególnienie	Gmina Sabnie	Powiat sokołowski
Pracujący (dane dotyczą podmiotów gospodarczych, w których liczba pracujących przekracza 9 osób; bez	252	9973

pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie)		
Bezrobotni zarejestrowani	179	2900
w tym kobiety %	46,9	46,8
Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w %	7,6	8,4
Udział zarejestrowanych bezrobotnych kobiet w liczbie kobiet w wieku produkcyjnym w %	8,1	8,7

Tabela 12: Wybrane dane porównawcze o rynku pracy w powiecie sokołowskim i w Gminie Sabnie w 2013 r., opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z Powiatowego Urzędu Pracy w Sokołowie Podlaskim.

W 2014 roku na obszarze Gminy Sabnie wśród osób bezrobotnych znaczącą grupę stanowili ludzie młodzi w przedziałach wiekowych: 18-24 lat, 25-34 lata. Osoby w wieku od 18-24 lat stanowiły około 32,6% ogółu osób bezrobotnych, natomiast osoby w wieku od 25-34 lat to blisko 26% ogółu bezrobotnych.

Grupą szczególnie zagrożoną bezrobociem są osoby z wykształceniem gimnazjalnym oraz ogólnokształcącym. Najmniej osób bezrobotnych pozostaje bez pracy z wykształceniem wyższym stanowiąc blisko 7,2% ogółu osób bezrobotnych.

Analizując strukturę bezrobocia w Gminie Sabnie nadmienić należy, że dużą grupą bezrobotnych są osoby pozostające bez pracy powyżej 12 miesięcy. Stanowią oni ponad 44,75% ogółu bezrobotnych, z czego osoby nie posiadające pracy od ponad dwóch lat to ponad 27,62% wszystkich bezrobotnych.

Wyszczególnienie			2014 rok
Liczba bezrobotnych ogółem			181
Liczba bezrobotnych kobiet			85
Osoby w okresie do 12 miesięcy od dnia ukończenia nauki			19
Absolwenci szkół wyższych, którzy nie ukończyli 27 lat			5
Osoby z prawem do zasiłku			21
Bezrobotni według	wiek	18-24	59
		25-34	47
		35-44	30
		45-54	20
		55 i więcej	25
	wykształcenie	Wyższe	13
		policealne i średnie zawodowe	46
		średnie ogólnokształcące	27
		zasadnicze zawodowe	57
		gimnazjalne i poniżej	38
OKT es bez pra cy	3 miesiące i mniej	53	

	3-6 miesięcy	27
	6-12 miesięcy	20
	Powyżej 12 miesięcy, w tym:	81
	12-24 miesięcy	31
	powyżej 24 miesięcy	50

Tabela 13: Struktura bezrobocia w Gminie Sabnie, opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z Powiatowego Urzędu Pracy w Sokołowie Podlaskim.

W 2014 roku w Gminie Sabnie 170 osób bezrobotnych będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy. Wśród tego typu bezrobotnych najliczniejszą grupę stanowiły osoby długotrwale bezrobotne (103 osoby), bez wykształcenia średniego (95 osób), bez doświadczenia zawodowego (65 osób).

Osoby w szczególnej sytuacji	170
Do 25 roku życia	60
Długotrwale bezrobotni	103
Powyżej 50 roku życia	34
Bez kwalifikacji zawodowych	47
Bez doświadczenia zawodowego	65
Bez wykształcenia średniego	95
Samotnie wychowujący co najmniej jedno dziecko do 18 roku życia	7
Osoby, które po odbyciu kary pozbawienia wolności nie podjęły zatrudnienia	0
Niepełnosprawni	6

Tabela 14: Bezrobotni będący w szczególnej sytuacji na rynku pracy w Gminie Sabnie, opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z Powiatowego Urzędu Pracy w Sokołowie Podlaskim.

Analiza problemu bezrobocia w Gminie Sabnie wskazuje, że jego trwałe ograniczenie będzie zależało od wielu czynników, do głównych zaliczyć należy:

- poprawę sytuacji gospodarczej w gminie, stworzenie warunków korzystnych dla działalności przedsiębiorstw,
- podniesienie kwalifikacji lub przebranżowienie części mieszkańców,
- większe zaangażowanie na rzecz wsparcia osób młodych, zwłaszcza bez doświadczenia zawodowego na rynku pracy,
- wsparcie instytucjonalne osób wykluczonych z rynku pracy.

Kluczową rolę w tym zakresie pełni Powiatowy Urząd Pracy w Sokołowie Podlaskim. Do ważnych, strategicznych działań zaliczyć należy również rozwój publicznych i niepublicznych instytucji rynku pracy oraz poprawę dostępności i jakości świadczonych przez nie usług. Usługi te powinny obejmować nie tylko bezpłatne doradztwo i szkolenia w zakresie prowadzenia własnej firmy, ale także instrumenty wsparcia finansowego. Szansą do wykorzystania w tym zakresie są programy dotacyjne 2014-2020, ze

szczególnym zaznaczeniem Programu Wiedza, Edukacja, Rozwój w ramach realizacji działań z zakresu:

- wsparcia ludzi młodych, do 29 roku życia bez pracy, w tym w szczególności osób, które nie uczestniczą w kształceniu i szkoleniu poprzez pomoc w zakresie określenia ścieżki zawodowej, szkolenia i egzaminy, staże, praktyki, subsydiowane zatrudnienie, dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej, wsparcie w zakresie mobilności międzysektorowej i geograficznej,
- rozwoju szkolnictwa wyższego,
- zwiększenia wykorzystania innowacji społecznych w ramach polityk publicznych, wzmocnienie potencjału rozwojowego osób i instytucji z wykorzystaniem programów mobilności ponadnarodowej, rozwój współpracy polskich podmiotów z partnerami zagranicznymi,
- przeciwdziałania dezaktywizacji zawodowej z przyczyn zdrowotnych, wspieranie systemu kształcenia zawodowego, przeddyplomowego i podyplomowego kadr medycznych, poprawa efektywności funkcjonowania systemu ochrony zdrowia, w szczególności na poziomie podstawowej opieki zdrowotnej.

Źródła utrzymania mieszkańców Gminy Sabnie stanowią:

- źródła zarobkowe czyli praca w instytucjach prywatnych i publicznych, praca na własny rachunek, w rolnictwie,
- źródła niezarobkowe (emerytura, renta)
- pozostałe źródła (tj. utrzymywani oraz źródła nieustalone).

Na obszarze Gminy Sabnie, według danych GUS, było zarejestrowanych 237 podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze Regon w 2013 roku.

Wyszczególnienie	Gmina Sabnie	Powiat sokołowski
Podmioty gospodarki narodowej ogółem	237	4002
w tym: w sektorze rolniczym	21	302
w sektorze przemysłowym	23	359
w sektorze budowlanym	39	536
Podmioty gospodarki narodowej na 10 tys. ludności	612	717
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 10 tys. ludności	483	566

Tabela 15: Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze Regon w 2013 r., źródło: Główny Urząd Statystyczny, Statystyczne Vademecum Samorządowca 2014.

Znaczącymi przedsiębiorstwami działającymi aktualnie na terenie Gminy Sabnie są:

- Przedsiębiorstwo Handlowe „JACEK” Jacek Kobyliński ul. Główna 45, 08-331 Sabnie,
- Zakład Stolarski Sylwester Jabłoński Tchórznicza Włociańska, 08-331 Sabnie,
- Tartak Nieciecz Piotr Osiński Nieciecz Włociańska 59, 08-331 Sabnie,
- Usługi Transportowe Paweł Kozłowski 08-331 Sabnie, Kurowice 16A,

- ANWIL-TRUCK Wilk Andrzej Kurowice 34, 08-331 Sabnie – usługi transportowe,
- Przedsiębiorstwo Robót Drogowo – Mostowych "MIKST" Sp. z o.o. w Węgrowie ul. Gdańska 69a, 07-100 Węgrów – Wytwórnia Mas Bitumicznych Suchodół Włociański 96, 08-331 Sabnie.

Na terenie gminy są dwie stacje benzynowe. Jedna w Kupientynie, a druga w Kurowicach. Nadmienić należy, że na obszarze gminy występują braki w infrastrukturze turystycznej. Słabo rozwinięta jest też sfera usług. W znacznej części potrzeby mieszkańców w tym zakresie zaspokaja Sokołów Podlaski.

4. Ocena potencjału i możliwości rozwojowych Gminy Sabnie

Rozdział ten stanowi analizę możliwości rozwojowych Gminy Sabnie. Stanowi on swoistą ocenę potencjału gminy uwzględniającą czynniki społeczno-gospodarcze.

4.1. Analiza możliwości budżetowych Gminy Sabnie

Przedsięwzięcia zaplanowane do realizacji w Programie Rozwoju Gminy Sabnie będą finansowane przede wszystkim ze środków pochodzących z budżetu gminy oraz pozyskanych środków zewnętrznych, w tym dotacji UE.

Sukces procesu rozwojowego w Gminie Sabnie w najbliższych latach zależy od możliwości organizacyjnych i finansowych samorządu gminnego oraz od umiejętności kreowania właściwej polityki rozwojowej. Samorząd lokalny musi wygospodarować i pozyskać środki na realizację projektów prorozwojowych, inicjować i wspierać działania podmiotów publicznych i prywatnych.

Zdolność Gminy Sabnie do inwestowania uzależniona jest głównie od poziomu dochodów oraz od struktury wydatków w jego budżecie. W latach 2012-2014 nadwyżka budżetowa (dochody większe od wydatków) miała miejsce w 2013. Negatywnym trendem jest spadek dochodów w 2013 i 2014 r. w stosunku do 2012 r.

Wyszczególnienie	2012 r.	2013 r.	2014 r.
Dochody budżetu ogółem na 1 mieszkańca (zł)	3350,00	2960,00	
Wydatki ogółem budżetu ogółem na 1 mieszkańca (zł)	3395,00	2861,00	2 866,68
Wydatki majątkowe inwestycyjne (zł)	3 591 744,00	1 676 886,89	960 192,00

Tabela 16: Analiza możliwości budżetowych dotyczących realizacji przedsięwzięć inwestycyjnych Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z dokumentów Gminy Sabnie (uchwały budżetowe)

Dochody własne w 2013 roku stanowiły 34,6%. Udział wpływów z tytułu podatku dochodowego od osób fizycznych w dochodach własnych wyniósł 29,4%.

W Gminie Sabnie w 2013 roku 100% wydatków majątkowych przeznaczono na cele inwestycyjne. Wydatki majątkowe inwestycyjne stanowiły 17,9% wydatków ogółu budżetu.

Wśród dochodów w budżecie gminnym za 2014 r. dominują subwencje, kolejne pod względem wielkości są dochody własne, następnie dotacje.

W 2014 r. w Gminie Sabnie nastąpił spadek wielkości dochodów oraz wzrost wydatków w przeliczeniu na 1 mieszkańca w porównaniu z 2013 r.

30 grudnia 2014 roku Radni Gminy Sabnie podjęli uchwałę w sprawie uchwalenia budżetu Gminy Sabnie na rok 2015.

Uchwalono dochody budżetu gminy w wysokości 10 500 002,10 zł:

- dochody bieżące w kwocie 9 077 586,04 zł,
- dochody majątkowe w kwocie 82.287,50 zł.

Uchwalono wydatki budżetu gminy w wysokości 10 386 413,15 zł:

- wydatki bieżące w kwocie 9 455 965,24 zł,
- wydatki majątkowe w kwocie 930 447,91 zł.

Uchwalono nadwyżkę budżetu w wysokości 113 588,95 zł, która będzie przeznaczona na spłatę wcześniej zaciągniętych kredytów.

Uchwalono przychody budżetu w wysokości 391 449,41 zł, rozchody w wysokości 505 038,36 zł z następujących tytułów:

- spłaty otrzymanych pożyczek 68 800,00 zł
- spłaty otrzymanych kredytów 436 238,36 zł.

W budżecie utworzono rezerwy: ogólną w wysokości 52 785,43 zł, celową w wysokości 22 214,57 zł na realizację zadań z zakresu zarządzania kryzysowego.

4.2. Promocja Gminy Sabnie

Promocja jednostek samorządu terytorialnego to proces polegający na utrzymywaniu i nawiązywaniu kontaktu z odbiorcami w celu wywołania pożądaných reakcji oraz przekazywania informacji o zaletach danego obszaru i korzyściach wynikających ze skorzystania z proponowanej oferty. Celem promocji powinno być zapewnienie przejrzystości informacji, zwiększenie świadomości publicznej o działaniu gminy, jej zaletach i potencjale. Założenia planu promocji powinny opierać się na:

- stworzeniu spójnego, przejrzystego, jednolitego i pozytywnego wizerunku Gminy Sabnie,
- informowaniu o działaniach kulturalnych, inwestycyjnych i społecznych na terenie gminy,
- bieżącym informowaniu o realizacji projektów na terenie gminy oraz popularyzacji i upowszechnianiu korzyści płynących z wykorzystywania finansowania zewnętrznego projektów oraz korzyści płynących z integracji Polski z Unią Europejską, na przykładzie dobrych praktyk.

Grupy docelowe działań promocyjnych zostały zdefiniowane jako:

- ogół społeczeństwa,
- decydenci szczebla wojewódzkiego, władze powiatowe, interesariusze, środowiska opiniotwórcze, dostawcy usług i towarów, media jak lokalna prasa i radio, służby publiczne i miejscowe związki wyznaniowe.

Każdą z ww. grup docelowych charakteryzuje się innymi potrzebami w zakresie charakteru przekazu, dlatego niezbędne jest jego odpowiednie dostosowanie w zakresie treści i formy do wszystkich w/w grup, w sposób umożliwiający uzyskanie optymalnej i skutecznej promocji, zapewniającej realizację wszystkich przyjętych celów działań informacyjno-promocyjnych.

Promocja Gminy Sabnie powinna być skoncentrowana na dwóch segmentach: promocji turystycznej oraz promocji skierowanej do potencjalnych inwestorów.

Gmina Sabnie prowadzi stronę internetową <http://www.sabnie.pl>, przy pomocy której prowadzi większość działań promocyjnych. Ponadto, władze gminy uczestniczą w wydarzeniach i imprezach o charakterze kulturalnym czy sportowo-turystycznym promujących gminę Sabnie.

W przypadku działalności promocyjnej nie wykorzystano zapewne dotychczas wszystkich możliwości i potencjału Gminy Sabnie. W przyszłych działaniach należy zatem dążyć do dalszego rozwoju aktywności gminy w zakresie promocji, zwłaszcza o charakterze ogólnokrajowym i międzynarodowym. Promocja tego rodzaju często staje się ważnym instrumentem przyciągnięcia turystów oraz inwestorów z zewnątrz.

Głównym celem strategii promocyjnej powinno być zbudowanie silnej, wyróżniającej marki Gminy Sabnie.

4.3. Kapitał społeczny Gminy Sabnie

Kapitał społeczny umożliwia osiągnięcie założonych celów oraz korzyści w obrębie wspólnoty, bazując na wzajemnych relacjach społecznych i zaufaniu. Zasoby kapitału społecznego w Gminie Sabnie stanowią:

- działalność i aktywność organizacji na terenie gminy: 11 stowarzyszeń,
- aktywność gospodarcza mieszkańców: potencjał osób fizycznych prowadzących działalność – według danych GUS na 2013 r. 483 osoby na 10 000 ludności.

Zaznaczyć jednak należy, że społeczność Gminy Sabnie charakteryzuje się niewielką aktywnością polityczną i społeczną. Sytuacja ta odzwierciedla się między innymi we frekwencji wyborczej, współudziale w decyzyjności dotyczącej kierunków rozwoju gminy czy indywidualnym podejmowaniem inicjatyw społecznych. W wyborach samorządowych w 2014 roku do głosowania przystąpiło 20,5% społeczności lokalnej upoważnionej do głosowania. Frekwencja udziału w badaniu ankietowym przeprowadzonym na potrzeby opracowania „Programu Rozwoju Gminy Sabnie na lata 2015-2021” również obrazuje tę tendencję.

Istotną kwestią jest zatem aktywizowanie mieszkańców gminy w kontekście udziału w procesach decyzyjnych Gminy Sabnie oraz pobudzenie aktywności społecznej mieszkańców gminy poprzez wykorzystanie narzędzi aktywnej polityki społecznej czyli zintensyfikowanie działań prowadzonych przez instytucje rynku pracy, instytucje pomocy i integracji społecznej czy wspólne działania instytucji rynku pracy oraz pomocy i integracji społecznej. Zasadnymi działaniami będą więc wszelkie projekty aktywizujące lokalną społeczność zawodowo, edukacyjnie i społecznie poprzez szkolenia, staże, przygotowanie zawodowe dorosłych, prace interwencyjne, wsparcie w postaci przyznawania jednorazowych środków na podjęcie działalności gospodarczej, w tym pomoc prawną, konsultacje i doradztwo związane z podjęciem działalności gospodarczej. Dofinansowanie tego typu działań przewidują programy dotacyjne na lata 2014-2020, w tym w szczególności Program Wiedza, Edukacja, Rozwój.

5. Analiza SWOT, identyfikacja problemów

Niniejszy rozdział przedstawia ocenę czynników wewnętrznych i zewnętrznych aspektów kształtujących Gminę Sabnie, weryfikację jej mocnych i słabych stron gminy oraz szans i zagrożeń dla rozwoju gminy z uwzględnieniem wyników badania ankietowego przeprowadzonego na potrzeby opracowania niniejszego dokumentu wśród mieszkańców Gminy Sabnie.

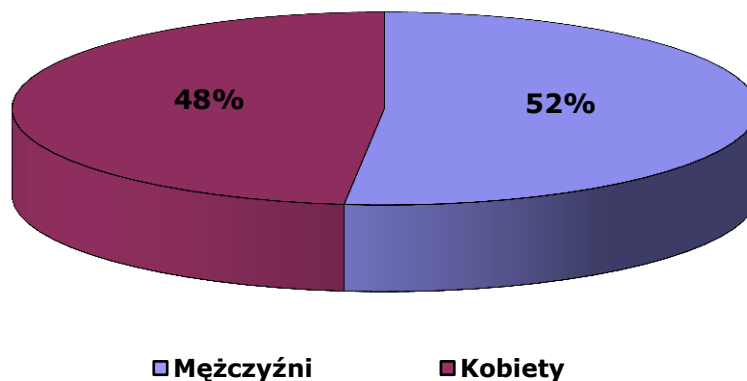
5.1. Analiza ankiet

W związku z podjęciem prac związanych z opracowaniem dokumentu pn. „Program Rozwoju Gminy Sabnie na lata 2015-2021”, władze Gminy Sabnie zwróciły się do społeczności lokalnej z prośbą o wypełnienie ankiety.

Ankieta była dostępna na stronie Gminy Sabnie w formie elektronicznej i w formie papierowej w Urzędzie Gminy w pokoju numer 9. Badanie miało charakter opiniotwórczy i zostało przeprowadzone w dniach 22-30 kwietnia, w celu pozyskania informacji na temat aktualnej sytuacji społeczno-gospodarczej, mocnych i słabych stron Gminy Sabnie, szans i zagrożeń związanych z jej rozwojem. Jej przeprowadzenie było szczególnie istotne ze względu na realny zakres i skuteczność celów i zadań przyjętych w Programie Rozwoju Gminy Sabnie. Ankieta skierowana była do osób pełnoletnich i miała charakter anonimowy, a jej wyniki zaprezentowane w niniejszym dokumencie mają formę zbiorczą.

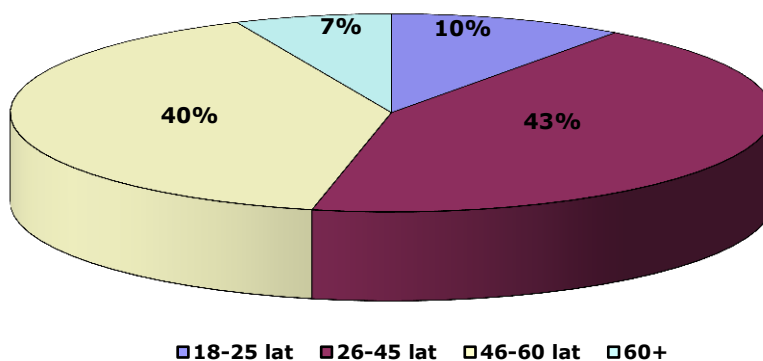
Frekwencję w udziału w badaniu ankietowym można określić jako niezadowalającą. W ankiecie wzięło udział 29 osób, co obrazuje niską aktywność obywatelską i społeczną mieszkańców. Poniżej zaprezentowano analizę ankiet pod kątem struktury płciowej, ekonomicznej i wiekowej osób ankietowanych.

Poniższa ilustracja przedstawia udział procentowy kobiet i mężczyzn w przeprowadzonym badaniu.



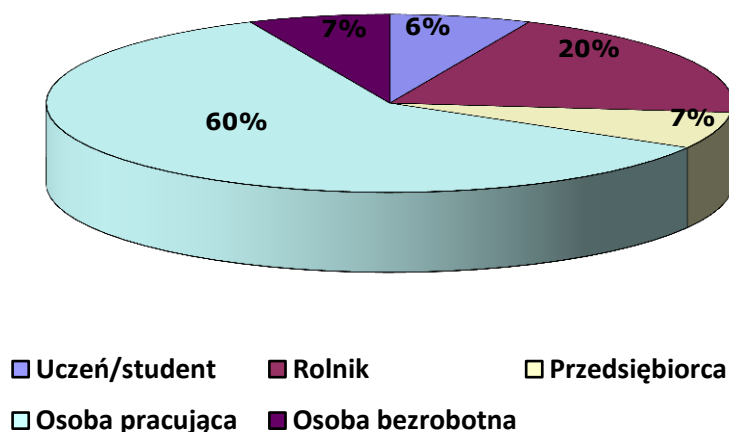
Ilustracja 14: Struktura płciowa ankietowanych.

Kolejny diagram ilustruje strukturę wiekową ankietowanych i wskazuje, że najliczniejszą grupą ankietowanych w ujęciu wiekowym były osoby w przedziale 26-45 lat, a ich udział w badaniu stanowił 43%.



Ilustracja 15: Struktura wiekowa ankietowanych.

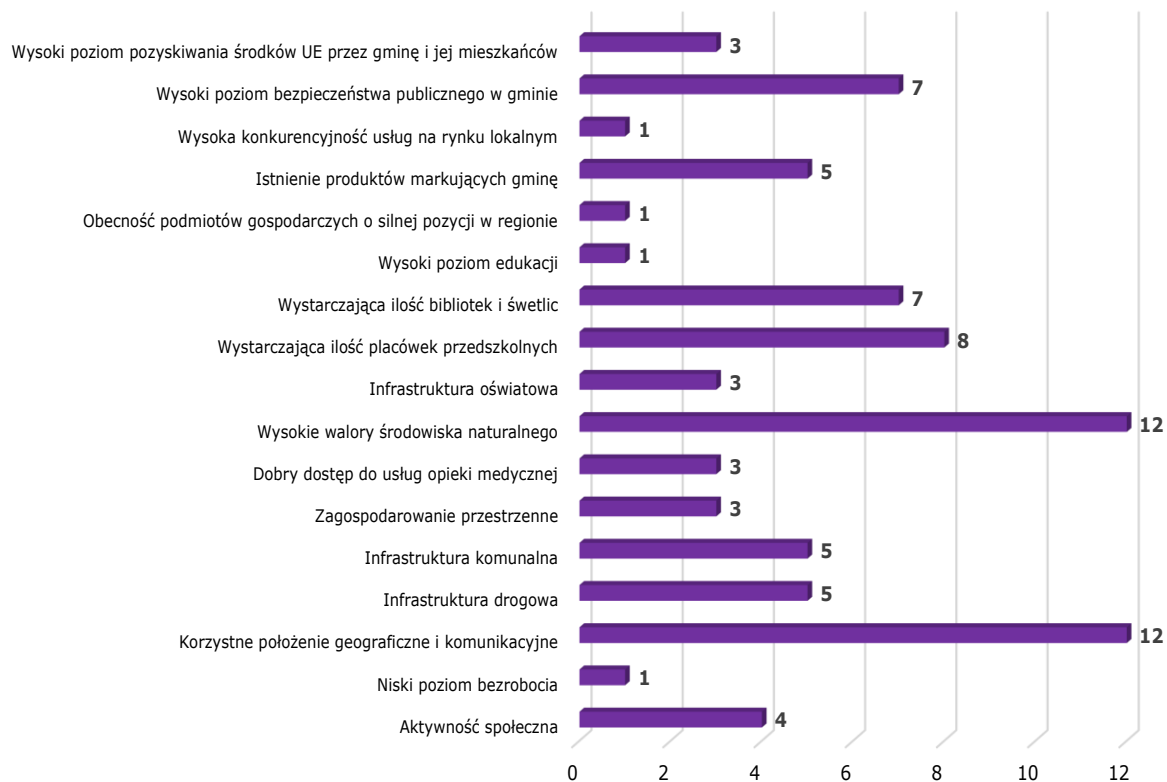
Ostatnia z ilustracji obrazuje strukturę ekonomiczną osób ankietowanych. Najliczniejszą grupę reprezentantów stanowiły osoby pracujące, stanowiąc 59% osób ankietowanych.



Ilustracja 16: Struktura ekonomiczna ankietowanych.

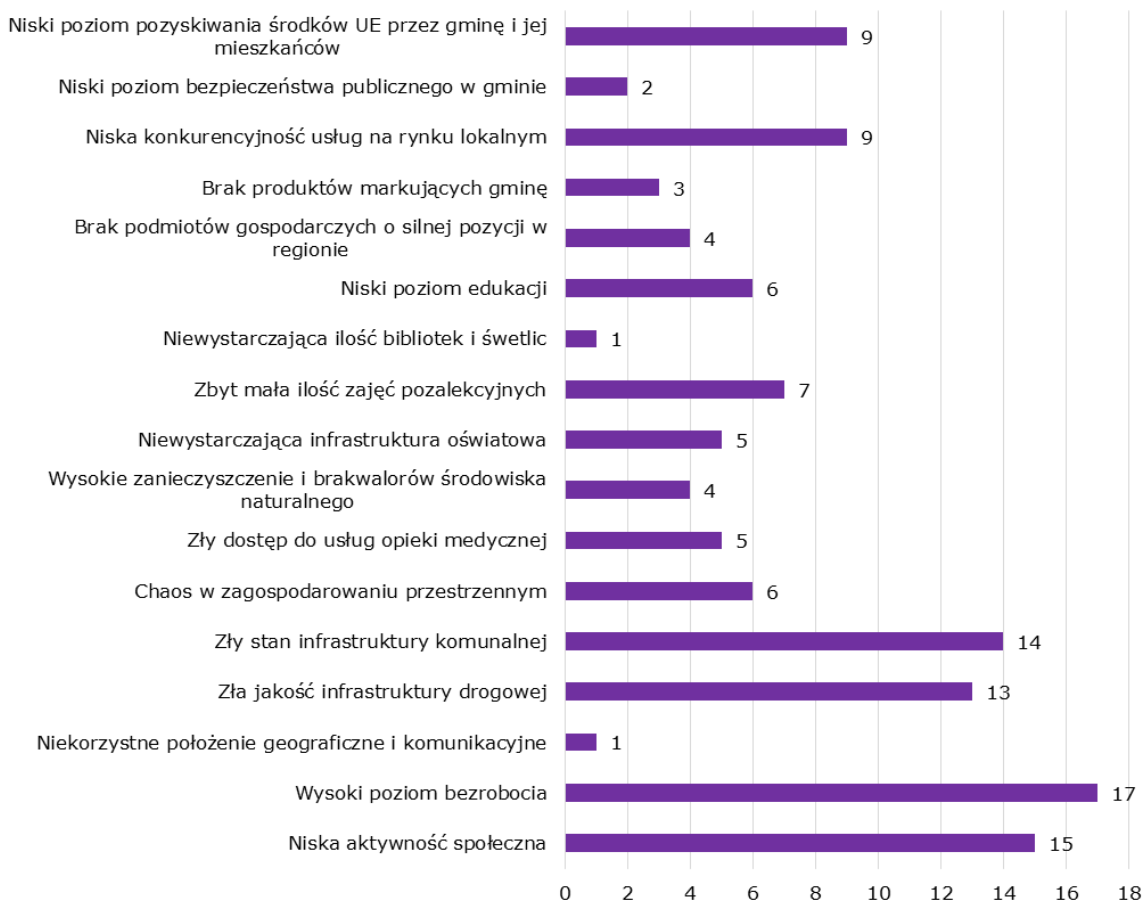
Struktura ankiety opierała się na ocenie stanu aktualnego gminy z uwzględnieniem wskazania jej słabych i mocnych stron, a także identyfikacji szans i zagrożeń dla działań rozwojowych. Ankieta określała następujące sektory oceny: społeczeństwo, gospodarka, środowisko i zagospodarowanie przestrzenne, infrastruktura techniczna, opieka zdrowotna i bezpieczeństwo, edukacja, kultura, turystyka, sport i rekreacja oraz zakładała pięciostopniową skalę oceny, gdzie 1 stanowiło ocenę najniższą (bardzo mało/bardzo nisko/nieistotne), a 5 – ocenę najwyższą (bardzo dużo/wysoko/bardzo istotne).

Zgodnie z wynikiem badania ankietowego, za najważniejsze mocne strony gminy mieszkańcy uznali (według liczby wskazań): korzystne położenie geograficzne i komunikacyjne – 12 głosów, wysokie walory środowiska naturalnego – 12 głosów, wystarczająca ilość placówek przedszkolnych – 8 głosów.



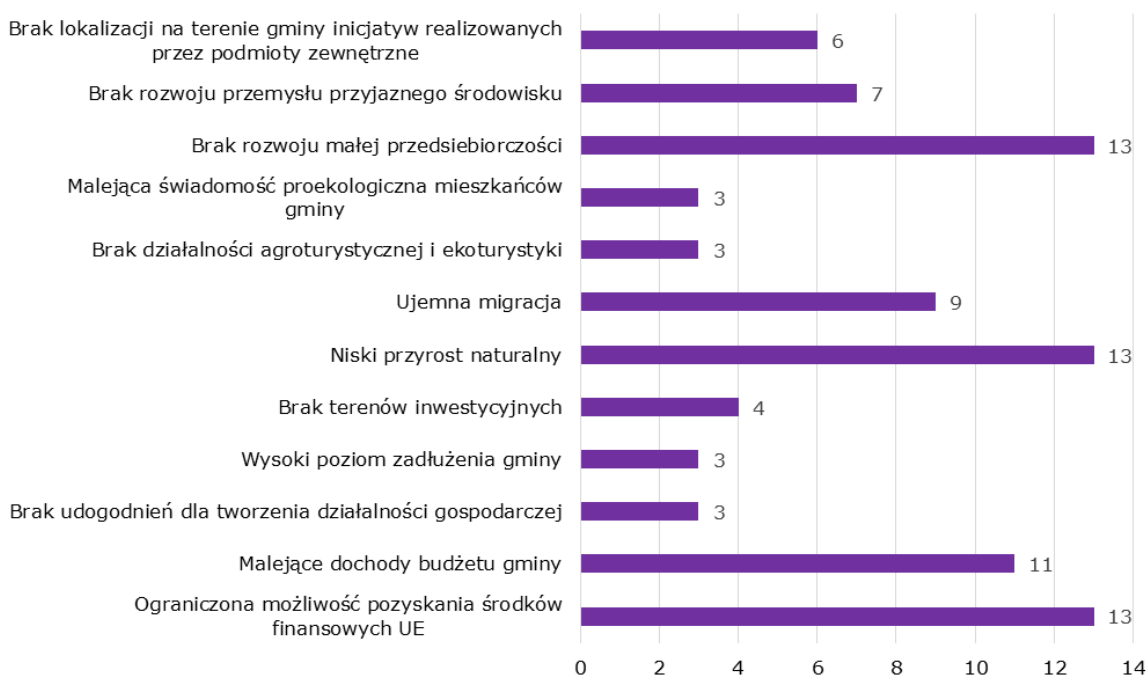
Ilustracja 17: Weryfikacja mocnych stron gminy według przeprowadzonego badania ankietowego wśród mieszkańców Gminy Sabnie.

Wśród słabych stron ankietowani wymieniają jako najistotniejsze (według liczby wskazań) aspekty, takie jak wysoki poziom bezrobocia – 17 głosów, niską aktywność społeczną – 15 głosów, zły stan infrastruktury komunalnej – 14 głosów, zły stan infrastruktury drogowej – 13 głosów.



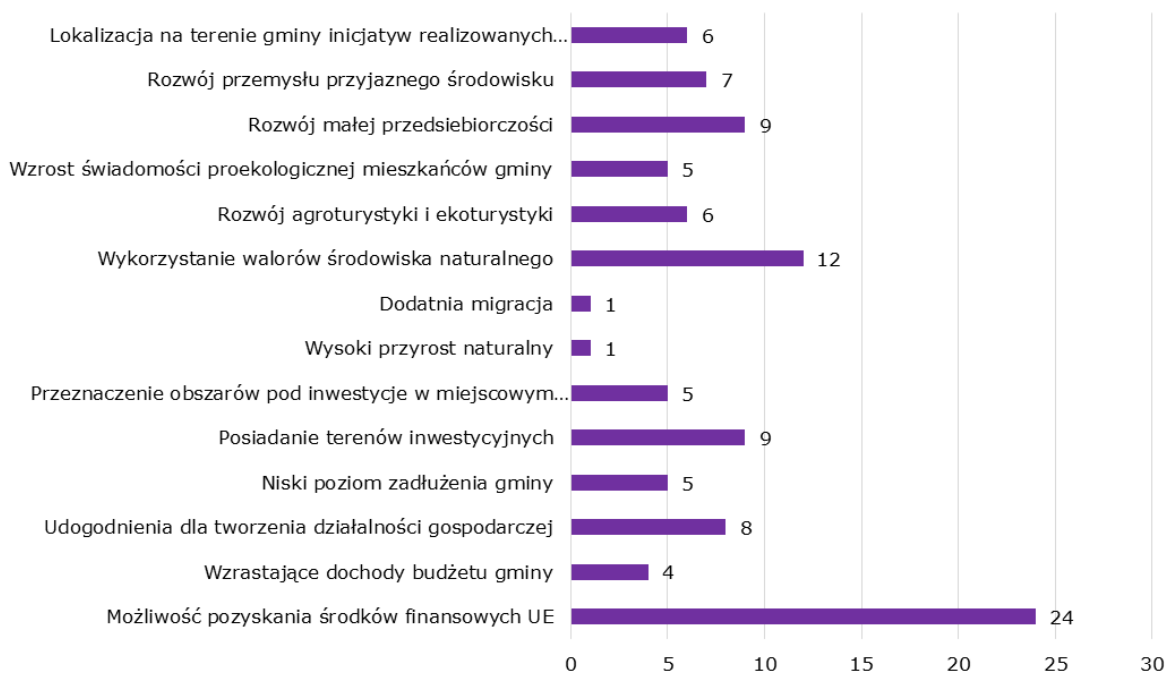
Ilustracja 18: Weryfikacja słabych stron gminy według przeprowadzonego badania ankietowego wśród mieszkańców Gminy Sabnie.

Ankietowani jako główne zagrożenia dla rozwoju gminy wskazują: ograniczoną możliwość pozyskania środków finansowych UE – 13 głosów, niski przyrost naturalny – 13 głosów, brak wsparcia dla powstawania małej przedsiębiorczości – 13 głosów.



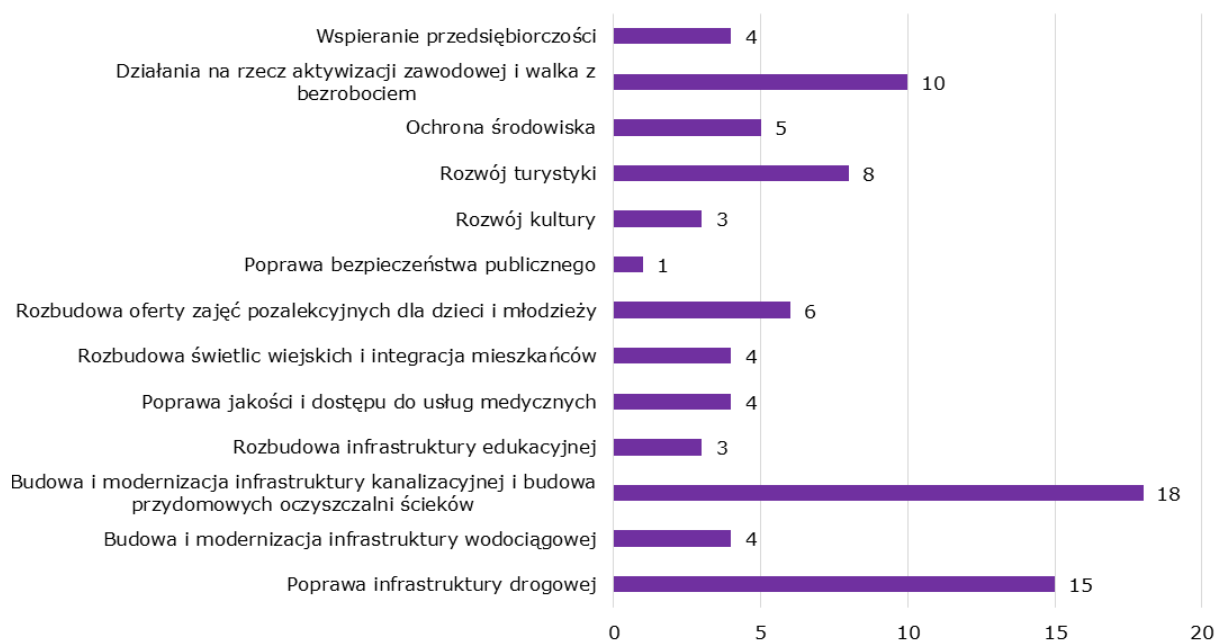
Ilustracja 19: Weryfikacja zagrożeń dla rozwoju gminy według przeprowadzonego badania ankietowego wśród mieszkańców Gminy Sabnie.

Ankietowani wśród największych szans sprzyjających rozwojowi Gminy Sabnie wskazują na: możliwość pozyskania środków finansowych UE – 24 głosy, wykorzystanie walorów środowiska naturalnego w ramach wzrostu konkurencyjności Gminy Sabnie – 12 głosów, rozwoju małej przedsiębiorczości – 9 głosów, stworzenia terenów inwestycyjnych – 9 głosów.



Ilustracja 20: Weryfikacja szans dla rozwoju gminy według przeprowadzonego badania ankietowego wśród mieszkańców Gminy Sabnie.

Wśród najpilniejszych do realizacji zadań w celu poprawy warunków bytowych w gminie ankietowani wskazali następujące działania:



Ilustracja 21: Weryfikacja najistotniejszych do realizacji zadań według przeprowadzonego badania ankietowego wśród mieszkańców Gminy Sabnie.

Wśród najistotniejszych do realizacji zadań wymienić należy:

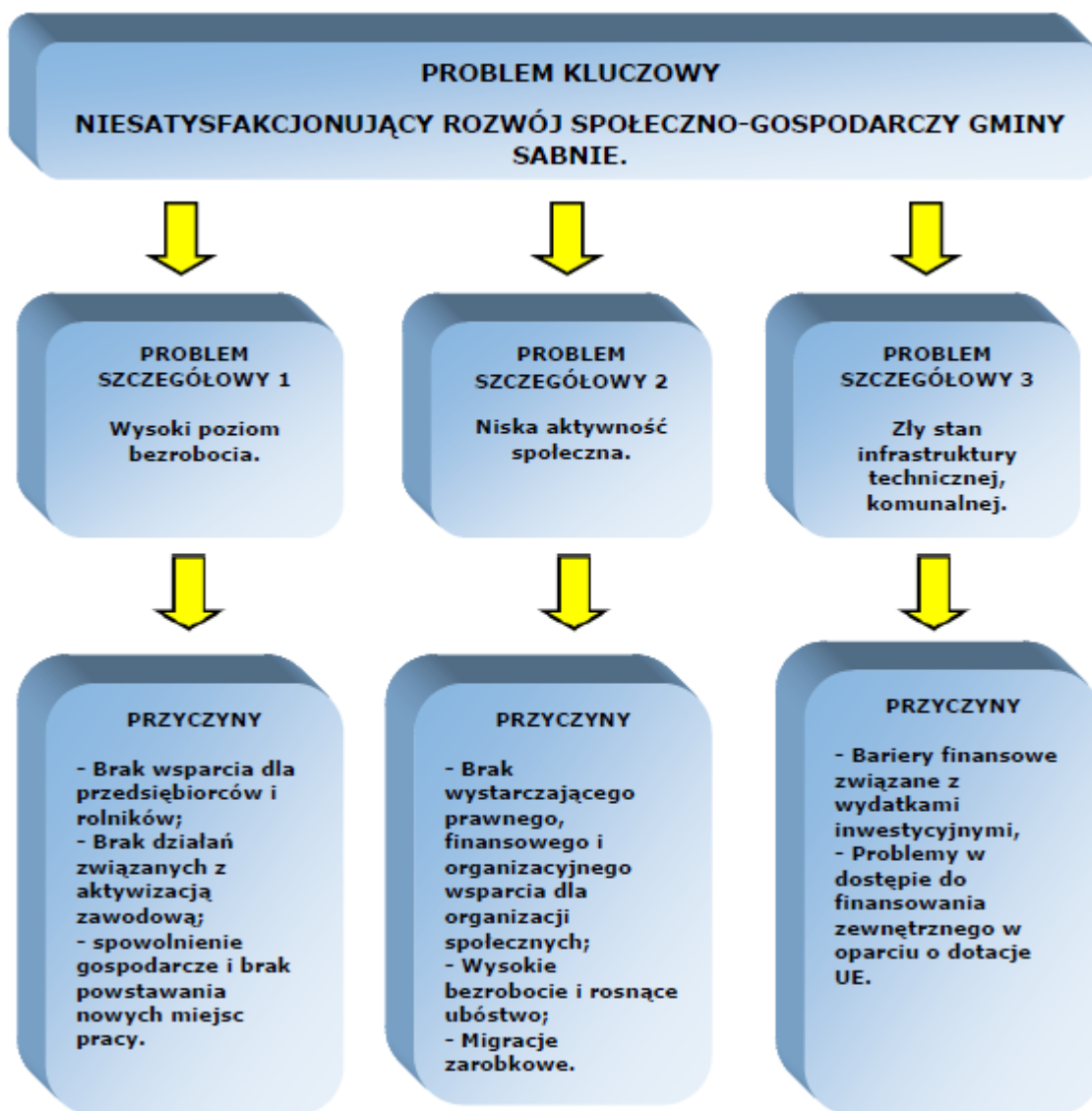
- poprawę infrastruktury drogowej – 15 głosów,
- budowę i modernizację infrastruktury kanalizacyjnej i budowę oczyszczalni przydomowych – 18 głosów,
- działania na rzecz aktywizacji zawodowej i walka z bezrobociem – 10 głosów.

5.2. Identyfikacja problemów

Definiując problemy wprowadzono podział na:

- Problemy bezpośrednie – tj. grupę czynników głównych związanych ze sferą społeczno-gospodarczą w odniesieniu do ogółu społeczności;
- Problemy pośrednie – czyli bariery generowane wyżej wymienionymi czynnikami, rzutujące na standardy bytowe pojedynczego obywatela.

Poniżej przedstawiono strukturę przyczynowo-skutkową występowania kwestii problemowych na terenie Gminy Sabnie w postaci tzw. schematu drzewa problemów.



Ilustracja 22: Struktura przyczynowo skutkowa – drzewo problemów.

Wśród słabych stron tj. głównych problemów na terenie Gminy Sabnie, ankietowani wymieniają aspekty, takie jak:

- wysoki poziom bezrobocia,
- niska aktywność społeczna,
- zły stan infrastruktury komunalnej.

Wśród czynników determinujących bezrobocie wymienić należy:

- zaniedbania rozwojowe kraju w ujęciu gałęzi gospodarki i jego poszczególnych regionów,
- niedostosowanie poziomu i struktury kształcenia do potrzeb i wymagań gospodarki,
- wysokie dla pracodawców koszty pracy,
- niekorzystne prawo pracy,
- niesprawne działanie instytucji rynku pracy,

- spowolnienie wzrostu gospodarczego,
- czynnik demograficzny,
- bezrobocie fikcyjne i rozwój szarej strefy,
- niski poziom wykształcenia części społeczeństwa,
- brak doświadczenia zawodowego wśród napływającej kadry absolwentów,
- zmiany technologiczne,
- wysokie obciążenia fiskalne,
- brak aktywności bezrobotnych,
- nastawienie gospodarki na import,
- zmniejszenie popytu na konkretne dobra i usługi,
- niedostosowanie systemu edukacji do potrzeb rynku pracy,
- niedostatek środków finansowych mających za zadanie wspomaganie tworzenia miejsc pracy,
- wyznaczanie przez rząd stawek płacy minimalnej.

Drugim z problemów, generowanym występowaniem wysokiego bezrobocia jak również brakiem ośrodków przedsiębiorczości w Gminie Sabnie, dotyczy aktywności społecznej. Aktywność społeczna może przybierać różne formy, m. in.:

- sporadyczne podejmowanie pracy społecznej na rzecz innych (swojego środowiska, kościoła, osiedla, wsi lub miasta),
- sformalizowane działania w organizacjach obywatelskich (zrzeszenia, fundacje, stowarzyszenia).

Jedną z przyczyn niskiego poziomu aktywności obywatelskiej i społecznej upatruje się w historii. Spuścizną PRL-u są: wysoki poziom nieufności, postrzeganie państwa jako siły wrogiej społeczeństwu, wykorzenienie z tradycji i wzorów obywatelskich, zaszczepienie postawy roszczeniowej wobec państwa i innych obywateli oraz skompromitowanie pojęcia pracy społecznej. Wśród czynników determinujących pasywność społeczną wymienia się też upartyjnienie życia politycznego, w tym samorządów terytorialnych. Niechęć Polaków do polityki również odgrywa negatywną rolę w odniesieniu do stosunku do organizacji współpracujących z lokalnymi władzami. Kolejnym determinantem jest kwestia przyznawania środków publicznych organizacjom pozarządowym, które często otrzymują fundusze za pośrednictwem władz lokalnych, co stwarza strukturę zależności, dlatego szczególnie ważna jest przejrzystość mechanizmów przyznawania dotacji, a także dywersyfikacja źródeł finansowania „trzeciego sektora”. Do najważniejszych i najtrudniejszych barier zaliczyć należy bariery na poziomie świadomościowym jednostek i bariery dotyczące tworzenia się kapitału społecznego. Pasywność społeczną wzmagają również deficyt zaufania społecznego, brak poczucia wpływu na sytuację w kraju czy nawet swojej społeczności lokalnej, brak wiary w skuteczność działań obywatelskich. W grupie czynników mentalnościowych niesprzyjających budowaniu aktywności społecznej są

też konsumpcjonizm, indywidualizm oraz silne zorientowanie na sukces w sferze materialnej.

Osobną grupę barier aktywności obywatelskiej stanowią czynniki makrostrukturalne, czyli niedobór: rozwiniętej nowej klasy średniej, która w dojrzałych demokracjach stanowi społeczne i finansowe zaplecze organizacji pozarządowych, a także brak wystarczającego prawnego, finansowego i organizacyjnego wsparcia dla tych organizacji przez administrację państwową. Pasywności obywatelskiej sprzyjają ubóstwo, długotrwałe bezrobocie, dyskryminacja z powodu odmienności oraz masowe migracje zarobkowe, które wiążą się z „wypłukiwaniem tkanki społecznej” i rozbijaniem sieci społecznych.

Poza cechami socjodemograficznymi wśród ważnych czynników sprzyjających zaangażowaniu w działalność społeczną – tak w ramach organizacji, jak i poza nimi – wymienić należy m.in. doświadczenie w pracy społecznej na rzecz swojej społeczności oraz wiarę w sens wspólnych działań.

Ostatnia z kwestii problemowych dotyczy złego stanu infrastruktury komunalnej i potrzeby rozbudowy i modernizacji powyższej. Problem ten generowany jest przede wszystkim barierami finansowymi związanymi z wydatkami inwestycyjnymi w Gminie Sabnie, a także dostępem do finansowania zewnętrznego w oparciu o dotacje UE.

Budowa i modernizacja infrastruktury komunalnej w tym w szczególności kanalizacji oraz budowa oczyszczalni przydomowych na terenie Gminy Sabnie, poprawa infrastruktury drogowej i bezpieczeństwa komunikacyjnego, a także wdrażanie działań na rzecz aktywizacji zawodowej mieszkańców i walka z bezrobociem oraz rozwój infrastruktury okołoturystycznej i turystyki, stanowią o sukcesie rozwiązania powyższych problemów. Wymienione działania zostały również wytypowane przez osoby ankietowane jako najważniejsze działania do realizacji w celu poprawy warunków bytowych mieszkańców Gminy Sabnie.

Realizacja wszelkich działań rozwojowych powinna odbywać się w oparciu o wykorzystanie potencjału jakim dysponuje Gmina Sabnie. Wśród mocnych stron wskazanych przez ankietowanych na trzech pierwszych pozycjach pojawiły się:

- Korzystne położenie geograficzne i komunikacyjne;
- Wysokie walory środowiska naturalnego;
- Wystarczająca ilość placówek przedszkolnych.

Dwa pierwsze czynniki to aspekty lokalizacyjno-geograficzne, które winny stymulować rozwój infrastruktury okołoturystycznej oraz rozwój turystyki w Gminie Sabnie w oparciu o wykorzystanie walorów środowiska naturalnego. Rotacja turystyczna, zainteresowanie bogactwem fauny i flory gminy warunkuje inwestycje związane z bazą okołoturystyczną i rekreacyjną, co z kolei tworzy szansę na powstanie nowych miejsc

pracy w oparciu o rozwój ekogospodarstw, gospodarstw agroturystycznych, innych punktów noclegowych i gastronomicznych.

Ostatnia ze wskazanych mocnych stron to wystarczająca ilość placówek przedszkolnych. Aspekt ten świadczy o prorodzinnej polityce władz gminy, jak również o wsparciu aktywizacji rodziców, a w szczególności matek na płaszczyźnie zawodowej. Opieka nad dzieckiem w wieku przedszkolnym w placówce przedszkolnej samorządowej warunkuje bowiem większą aktywność zawodową rodziców.

Bezpośrednio ze wskazaniem mocnych stron Gminy Sabnie wiąże się identyfikacja szans dla rozwoju gminy. Tu przede wszystkim ankietowani wskazują na:

- Możliwość pozyskania środków finansowych UE;
- Wykorzystanie walorów środowiska naturalnego w ramach wzrostu konkurencyjności Gminy Sabnie;
- Rozwój małej przedsiębiorczości.

Ankietowani zagrożenia dla rozwoju gminy definiują jako:

- Ograniczona możliwość pozyskania środków finansowych UE;
- Niski przyrost naturalny;
- Brak wsparcia dla powstawania małej przedsiębiorczości.

Koncepcja rozwoju Gminy Sabnie planowana do realizacji w latach 2015-2021 jest odpowiedzią na zidentyfikowane problemy oraz diagnozę potrzeb rozwojowych gminy.

Zaplanowane działania mają na celu likwidację lub minimalizację negatywnych zjawisk i realizację założonego planu operacyjnego.

Kierunki strategiczne rozwoju Gminy Sabnie ukierunkowane są na rozwój społeczności lokalnej poprzez realizację zarządzanych głównie przez sektor publiczny działań naprawczych. Celem polityki rozwoju gminy w najbliższych jest wzrost standardu życia społeczności lokalnej, propagowanie i wspieranie aktywnych zachowań społecznych oraz przedsiębiorczych. Ważnymi elementami rozwojowymi są także kwestie związane z modernizacją i rozbudową infrastruktury technicznej w celu poprawy warunków bytowych mieszkańców oraz rozwój lokalnej gospodarki. Realizacja „Programu Rozwoju Gminy Sabnie na lata 2015-2021” przyczyni się do zaspokojenia najważniejszych potrzeb i rozwiązania kluczowych problemów zidentyfikowanych w wyniku przeprowadzonej diagnozy sytuacji w gminie oraz wyników badań ankietowych.

5.3. Analiza SWOT

Analiza SWOT jest metodą opierającą się na diagnozie sytuacji podmiotu lub przedmiotu. Technika ta uwzględnia zarówno ocenę czynników wewnętrznych jak i zewnętrznych i stanowi użyteczne narzędzie prowadzące do dokonania analizy zasobów i otoczenia oraz określenie na ich podstawie priorytetów rozwoju. W niniejszej analizie SWOT dokonano oceny mocnych i słabych stron Gminy Sabnie - jako czynników

wewnętrznych opisujących aktualną sytuację gminy oraz zweryfikowano szanse i zagrożenia jako czynniki zewnętrzne, znajdujące się w otoczeniu bliższym i dalszym stanowiące o perspektywie rozwoju jednostki.

CZYNNIKI WEWNĘTRZNE	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<p>Społeczeństwo</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Otwartość mieszkańców gminy na wyzwania i zmiany; ▪ Duży potencjał siły roboczej. <p>Edukacja</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Zaplecze oświatowe, w tym przedszkolne, odpowiadające realnym potrzebom społeczności lokalnej; ▪ Bliskość szkół średnich w Sokołowie Podlaskim. <p>Kultura</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Bliskość placówek kulturalnych i sportowych w Sokołowie Podlaskim takich jak Sokołowski Ośrodek Kultury, Ośrodek Sportu i Rekreacji, basen, skansen; ▪ Zabytki i miejsca o znaczeniu historycznym; ▪ Bogata spuścizna kulturalno-historyczna regionu; ▪ Dobra współpraca z lokalnymi mediami. <p>Opieka zdrowotna i bezpieczeństwo</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Bliskość do lekarzy specjalistów w Sokołowie Podlaskim; ▪ Rozwijający się szpital powiatowy; ▪ Bardzo niski wskaźnik przestępczości w gminie. <p>Gospodarka</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Bliskość dużych rynków pracy jakimi są: Warszawa, Siedlce; ▪ Otwarcie europejskiego rynku pracy; ▪ Akceptacja władz samorządu dla wspierania przedsiębiorczości; 	<p>Społeczeństwo</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Postępujący proces starzenia mieszkańców; ▪ Ubożenie społeczeństwa; ▪ Pasywność społeczna i polityczna mieszkańców; ▪ Migracja ludzi młodych; ▪ Wysokie bezrobocie i ograniczona liczba miejsc pracy; ▪ Duży odsetek ludzi młodych pozostających bez pracy; ▪ Bierność zawodowa bezrobotnych, korzystających z pomocy społecznej. <p>Edukacja</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Niewystarczająca ilość zajęć pozaszkolnych dla dzieci i młodzieży; ▪ Niskie wykształcenie mieszkańców. <p>Kultura</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Brak ośrodka kultury; ▪ Brak ofert zajęć i warsztatów artystycznych; ▪ Niewystarczająca ilość wydarzeń kulturalnych. <p>Opieka zdrowotna i bezpieczeństwo</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Brak lekarzy specjalistów w gminie; ▪ Brak placówek opieki nad przewlekle i obłożnie chorymi. <p>Gospodarka</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Rozdrobnione gospodarstwa rolne; ▪ Brak strefy przemysłowo-inwestycyjnej; ▪ Nierozwinięta turystyka wiejska; ▪ Brak współpracy wśród rolników (organizacja zbytu i zaopatrzenia);

<ul style="list-style-type: none"> ▪ Zainteresowanie gminy współpracą z miastem powiatowym, powiatem i sąsiednimi gminami. <p>Infrastruktura techniczna</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Dobra sieć dróg; ▪ Dość dobrze rozwinięta infrastruktura wodociągowa i telefonizacja. <p>Turystyka, sport i rekreacja</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Dobre położenie geograficzne w regionie dla rozwoju turystyki, agroturystyki i ekogospodarstw; ▪ Zasoby naturalne lasy i rzeka. <p>Środowisko i zagospodarowanie przestrzenne</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Teren o niskim potencjalnie zagrożenia klęskami żywiołowymi; ▪ Dobrze zorganizowany wywóz śmieci z gminy; ▪ Poprawa jakości zanieczyszczonych wód; ▪ Zainteresowanie samorządu poprawą jakości środowiska naturalnego i ograniczaniem zanieczyszczeń. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Brak wsparcia w rozwoju przedsiębiorczości; ▪ Trudności ze zbytem produkcji rolnej; ▪ Niskie dochody na wsi i trudności w dostępie do kapitału. <p>Infrastruktura techniczna</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Położenie geograficzne gminy - na terenach typowo wiejskich; ▪ Zły stan infrastruktury komunalnej - brak gazu i niewystarczająca infrastruktura kanalizacyjna; ▪ Słaba komunikacja na obszarze gminy ▪ Zły stan techniczny dróg w tym część nieutwardzona; ▪ Brak ścieżek turystycznych, rowerowych sprzyjających rozwojowi turystyki. <p>Turystyka, sport i rekreacja</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Brak bazy noclegowej dla turystów; ▪ Wąska oferta atrakcji turystycznych; ▪ Słabe zaplecze gastronomiczne dla Turystów; ▪ Niewystarczająca promocja gminy. <p>Środowisko i zagospodarowanie przestrzenne</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Braki w infrastrukturze kanalizacyjnej; ▪ Brak oczyszczalni ścieków; ▪ Dzikie wysypiska śmieci. ▪ Zaniedbana infrastruktura melioracyjna.
CZYNNIKI ZEWNĘTRZNE	
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Odpowiednie wykorzystanie dużego potencjału rozwojowego (m.in. turystyka, kultura); ▪ Realizacja założeń Programu Rozwoju Gminy; ▪ Pozyskanie inwestorów prywatnych; ▪ Promocja Gminy Sabnie w skali 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Niestabilność i częste zmiany przepisów prawnych; ▪ Ograniczona możliwość pozyskania środków finansowych UE; ▪ Niekorzystne trendy oraz długoterminowe prognozy demograficzne – niski przyrost naturalny;

<p>krajowej i międzynarodowej;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Aktywizacja i wykorzystanie potencjału społeczności lokalnej, a zwłaszcza ludzi młodych; ▪ Współpraca mieszkańców oraz podmiotów publicznych i prywatnych na rzecz rozwoju gminy; ▪ Rozwój przedsiębiorczości oraz rolnictwa; ▪ Pozyskanie środków unijnych (perspektywa 2014-2020) oraz innych funduszy zewnętrznych na działania prorozwojowe. ▪ Wykorzystanie walorów środowiska naturalnego w ramach wzrostu konkurencyjności Gminy Sabnie. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Migracja młodzieży do dużych miast i za granicę; ▪ Pogłębiające się problemy społeczne: przede wszystkim wzrost ubóstwa czy rosnące bezrobocie; ▪ Brak perspektyw rozwojowych, zwłaszcza dla mieszkańców w trudnej sytuacji życiowej; ▪ Brak inwestorów zewnętrznych; ▪ Ograniczona aktywność w zakresie rozwoju przedsiębiorczości pozarolniczej; ▪ Brak wsparcia dla powstawania małej przedsiębiorczości. ▪ Niestabilność polityczna na poziomie lokalnym i krajowym (m.in. duża ilość wyborów w najbliższych latach); ▪ Kryzys gospodarczy i finansowy (m.in. ograniczenie środków na inwestycje).
--	---

Tabela 17: Analiza SWOT, opracowanie własne na podstawie ankiet przeprowadzonych na potrzeby powstania niniejszego dokumentu wśród mieszkańców Gminy Sabnie.

6. Plan Strategiczny

Plan strategiczny to całościowy plan organizacyjny dotyczący alokacji zasobów i priorytetów potrzebnych do realizacji celów strategicznych istotnych w procesie rozwoju. Jest on powiązany z zarządzaniem taktycznym oraz z planem operacyjnym. Niniejszy rozdział przedstawia plan strategiczny uwzględniający rozwój Gminy Sabnie w przedziale średniookresowym tj. do roku 2020.

6.1. Misja Gminy Sabnie

Misja Gminy Sabnie konkretyzuje kierunek rozwoju oraz w zwięzły sposób precyzuje istotę działań gminy oraz podstawowe zadania do spełnienia na rzecz zaspokojenia potrzeb społeczności lokalnej.

MISJA GMINY SABNIE:

**GINA SABNIE JAKO MIEJSCE O ROZWINIĘTEJ INFRASTRUKTURZE
TECHNICZNEJ PRZYJAZNE MIESZKAŃCOM I ŚRODOWISKU,
CHARAKTERYZUJĄCE SIĘ SUKCESYWNYM ROZWOJEM ROLNICTWA,
MAŁEJ PRZEDSIĘBIORCZOŚCI I TURYSTYKI.**

6.2. Wizja rozwoju Gminy Sabnie

Wizja rozwoju Gminy Sabnie określa stan docelowy w 2020 roku, do którego władze lokalne oraz jej partnerzy będą dążyć, wykorzystując możliwości płynące z potencjału gminy oraz szans i możliwości zewnętrznych. Wizja rozwoju Gminy Sabnie ściśle koreluje z identyfikacją strategicznych określonych w niniejszym dokumencie. Stan docelowy określony w wizji strategicznej przewiduje osiągnięcie trwałego, wielokierunkowego rozwoju Gminy Sabnie. Wizja rozwoju Gminy Sabnie stanowi projekcję, opis pożądanego stanu rzeczywistości lokalnej w perspektywie roku.

WIZJA GMINY SABNIE:

GMINA SABNIE JAKO MIEJSCE O WYSOKIM ROZWOJU ROLNICTWA I TURYSTYKI, CZYSTE, PRZYJAZNE DLA MIESZKAŃCÓW I GOŚCI, UWZGLĘDNIAJĄCE W SWOIM ROZWOJU UWARUNKOWANIA FORMALNO-PRAWNE ORAZ LOKALIZACYJNE WYNIKAJĄCE Z ZASOBÓW GMINY, JEJ POTENCJAŁU I MOŻLIWOŚCI.

Na wizję rozwoju Gminy Sabnie składają się następujące elementy:

- **Społeczność lokalna:** stworzenie atrakcyjnych warunków mieszkaniowych oraz dążenie do zatrzymania młodych ludzi na terenie gminy w celu utrzymania dodatniego wskaźnika przyrostu naturalnego;
- **Warunki bytowe:** dążenie do stworzenia kompleksowej infrastruktury społecznej poprzez wzrost jakości do usług w zakresie opieki zdrowotnej dla mieszkańców, zapewnienie bezpieczeństwa publicznego, poprawa infrastruktury oświatowej, socjalnej oraz zwiększenie dostępu do usług wymienionych sektorów, rozwojowi sportu i działalności kulturalnej w gminie oraz zwiększenie ilości zajęć w tzw. czasie wolnym dla dzieci i młodzieży oraz organizacji życia kulturalnego mieszkańców;
- **Gospodarka:** wielofunkcyjny rozwój gminy, szczególnie poprzez rozwój i turystyki, wspieranie małej przedsiębiorczości poprzez stworzenie dogodnych warunków rozwoju lokalnym przedsiębiorcom i inwestorom zewnętrznym, restrukturyzację gospodarstw rolnych i tworzenia zorganizowanych grup rolników w celu zwiększenia konkurencyjności produkcji rolniczej;
- **Infrastruktura techniczna:** poprawa infrastruktury technicznej, modernizacja dróg, remontów poboczy, budowa chodników we wszystkich miejscowościach na terenie gminy, poprawa bezpieczeństwa poprzez dobre oznakowanie dróg oraz

zakładanie i modernizację oświetlenia, rozbudowa sieci wodociągowej i kanalizacyjnej;

- **Ochrona środowiska:** budowa oczyszczalni ścieków oraz przydomowych oczyszczalni ścieków, redukcja emisji gazów cieplarnianych na terenie Gminy Sabnie poprzez modernizację energetyczną budynków, montaż na budynkach na terenie gminy instalacji solarnych i fotowoltaicznych prowadzenie polityki segregacji śmieci i szeroka działalność szkoleniowo informacyjna, by wyeliminować dzikie wysypiska śmieci;
- **Zagospodarowanie przestrzenne:** racjonalne gospodarowanie terenami zgodnie z przyjętą polityką ochrony środowiska i rozwoju mieszkalnictwa jednorodzinnego, inicjowanie budowy obiektów rekreacyjnych wokół zbiornika retencyjnego;
- **Zarządzanie gminą:** sukcesywne dążenie do wypełnienia zakładanych w wizji cech jakie przyszłości charakteryzować będą elementy społeczne, gospodarcze, środowiskowe i przestrzenne gminy wpłyną na widoczną poprawę jakości życia mieszkańców i zrealizują wizję przyszłej gminy wypracowaną w niniejszym programie rozwoju.

Oczekuje się, że gmina Sabnie w 2020 roku będzie:

- miejscem atrakcyjnym do zamieszkania, prowadzenia działalności gospodarczej i spędzania wolnego czasu,
- gminą o niskim poziomie bezrobocia i wykluczenia społecznego,
- gminą aktywnych mieszkańców,
- miejscem rozwoju konkurencyjnej gospodarki, charakteryzującej się dużą ilością miejsc pracy i efektywnym rolnictwem,
- przestrzenią bardziej estetyczną i funkcjonalną,
- miejscem o czystym środowisku naturalnym i bogatych zasobach przyrodniczych będących bazą dla zrównoważonego rozwoju dla wielu funkcji gospodarczych
- gminą posiadającą własną i odpowiednio wypromowaną ofertę turystyczną.

6.3. Priorytety rozwoju Gminy Sabnie – cele strategiczne i operacyjne

Diagnoza stanu Gminy Sabnie, analiza wyników badań ankietowych, opracowanie analizy SWOT (mocne i słabe strony gminy oraz potencjalne szanse i zagrożenia rozwoju) jak również identyfikacja potrzeb i problemów gminy, a także Misja Gminy Sabnie posłużyły jako podstawa do określenia celów strategicznych gminy.

Cele strategiczne pozwalają na wskazanie określonej koncepcji rozwoju Gminy Sabnie. Nadmienić jednak należy, że ich charakter jest ogólny. Dlatego też, do każdego z celów strategicznych przypisano zestaw celów operacyjnych, które precyzują, w jaki sposób zostaną osiągnięte cele strategiczne.

Cele strategiczne i operacyjne nie mają układu hierarchicznego – są względem siebie równoważne i komplementarne. Cele te będą realizowane sukcesywnie, w zależności od dostępnych źródeł finansowania zewnętrznego, zasobów budżetowych gminy oraz zaangażowania we wdrażanie strategii poszczególnych instytucji i podmiotów.

CEL STRATEGICZNY 1
Poprawa warunków życia mieszkańców poprzez zwiększenie dostępu do usług publicznych.
Cele Operacyjne:
1.1. Poprawa jakości oraz dostępu do usług publicznych o charakterze społecznym
1.2. Doposażenie podmiotów organizacji społecznych
1.3. Wzrost aktywności zawodowej, poziomu wykształcenia i kompetencji mieszkańców gminy
CEL STRATEGICZNY 2
Wzrost konkurencyjności gminy poprzez rozwój przedsiębiorczości i rolnictwa.
Cele Operacyjne:
2.1. Wsparcie sektora rolnego
2.2. Wsparcie przedsiębiorczości
CEL STRATEGICZNY 3
Kształtowanie przestrzeni gminy jako terenu funkcjonalnego i przyjaznego środowisku.
Cele Operacyjne:
3.1. Poprawa stanu i rozwój infrastruktury technicznej
3.2. Rozwój potencjału turystycznego i kulturowego oraz infrastruktury poprawiającej atrakcyjność sportowo–rekreacyjną gminy

Tabela 18: Założone cele strategiczne i operacyjne, opracowanie własne na podstawie konsultacji społecznych i wskazań władz Gminy Sabnie.

6.4. Okres realizacji Programu

Realizacja Programu Rozwoju Gminy Sabnie obejmuje lata 2015-2021. Ramy czasowe wykonania planu operacyjnego dokumentu, typ planowanych do realizacji zadań, jak również zaplecze organizacyjne i finansowe podmiotów zaangażowanych we wdrażanie Programu rozwoju spowodowały, że ów przedział czasowy wydaje się najwłaściwszym dla pełnej realizacji planowanego procesu w gminie.

Działania ujęte w niniejszym dokumencie, w większości mają charakter wieloletni, a ich realizacja uzależniona jest od pozyskania dofinansowania ze źródeł zewnętrznych. Założono więc, że optymalnym okresem planowania jest okres 2015–2020, pokrywający

się z perspektywą finansową UE na lata 2014-2020. Dla Polski w ramach europejskiej polityki spójności konkretne instrumenty finansowe (fundusze UE w postaci krajowych i regionalnych programów operacyjnych), będących w najbliższych latach znaczącym źródłem finansowania inwestycji, również samorządowych w Polsce. Perspektywa na lata 2014-2020 będzie wdrażana w Polsce poprzez 6 krajowych programów operacyjnych zarządzanych przez Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju oraz 16 programów regionalnych zarządzanych przez Urzędy Marszałkowskie. Alokacja w ramach programów krajowych przedstawia się następująco:

- Program Infrastruktura i Środowisko – 27,4 mld euro,
- Program Inteligentny Rozwój – 8,6 mld euro,
- Program Wiedza Edukacja Rozwój – 5,4 mld euro,
- Program Polska Cyfrowa – 2,2 mld euro,
- Program Polska Wschodnia – 2 mld euro,
- Program Pomoc Techniczna – 0,7 mld euro,
- Programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej – 0,7 mld euro.

Środki finansowe przeznaczone na realizację Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020 to kwota 2,08 mld euro. Należy pamiętać, że po roku 2020 fundusze unijne będą wspierać Polskę zapewne w zdecydowanie mniejszym zakresie.

W ramach wskazanego horyzontu czasowego należy zatem stworzyć jak najszersze możliwości realizacji działań prorozwojowych w Gminie Sabnie. Przyjmuje się, że rok 2020 oznacza okres weryfikacji zapisów Programu rozwoju głównie w zakresie założonych celów oraz zaplanowanych efektów.

7. Plan Operacyjny

Plan operacyjny to element Programu Rozwoju Gminy Sabnie, który szczegółowo określa sposób jego realizacji poprzez przypisanie wyznaczonym celom głównym odpowiednich kierunków i działań.

W planie operacyjnym dla każdego celu strategicznego ustalono:

- cele operacyjne i zadania w ramach celów operacyjnych, jakie powinny być zrealizowane aby osiągnąć dany cel strategiczny,
- okres realizacji celów operacyjnych i zadań.

7.1. Kierunki działań i zadania w ramach wypracowanych celów operacyjnych

Cele operacyjne Programu rozwoju Gminy Sabnie będą wdrażane poprzez zestaw działań i zadań. Przy weryfikacji głównych kierunków działań uwzględniono następujące czynniki:

- intensywność wpływu na osiągnięcie zakładanych celów Programu,
- kompleksowość zapewniającą realizację wizji strategicznej Gminy Sabnie,
- możliwość pozyskania środków ze źródeł zewnętrznych, w tym dotacji UE,
- akceptację społeczną i poziom zaspokojenia potrzeb mieszkańców,
- możliwości finansowe gminy.

CEL 1 Poprawa warunków życia mieszkańców poprzez zwiększenie dostępu do usług publicznych

Rozwój Gminy Sabnie w kontekście poprawy poziomu życia mieszkańców konieczne są inwestycje z zakresu zwiększenia dostępu do usług publicznych. Istotne są zatem działania z zakresu modernizacji infrastruktury edukacyjno-oświatowej, rozwój zaplecza stanowiącego o bezpieczeństwie publicznym mieszkańców Gminy Sabnie, a także poprawa dostępu do zatrudnienia oraz wspieranie aktywności zawodowej, w tym osób długotrwale bezrobotnych i promowanie różnych form edukacji pozaszkolnej w tym kształcenia ustawicznego osób starszych. Powyższe działania wpłyną na optymalne wykorzystanie kapitału ludzkiego gminy, jego aktywizację i ochronę.

CEL 1 Poprawa warunków życia mieszkańców poprzez zwiększenie dostępu do usług publicznych.	
Cel Operacyjny 1.1. Poprawa jakości oraz dostępu do usług publicznych o charakterze społecznym	
Działania / zadania	Okres realizacji
Rozwój infrastruktury oświatowej na terenie Gminy Sabnie (remont i wyposażenie sal lekcyjnych, rozwój infrastruktury sportowej).	2016-2020
Modernizacja świetlic wiejskich na terenie Gminy Sabnie.	2017-2020
Rozwój infrastruktury kulturalnej na terenie Gminy Sabnie.	2018-2020
Cel Operacyjny 1.2. Dopuszczenie podmiotów organizacji społecznych	
Działania / zadania	Okres realizacji
Wyposażenie ochotniczych straży pożarnych w nowoczesny sprzęt pożarniczy.	2016-2020
Cel Operacyjny 1.3. Wzrost aktywności zawodowej, poziomu wykształcenia i kompetencji mieszkańców gminy	
Działania / zadania	Okres realizacji
Poprawa dostępu do zatrudnienia oraz wspieranie aktywności zawodowej, w tym osób długotrwale bezrobotnych poprzez efektywne wykorzystanie Programu Wiedza, Edukacja, Rozwój 2014-2020.	2015-2020

Promowanie różnych form edukacji pozaszkolnej w tym kształcenia ustawicznego osób starszych.	2015-2020
--	-----------

Tabela 19: Cel 1 - wykaz celów operacyjnych, opracowanie własne na podstawie założonego planu finansowo-operacyjnego Gminy Sabnie.

CEL 2 Wzrost konkurencyjności gminy poprzez rozwój przedsiębiorczości i rolnictwa

Rozwój gospodarczy Gminy Sabnie to jeden z najistotniejszych czynników mających wpływ na poziom życia mieszkańców. Prężnie działające gospodarstwa rolne, rozwój przedsiębiorczości to gwarant powstawania nowych miejsc pracy. Zasadnym działaniem będzie więc inicjowanie zadań z zakresu tworzenia dogodnych warunków do rozwoju rolnictwa i przedsiębiorczości w kontekście do ogólnego wzrostu konkurencyjności Gminy Sabnie.

W ramach realizacji tego celu podjęte zostaną działania z zakresu doradztwa, dostępu do informacji jak również rozwój współpracy instytucjonalnej na rzecz rozwoju gospodarczego i współpraca z innymi gminami w zakresie wymiany informacji oraz tworzenia partnerstw publiczno-prywatnych. Ważna jest kooperacja z gminami powiatu sokołowskiego, ale także bliskość Sokołowa Podlaskiego jako ośrodka powiatowego i stworzenie dobrej współpracy z miastem. Alternatywą wspierającą wymienione działania będą z pewnością programy dotacyjne na lata 2014-2020, tu w szczególności Program Rozwoju Obszarów Wiejskich, Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego czy 6 krajowych programów operacyjnych.

CEL 2 Wzrost konkurencyjności gminy poprzez rozwój przedsiębiorczości i rolnictwa.	
Cel Operacyjny 2.1. Wsparcie sektora rolnego	
Działania / zadania	Okres realizacji
Pośrednictwo informacyjne dot. działań wspierających rozwój i unowocześnianie rolnictwa, zwłaszcza w oparciu o możliwości związanych z realizacją PROW na lata 2014-2020 (m.in. organizacja spotkań, zamieszczanie informacji na stronie internetowej gminy).	2015-2020
Wspieranie procesu restrukturyzacji gospodarstw rolnych (m.in. zwiększanie powierzchni gospodarstw poprzez scalanie gruntów).	2015-2021
Wspieranie procesu różnicowania działalności gospodarstw rolnych i powstawania ekogospodarstw.	2015-2021
Wsparcie dla instytucji otoczenia rolnictwa (np. zrzeszanie się rolników, grupy producenckie, infrastruktura skupu i przetwórstwa produktów rolnych).	2015-2020

Zwiększanie kwalifikacji i wiedzy rolników w zakresie prowadzenia działalności rolniczej oraz modernizacji gospodarstw poprzez usługi doradcze i poradnictwo.	2015-2020
Cel Operacyjny 2.2. Wsparcie przedsiębiorczości	
Działania / zadania	Okres realizacji
Wsparcie przedsiębiorców w pozyskiwaniu środków prorozwojowych poprzez ułatwianie dostępu do informacji i wiedzy na temat dostępnych instrumentów rozwoju firmy i organizację spotkań dla przedsiębiorców z ekspertami.	2015-2020
Rozwój współpracy instytucjonalnej na rzecz rozwoju gospodarczego i współpraca z innymi gminami w zakresie wymiany informacji oraz tworzenia partnerstw publiczno-prywatnych.	2015-2021

Tabela 20: Cel 2- wykaz celów operacyjnych, opracowanie własne na podstawie założonego planu finansowo-operacyjnego Gminy Sabnie.

CEL 3 Kształtowanie przestrzeni gminy jako terenu funkcjonalnego i przyjaznego środowisku

Kształtowanie przestrzeni gminy jako terenu funkcjonalnego i atrakcyjnego, rozwój potencjału turystycznego i kulturowego oraz modernizacja i rozbudowa infrastruktury technicznej w oparciu o zachowanie szczególnego szacunku dla ochrony środowiska w Gminie Sabnie to kolejny cel, stawiający przed samorządem i mieszkańcami szereg wyzwań.

Wśród zadań najistotniejszych należy umieścić działania z zakresu rozbudowy sieci wodno-kanalizacyjnej, budowę oczyszczalni ścieków wraz z kanalizacją, przebudowę sieci wodociągowej i budowę przydomowych oczyszczalni ścieków na terenach o dużym rozproszeniu zabudowy. Brak kanalizacji powoduje szereg negatywnych zjawisk, które zaobserwowano w sferze środowiskowej: zanieczyszczenie cieków wodnych, zanieczyszczanie gleb, zdarza się, że ścieki trafiają bezpośrednio do rowów, rzeki i gruntu. Ważnym elementem jest również udział i zaangażowanie mieszkańców w działania takie jak eliminowanie dzikich wysypisk śmieci, segregacja odpadów i ograniczanie środków chemicznych stosowanych w produkcji rolniczej na rzecz środków biologicznych. Istotnym problemem są również trudności organizacyjne oraz egzekucyjne związane z koordynacją systemu gospodarowania odpadami, co skutkuje zaśmiecaniem obszaru gminy. Dzikie wysypiska śmieci stanowią nie tylko poważne zagrożenie środowiskowe, lecz także wpływają na ogólny wizerunek gminy.

Uwarunkowania naturalne predestynują obszar Gminy Sabnie do rozwoju turystyki. W szczególności agroturystyki, turystyki krajoznawczej oraz turystyki kwalifikowanej, w tym rowerowej i pieszej. Rozwój turystyki przyczyni się do pełniejszego wykorzystania walorów obszaru i aktywizacji gospodarczej, czyli tworzenia nowych i rozszerzania

działalności istniejących podmiotów gospodarczych, tworzenia nowych miejsc pracy, generowania dochodów i poprawy sytuacji materialnej mieszkańców. Działania z zakresu tworzenia infrastruktury okołoturystycznej poprzez zagospodarowanie Zbiornika Niewiadoma i zagospodarowanie przestrzeni publicznej czy też wsparcie dla powstawania gospodarstw agroturystycznych, pozwoli na uatrakcyjnienie Gminy Sabnie w oparciu o wykorzystanie jej potencjału turystycznego.

Realizacja powyższych działań pozwoli na stworzenie funkcjonalnej i atrakcyjnej przestrzeni zarówno dla mieszkańców gminy jak i turystów.

CEL 3 Kształtowanie przestrzeni gminy jako terenu funkcjonalnego i przyjaznego środowisku.	
Cel Operacyjny 3.1. Poprawa stanu i rozwój infrastruktury technicznej	
Działania / zadania	Okres realizacji
Rozbudowa sieci wodno-kanalizacyjnej na terenie Gminy Sabnie poprzez budowę oczyszczalni ścieków wraz z kanalizacją oraz przebudowę sieci wodociągowej (budowa oczyszczalni ścieków na terenie Gminy Sabnie dla miejscowości: Sabnie, Hołowienki, Suchodół Szlachecki, Suchodół Włościański, Grodzisk, Niewiadoma, Nieciecz Włościańska, Nieciecz-Dwór, Kurowice, Zembrów; w Kupientynie-Kolonii dla miejscowości: Kupientyn, Kupientyn-Kolonia; w Tchórznicy Szlacheckiej dla miejscowości: Tchórznica Szlachecka, Tchórznica Włościańska).	2015-2020
Modernizacja energetyczna budynków użyteczności publicznej na terenie Gminy Sabnie (placówki oświatowe i kulturalne, budynki administracji, ośrodek zdrowia).	2016-2018
Przebudowa pompowni wody w Niecieczy w celu zmniejszenia ryzyka awarii.	2015-2018
Przebudowa stacji uzdatniania wody w Kurowicach lub całkowite wyłączenie stacji i podłączenie sieci do stacji uzdatniania wody „Sabnie”.	2015-2018
Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków na terenie Gminy Sabnie (Chmielnik, Hilarów, Kolonia Hołowienki, Kostki-Pieńki, Kolonia Kurowice, Stasin., Wymysły; oraz dla zabudowań położonych poza zwartą zabudową w pozostałych miejscowościach)	2016-2020
Redukcja emisji gazów cieplarnianych na terenie Gminy Sabnie poprzez montaż na budynkach na terenie gminy instalacji solarnych i fotowoltaicznych.	2016-2019
Budowa OZE.	2015-2020
Poprawa bezpieczeństwa na terenie Gminy Sabnie poprzez rozwój sieci drogowej.	2016-2019
Wymiana przestarzałych lamp ulicznych na terenie gminy w celu	2019-2022

zmniejszenia zużycia energii.	
Cel Operacyjny 3.2. Rozwój potencjału turystycznego i kulturowego oraz infrastruktury poprawiającej atrakcyjność sportowo-rekreacyjną gminy	
Działania / zadania	Okres realizacji
Zagospodarowanie turystyczne Zbiornika Niewiadoma.	2016-2020
Zagospodarowanie przestrzeni publicznej w miejscowościach położonych na terenie Gminy Sabnie.	2016-2022
Wsparcie doradcze i informacyjne dla osób zainteresowanych założeniem gospodarstw agroturystycznych na terenie Gminy Sabnie.	2016-2020

Tabela 21: Cel 3 - wykaz celów operacyjnych, opracowanie własne na podstawie założonego planu finansowo-operacyjnego Gminy Sabnie.

7.2. Schemat Programu Rozwoju – kluczowe elementy



Ilustracja 23: Schemat Programu Rozwoju Gminy Sabnie, opracowanie własne.

8. Plan finansowy

Zasadą finansowania działań zapisanych w „Programie Rozwoju Gminy Sabnie na lata 2015-2021” będzie montaż finansowy. Realizacja planowanych projektów opierać się będzie przede wszystkim na finansowaniu wykorzystującym środki: budżetu Gminy Sabnie oraz środków finansowych pochodzących ze źródeł zewnętrznych. Do najważniejszych źródeł finansowych, służących realizacji projektów wskazanych w programie zaliczyć należy:

- budżet Gminy Sabnie,

- krajowe programy i Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego finansowane ze środków funduszy UE na lata 2014-2020.

Każde z działań realizowanych przy współudziale funduszy zewnętrznych, wymaga zapewnienia przez gminę wkładu własnego, dlatego też Gmina Sabnie powinna przeznaczyć dostępne środki inwestycyjne samorządu gminnego na zapewnienie współfinansowania projektów realizowanych ze środków Unii Europejskiej. Nadmienić należy, że alternatywą dla realizacji wielu działań służących rozwojowi gminy jest zaangażowanie środki finansowych podmiotów prywatnych na przykład w oparciu o formułę współpracy partnerstwa publiczno-prywatnego.

Gmina Sabnie, zobowiązuje się przeznaczać corocznie w swoim budżecie środki służące finansowaniu wskazanych projektów. Zakres i wielkość finansowania określane będą w uchwałach budżetowych.



Lp.	Nazwa programu	Instytucja Zarządzająca	Wybrane Priorytety
1.	Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020	Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego	Oś priorytetowa I Wykorzystanie działalności badawczo-rozwojowej w gospodarce Oś priorytetowa II Wzrost e-potencjału Mazowsza Oś priorytetowa III Rozwój potencjału innowacyjnego i przedsiębiorczości Oś priorytetowa IV Przejście na gospodarkę nisko emisyjną Oś priorytetowa V Gospodarka przyjazna środowisku Oś priorytetowa VI Jakość życia Oś priorytetowa VII Rozwój regionalnego systemu transportowego Oś priorytetowa VIII Rozwój rynku pracy Oś priorytetowa IX Wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem Oś priorytetowa X Edukacja dla rozwoju regionu Oś priorytetowa XI Pomoc Techniczna.
2.	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 (PROW 2014-2020)	Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi	<ul style="list-style-type: none"> - Transfer wiedzy i działalność informacyjna - Usługi doradcze, usługi z zakresu zarządzania gospodarstwem i usługi z zakresu zastępstw - Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych - Inwestycje w środki trwałe - Inwestycje w gospodarstwach położonych na obszarach Natura 2000 - Inwestycje w gospodarstwach położonych na obszarach OSN - Modernizacja gospodarstw rolnych - Przetwórstwo i marketing produktów rolnych - Scalanie gruntów - Przywracanie potencjału produkcji rolnej zniszczonego w wyniku klęsk żywiołowych i katastrof oraz wprowadzanie odpowiednich środków zapobiegawczych - Rozwój gospodarstw i działalności gospodarczej - Premie dla młodych rolników - Premie na rozpoczęcie działalności pozarolniczej - Płatności dla rolników przekazujących małe gospodarstwa - Restrukturyzacja małych gospodarstw - Rozwój przedsiębiorczości - rozwój usług rolniczych - Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich - Budowa lub modernizacja dróg lokalnych - Gospodarka wodno-ściekowa - Inwestycje w obiekty pełniące funkcje kulturalne lub kształtowanie przestrzeni publicznej - Inwestycje w targowiska lub obiekty budowlane przeznaczone na cele promocji lokalnych produktów



			<ul style="list-style-type: none"> - Ochrona zabytków i budownictwa tradycyjnego - Inwestycje w rozwój obszarów leśnych i poprawę żywotności lasów - Tworzenie grup i organizacji producentów - Działanie rolno-środowiskowo-klimatyczne - Rolnictwo ekologiczne - Płatności dla obszarów z ograniczeniami naturalnymi lub innymi szczególnymi ograniczeniami - Wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER.
3.	Program Operacyjny „Rybacktwo i Morze” na lata 2014-2020	Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi	<ul style="list-style-type: none"> - Zatrudnienie i spójność terytorialna na obszarach rybackich (m.in. wsparcie na rzecz zintegrowanego rozwoju lokalnego)
4.	Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020 (PO WER 2014-2020)	Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, szereg Instytucji Pośredniczących, m.in. Ministerstwo Zdrowia, Ministerstwo Edukacji Narodowej czy Wojewódzki Urząd Pracy	<p>Oś I Osoby młode na rynku pracy Wsparcie ludzi młodych, do 29 roku życia bez pracy, w tym w szczególności osób, które nie uczestniczą w kształceniu i szkoleniu (tzw. młodzież NEET) poprzez pomoc w zakresie określenia ścieżki zawodowej, szkolenia i egzaminy, staże, praktyki, subsydiowane zatrudnienie, dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej, wsparcie w zakresie mobilności międzysektorowej i geograficznej. Integralną częścią działań wspierających osoby młode jest Inicjatywa dla młodych.</p> <p>Oś II Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji Poprawa efektywności wybranych polityk publicznych kluczowych z punktu widzenia strategii Europa 2020 i krajowych programów reform (np. modernizacja instytucji rynku pracy, rozwój polityki edukacyjnej, poprawa jakości działań skierowanych do osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym).</p> <p>Oś III Szkolnictwo wyższe dla gospodarki i rozwoju Rozwój szkolnictwa wyższego (np. zapewnienie kształcenia odpowiadającego potrzebom gospodarki, rynku pracy i społeczeństwa, podniesienie jakości studiów doktoranckich, zwiększenie otwartości i mobilności międzynarodowej, poprawa jakości dydaktyki i systemów zarządzania kształceniem).</p> <p>Oś IV Innowacje społeczne i współpraca ponadnarodowa Zwiększenie wykorzystania innowacji społecznych w ramach polityk publicznych, wzmocnienie potencjału rozwojowego osób i instytucji z wykorzystaniem programów mobilności ponadnarodowej, rozwój współpracy polskich podmiotów z partnerami zagranicznymi.</p> <p>Oś V Wsparcie dla obszaru zdrowia Przeciwdziałanie dezaktywizacji zawodowej z przyczyn zdrowotnych (głównie poprzez działania profilaktyczne), wspieranie systemu kształcenia zawodowego, przeddyplomowego i podyplomowego kadr medycznych, poprawa efektywności funkcjonowania systemu ochrony zdrowia,</p>



			w szczególności na poziomie podstawowej opieki zdrowotnej. Oś VI Pomoc techniczna.
5.	Program Operacyjny Inteligentny Rozwój, 2014-2020	Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju	<p>Oś priorytetowa I WSPARCIE PROWADZENIA PRAC B+R PRZEZ PRZEDSIĘBIORSTWA Projekty B+R przedsiębiorstw, prace B+R finansowane z udziałem funduszy kapitałowych, sektorowe programy B+R.</p> <p>Oś priorytetowa II WSPARCIE OTOCZENIA I POTENCJAŁU PRZEDSIĘBIORSTW DO PROWADZENIA DZIAŁALNOŚCI B+R+I Wsparcie inwestycji w infrastrukturę B+R przedsiębiorstw, otwarte innowacje - wspieranie transferu technologii, proinnowacyjne usługi dla przedsiębiorstw</p> <p>Oś priorytetowa III WSPARCIE INNOWACJI W PRZEDSIĘBIORSTWACH Wsparcie wdrożeń wyników prac B+R, wsparcie promocji oraz internacjonalizacji innowacyjnych przedsiębiorstw.</p> <p>Oś priorytetowa IV ZWIĘKSZENIE POTENCJAŁU NAUKOWO-BADAWCZEGO Rozwój kadr B+R w projektach zespołowych prowadzonych przez uczonych z całego świata w jednostkach naukowych lub przedsiębiorstwach pracujących w najbardziej innowacyjnych obszarach, z udziałem partnera zagranicznego, realizacja projektów badawczych w jednostkach naukowych lub przedsiębiorstwach w Polsce, rozwój kadr B+R, rozwój umiejętności w zakresie zarządzania badaniami naukowymi, współpracy z przedsiębiorstwami lub w zakresie najnowszych osiągnięć naukowych oraz komercjalizacji wyników prac B+R, podnoszenie kwalifikacji kadr przedsiębiorstw poprzez wsparcie realizowanych przez nich projektów badawczych oraz ich staży w jednostkach naukowych.</p>
6.	Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020	Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju	<p>Oś priorytetowa 1 Zmniejszenie emisyjności gospodarki Wytwarzanie energii z odnawialnych źródeł energii (OZE); poprawa efektywności energetycznej i wykorzystanie odnawialnych źródeł energii w przedsiębiorstwach, sektorze publicznym i mieszkaniowym; promowanie strategii niskoemisyjnych; rozwój i wdrażanie inteligentnych systemów dystrybucji.</p> <p>Oś priorytetowa 2 Ochrona środowiska, w tym adaptacja do zmian klimatu Rozwój infrastruktury środowiskowej; dostosowanie do zmian klimatu; ochrona i zahamowanie spadku różnorodności biologicznej; poprawa jakości środowiska miejskiego.</p> <p>Oś priorytetowa 3 Rozwój sieci drogowej TEN-T i transportu multimodalnego Rozwój drogowej infrastruktury w sieci TEN-T; poprawa bezpieczeństwa</p>



			<p>ruchu drogowego; poprawa bezpieczeństwa w ruchu lotniczym; transport intermodalny, morski i śródlądowy.</p> <p>Oś priorytetowa 4 Infrastruktura drogowa dla miast Poprawa dostępności miast i przepustowości infrastruktury drogowej (rozwój infrastruktury drogowej w miastach i tras wylotowych z miast, budowa obwodnic).</p> <p>Oś priorytetowa 5 Rozwój transportu kolejowego w Polsce rozwój kolei w TEN-T, poza siecią i kolei miejskich.</p> <p>Oś priorytetowa 6 Rozwój niskoemisyjnego transportu zbiorowego w miastach Infrastruktura i tabor dla publicznego transportu zbiorowego w miastach i na ich obszarach funkcjonalnych.</p> <p>Oś priorytetowa 7 Poprawa bezpieczeństwa energetycznego Rozwój inteligentnych systemów dystrybucji, magazynowania i przesyłu gazu ziemnego i energii elektrycznej; budowa i rozbudowa magazynów gazu ziemnego; rozbudowa terminala LNG.</p> <p>Oś priorytetowa 8 Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury Inwestycje w ochronę i rozwój dziedzictwa kulturowego oraz zasobów kultury, np. instytucji kultury, szkół artystycznych.</p> <p>Oś priorytetowa 9 Wzmocnienie strategicznej infrastruktury ochrony zdrowia wsparcie infrastruktury systemu państwowego ratownictwa medycznego; wsparcie infrastruktury szpitali ponadregionalnych i współpracujących z nimi jednostek diagnostycznych w zakresie chorób „aktywności zawodowej” i opieki nad matką i dzieckiem.</p> <p>Oś priorytetowa 10 pomoc techniczna.</p>
7.	Program Operacyjny Polska Cyfrowa na lata 2014-2020	Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji (Instytucja Pośrednicząca)	<p>Oś priorytetowa I Powszechny dostęp do szybkiego internetu</p> <p>Oś priorytetowa II E-administracja i otwarty rząd - podniesienie dostępności i jakości e-usług publicznych poprzez: uporządkowanie rejestrów publicznych oraz zapewnienie ich interoperacyjności, optymalizację wykorzystania infrastruktury dzięki zastosowaniu technologii chmury obliczeniowej, zapewnienie bezpieczeństwa systemów teleinformatycznych.</p> <p>Oś priorytetowa III Cyfrowe kompetencje społeczeństwa - E-integracja i e-aktywizacja na rzecz zwiększenia aktywności oraz jakości korzystania z internetu.</p> <p>Oś priorytetowa IV Pomoc techniczna.</p>

Ponad to do dyspozycji Gminy Sabnie pozostają:

- środki budżetu państwa, m.in. z programów ministerialnych (np. Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, Ministerstwa Sportu i Turystyki czy Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego) finansujące, m.in. projekty z zakresu: infrastruktury drogowej, bezpieczeństwa, sportu, kultury czy edukacji,
- środki Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości na działania rozwojowe dla firm,
- środki Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON)
- środki pochodzące z Norweskiego Mechanizmu Finansowego oraz Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego w ramach których wydzielono obszary wsparcia, takich jak: ochrona środowiska, dziedzictwo kulturowe, zdrowie, wzmacnianie społeczeństwa obywatelskiego, godna praca i dialog trójstronny, a także współpraca samorządów w zakresie rozwoju regionów,
- Szwajcarsko-Polski Program Współpracy (tzw. Fundusz Szwajcarski), wspierający następujące obszary: środowisko i infrastruktura (np. odbudowa, przebudowa i rozbudowa infrastruktury środowiskowej oraz poprawa stanu środowiska czy poprawa publicznych systemów transportowych), sektor prywatny (m.in. poprawa środowiska biznesowego i dostępu do kapitału dla małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP) czy rozwój sektora prywatnego i promocja eksportu MŚP), rozwój społeczny i zasobów ludzkich (m.in. ochrona zdrowia czy poprawa opieki społecznej),
- środki Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie, które dofinansowują projekty o charakterze prośrodowiskowym i ekologicznym w zakresie ochrony powierzchni ziemi, ochrony powietrza i klimatu, ochrony przyrody i krajobrazu,
- środki Banku Gospodarstwa Krajowego,
- środki sektora prywatnego wykorzystujące formę inwestycji o charakterze pozabudżetowym czy partnerstwa publiczno-prywatnego,
- inne, dostępne środki finansujące działania prorozwojowe.

9. Nawiązanie do strategicznych dokumentów wyższego rzędu na poziomie województwa, kraju oraz Unii Europejskiej

„Program Rozwoju Gminy Sabnie na lata 2015–2021” jest dokumentem strategicznym uwzględniającym w ramach rozwoju gminy potrzeby społeczności lokalnej w zakresie ładu społecznego, gospodarczego oraz przestrzennego. W założeniach



PROGRAM ROZWOJU GMINY SABNIE NA LATA 2015-2021

programowych opracowanie koreluje z dokumentami polityki rozwoju zarówno na poziomie regionalnym, krajowym, jak i europejskim.

Program Rozwoju Gminy Sabnie wpisuje się w priorytety i kierunki rozwojowe wskazane w najważniejszych dokumentach, dotyczących polityki rozwoju oraz najistotniejszych z punktu widzenia rozwoju Gminy Sabnie opracowaniach strategicznych takich jak:

- EUROPA - Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu;
- Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030;
- Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju 2030;
- Średniokresowa Strategia Rozwoju Kraju do roku 2020;
- Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020 Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie;
- Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku.

EUROPA - Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu

„Strategia Europa – Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu” to najważniejszy dokument strategiczny o randze międzynarodowej. Opracowanie dotyczy koncepcji jej rozwoju Unii Europejskiej w kontekście zweryfikowania wizji społecznej gospodarki rynkowej dla Europy XXI wieku. Dokument wskazuje trzy priorytety:

- rozwój inteligentny: rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji (obszary priorytetowe: Innowacje, Edukacja, Społeczeństwo Cyfrowe),
- rozwój zrównoważony: wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej (obszary priorytetowe: Klimat, Energia i Mobilność oraz Konkurencyjność),
- rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu: wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną (obszary priorytetowe: Zatrudnienie i Umiejętności oraz Walka z ubóstwem).

Strategia Europa określa również nadrzędne i wymierne cele, do których zaliczyć należy m.in.:

- wzrost wskaźnika zatrudnienia osób w wieku 20-64 lat,
- ograniczenie liczby osób przedwcześnie kończących naukę szkolną,
- zwiększenie liczby osób z wyższym wykształceniem,
- zmniejszenie liczby osób zagrożonych ubóstwem.



PROGRAM ROZWOJU GMINY SABNIE NA LATA 2015-2021

Cele i działania Programu Rozwoju Gminy Sabnie korelują z priorytetami i celami wskazanymi w dokumencie „Europa”. Do kierunków rozwoju gminy zgodnych z kierunkami Unii Europejskiej zaliczyć należy: rozwój edukacji, dążenie do wzrostu poziomu wykształcenia mieszkańców gminy, wzrost zatrudnienia, przeciwdziałanie zjawiskom wykluczenia społecznego i zwiększenie konkurencyjności gospodarki.

Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju – Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności.

Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju – Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności opiera się na przedstawieniu najważniejszych 25 decyzji, które należy podjąć w jak najkrótszym czasie, aby zapewnić rozwój gospodarczy i społeczny w perspektywie do 2030, którego celem będzie poprawa jakości życia Polaków. Dokument określa także najważniejsze wyzwania związane z polityką makroekonomiczną, w tym konieczność dokonania realokacji wydatków publicznych na rzecz wydatków rozwojowych. Osiągnięcie strategicznego celu kluczowego uzależnia się od realizacji trzech filarów:

- Innowacyjności (modernizacji);
- Terytorialnie zrównoważonego rozwoju (dyfuzji);
- Efektywności.

Założenia niniejszego Programu wpisują się przede wszystkim się w założenia filaru terytorialnego równoważenia rozwoju (dyfuzji) - rozwój regionalny.

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 to najważniejszy dokument dotyczący ładu przestrzennego Polski. Jego celem strategicznym jest efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej zróżnicowanych potencjałów rozwojowych do osiągnięcia: konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia i większej sprawności państwa oraz spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej w długim okresie. Kładzie ona szczególny nacisk na budowanie i utrzymywanie ładu przestrzennego, ponieważ decyduje on o warunkach życia obywateli, funkcjonowaniu gospodarki i pozwala wykorzystywać szanse rozwojowe. Koncepcja formułuje także zasady i działania służące zapobieganiu konfliktom w gospodarowaniu przestrzenią i zapewnieniu bezpieczeństwa, w tym powodziowego. Program Rozwoju Gminy Sabnie uwzględnia niniejsze założenia.

Strategia Rozwoju Kraju 2020



Strategia Rozwoju Kraju to główna strategia rozwojowa uwzględniająca średni horyzont czasowy. Dokument wskazuje strategiczne zadania państwa, których podjęcie w perspektywie najbliższych lat jest niezbędne, by wzmocnić procesy rozwojowe.

Strategia wskazuje trzy obszary strategiczne:

- sprawne i efektywne państwo,
- konkurencyjna gospodarka,
- spójność społeczna i terytorialna.

Nadrzędnym założeniem Strategii Rozwoju Kraju są działania polegające na usuwaniu barier rozwojowych, w tym słabości polskiej gospodarki ujawnionych przez kryzys gospodarczy, w oparciu o wykorzystanie potencjałów społeczno-gospodarczych i przestrzennych, które odpowiednio wzmocnione i wykorzystane będą stymulowały rozwój.

Głównym celem Strategii jest *„wzmocnienie i wykorzystanie gospodarczych, społecznych i instytucjonalnych potencjałów zapewniających szybszy i zrównoważony rozwój kraju oraz poprawę jakości życia ludności”*.

Dokument określa cele i priorytety rozwojowe, z którymi w większości są zgodne cele strategiczne oraz operacyjne Programu Rozwoju Gminy Sabnie:

- zwiększenie efektywności instytucji publicznych,
- zapewnienie ładu przestrzennego,
- rozwój kapitału społecznego,
- zwiększenie bezpieczeństwa obywatela,
- zwiększenie produktywności gospodarki,
- zwiększenie konkurencyjności i modernizacja sektora rolno – spożywczego,
- zwiększanie aktywności zawodowej,
- poprawa jakości kapitału ludzkiego,
- zwiększanie mobilności zawodowej i przestrzennej,
- zapewnienie powszechnego dostępu do Internetu,
- upowszechnienie wykorzystania technologii cyfrowych,
- modernizacja i rozbudowa połączeń transportowych,
- udrożnienie obszarów miejskich,
- zwiększenie aktywności osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym,
- zmniejszenie ubóstwa w grupach najbardziej nim zagrożonych,
- podnoszenie jakości i dostępności usług publicznych.

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie



PROGRAM ROZWOJU GMINY SABNIE NA LATA 2015-2021

„Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie” (KSRR), to kompleksowy średniookresowy dokument strategiczny dotyczący polityki rozwoju społeczno-gospodarczego kraju w ujęciu wojewódzkim, którego przygotowanie przewiduje Ustawa z dnia 7 listopada 2008 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z wdrażaniem funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności (Dz.U. 2008 nr 216 poz. 1370).

„Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020” definiuje cele i priorytety rozwoju Polski w wymiarze terytorialnym, zasady i instrumenty polityki regionalnej, rolę regionów w ramach polityki regionalnej, a także zarys mechanizmu koordynacji działań podejmowanych przez poszczególne resorty.

Celem strategicznym polityki regionalnej, określonym w KSRR, jest „Efektywne wykorzystywanie specyficznych regionalnych oraz terytorialnych potencjałów rozwojowych dla osiągnięcia celów rozwoju kraju – wzrostu, zatrudnienia i spójności w horyzoncie długookresowym”. Dokument wskazuje trzy cele szczegółowe polityki regionalnej:

- wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów („konkurencyjność”),
- budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie procesom marginalizacji na obszarach problemowych („spójność”),
- tworzenie warunków dla skutecznej, efektywnej i partnerskiej realizacji działań rozwojowych ukierunkowanych terytorialnie („sprawność”).

Definicja celów według Programu Rozwoju Gminy Sabnie jest zgodna z celami strategicznymi polityki regionalnej przyjętymi w KSRR, w tym z założeniami takimi jak:

- tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania procesów rozwojowych i zwiększania ich absorpcji poza miastami wojewódzkimi,
- wspieranie obszarów wiejskich o najniższym poziomie dostępu mieszkańców do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe (m.in. usługi edukacyjne i szkoleniowe, medyczne czy komunikacyjne),
- restrukturyzacja i rewitalizacja miast i innych obszarów tracących dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze,
- wzmocnienie strategicznego wymiaru polityki regionalnej,
- poprawa jakości zarządzania politykami publicznymi, w tym ich właściwe ukierunkowanie terytorialne,
- wspomaganie budowy kapitału społecznego dla rozwoju regionalnego w oparciu o sieci współpracy między różnymi aktorami polityki regionalnej.

Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2020



PROGRAM ROZWOJU GMINY SABNIE NA LATA 2015-2021

Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku to dokument wyznaczający kierunki polityki regionalnej województwa, uchwalony przez Sejmik Województwa w dniu 29 maja 2006 roku, uchwałą Nr 78/06.

Założenia w niej zawarte stanowią winny wykładnię dla decyzji i przedsięwzięć, realizowanych przez władze województwa w praktyce zarządzania regionem, a także dla działań podejmowanych przez samorzady gminne i powiatowe, podmioty sfery nauki, gospodarki i biznesu, organizacje pozarządowe i inne podmioty współpracując z samorządem województwa na zasadzie partnerstwa.

Głównym założeniem wizji rozwoju województwa mazowieckiego jest stworzenie regionu konkurencyjnego w Europie i w świecie oraz poprawa jakości życia mieszkańców województwa.

Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku określa następującą misję strategiczną: „Mazowsze, jako najbardziej rozwinięty gospodarczo region w Polsce podejmuje uczestnictwo w rywalizacji z innymi rozwiniętymi regionami, poprzez eliminowanie dysproporcji rozwojowych, rozwój nowoczesnej gospodarki opartej na wiedzy oraz zapewnienie mieszkańcom Mazowsza optymalnych warunków do rozwoju jednostki, rodziny, jak i całej społeczności, przy jednoczesnym zachowaniu spójnego i zrównoważonego rozwoju. Cel nadrzędny natomiast definiuje jako wzrost konkurencyjności gospodarki i równoważenie rozwoju społeczno-gospodarczego w regionie jako podstawę poprawy jakości życia mieszkańców.

Realizacja celu nadrzędnego będzie możliwa poprzez następujące trzy cele strategiczne:

- budowa społeczeństwa informacyjnego i poprawa jakości życia mieszkańców województwa,
- zwiększanie konkurencyjności regionu w układzie międzynarodowym,
- poprawa spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej regionu w warunkach zrównoważonego rozwoju.

Cele strategiczne osiągnięte zostaną natomiast poprzez realizację celów pośrednich:

1. Rozwój kapitału społecznego.
2. Wzrost innowacyjności i konkurencyjności gospodarki regionu.
3. Stymulowanie rozwoju funkcji metropolitalnych Warszawy.
4. Aktywizacja i modernizacja obszarów pozametropolitalnych.
5. Rozwój społeczeństwa obywatelskiego oraz kształtowanie wizerunku regionu.

Nadmienić należy, że Program Rozwoju Gminy Sabnie koreluje w szczególności z zapisami i założeniami celów strategicznych takich jak: Rozwój kapitału społecznego, Wzrost innowacyjności i konkurencyjności gospodarki regionu, Aktywizacja i modernizacja



obszarów pozametropolitalnych, Rozwój społeczeństwa obywatelskiego oraz kształtowanie wizerunku regionu.

Strategia Rozwoju Powiatu Sokołowskiego na lata 2005-2015

Strategia Rozwoju Powiatu Sokołowskiego na lata 2005-2015 misję rozwoju powiatu definiuje jako: „Powiat Sokołowski terenem szczególnie przyjaznym dla inwestorów i odwiedzających – otwartym na Unię Europejską”.

Dokument formułuje również obecne i przyszłościowe uwarunkowania rozwoju powiatu w następujących obszarach:

1. Infrastruktura techniczna Komunikacja Transport;
2. Rolnictwo produkcyjne;
3. Ochrona przyrody;
4. Infrastruktura społeczna Oświata Zdrowie Bezpieczeństwo Publiczne;
5. Turystyka i wypoczynek.

W ramach ww. obszarów wytyczono cele strategiczne, z którymi koreluje Program Rozwoju Gminy Sabnie, a mianowicie:

- Rozwój infrastruktury szansą na wzrost przedsiębiorczości i zwiększenie liczby nowych miejsc pracy oraz poprawę atrakcyjności turystycznej i inwestycyjnej Powiatu Sokołowskiego;
- Wzmocnienie rozwoju zasobów ludzkich oraz podniesienie bezpieczeństwa i poziomu życia mieszkańców Powiatu Sokołowskiego;
- Rozwój i promocja potencjału turystycznego Powiatu Sokołowskiego jako miejsca wypoczynku i miejsca przyjaznego inwestorom;
- Poprawa współpracy i jakości działań z sąsiednimi samorządami szansą rozwoju lokalnego.

10. Monitorowanie, ocena i sposoby komunikacji społecznej

Niniejszy rozdział przedstawia sposób monitorowania, weryfikacji oraz sposoby komunikacji społecznej w kontekście wdrażania „Programu Rozwoju Gminy Sabnie na lata 2015-2021”.

10.1. System monitoringu Programu Rozwoju

Monitorowanie to zorganizowany sposób obserwacji, zwykle ciągły i długoterminowy. To proces systematycznego zbierania i analizowania wiarygodnych informacji finansowych i statystycznych dotyczących wdrażania Programu Rozwoju obrazujący tempo i jakość



PROGRAM ROZWOJU GMINY SABNIE NA LATA 2015-2021

realizacji projektów. Celem niniejszego działania jest weryfikacja zgodności realizacji zadań z zatwierdzonymi w dokumencie założeniami. Monitorowanie „Programu Rozwoju Gminy Sabnie na lata 2015-2021” prowadzone będzie w zakresie rzeczowym i finansowym. Za proces monitorowania i raportowania odpowiadać będą władze Gminy Sabnie.

Monitorowanie efektów rzeczowych zakłada korzystanie ze skwantyfikowanych danych przedstawiających postęp we wdrażaniu Programu, co umożliwi dokonanie oceny osiągnięcia określonych celów.

Monitorowanie rzeczowe opierać się będzie na weryfikacji wskaźników osiągnięć. Pomiar wskaźników odbywać się będzie głównie na poziomie poszczególnych zadań.

Monitorowanie finansowe zakłada kontrolę i weryfikację danych finansowych z realizacji projektów, będących podstawą do oceny sprawności wydatkowania przeznaczonych na nie środków w oparciu o raporty okresowe wykorzystania zasobów finansowych, w tym w szczególności środków publicznych.

Monitorowanie i ewaluacja z wdrażania Programu Rozwoju Gminy Sabnie realizowana będzie z wykorzystaniem struktury organizacyjnej Urzędu Gminy i w oparciu o zakres kompetencji i zadań poszczególnych referatów:

1. Wójt Gminy Sabnie;

2. Zastępca Wójta Gminy Sabnie;

3. Sekretarz Gminy Sabnie;

4. Referat Finansowy – kierowany przez Skarbnika:

- gospodarka finansowa gminy
- księgowość budżetowa
- rozliczanie otrzymanych dotacji,
- prowadzenie ksiąg rachunkowych,
- prowadzenie ksiąg inwentarzowych wyposażenia i sprzętu,
- obsługa finansowo-księgowo,
- prowadzenie spraw związanych z naliczaniem i rozliczaniem wynagrodzeń,
- podatki i opłaty lokalne;

5. Referat Organizacyjno-Społeczny:

- sprawy kancelaryjne,
- archiwum zakładowe,
- obsługa interesantów,
- utrzymywanie czystości i porządku w pomieszczeniach zajmowanych przez Urząd,
- ochrona przeciwpożarowa urzędu,
- funkcjonowanie Ochotniczych Straży Pożarnych,



- prowadzenie spraw związanych z kulturą, turystyką i sportem,
- organizacja imprez masowych i wydawanie stosownych zezwoleń,
- współdziałanie i współpraca ze służbą zdrowia,
- prowadzenie spraw związanych z poborem i współdziałanie z organami wojskowymi,
- sprawy związane z zadaniami obronnymi,
- sprawy związane z zarządzaniem kryzysowym,
- prowadzenie kancelarii tajnej,
- sprawy BHP,
- prowadzenie spraw ewidencji działalności gospodarczej,
- wydawanie zezwoleń na prowadzenie sprzedaży i podawania napojów alkoholowych,
- prowadzenie spraw związanych z realizacją Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych,
- prowadzenie dokumentacji w sprawach związanych ze stosunkiem pracy oraz akt osobowych pracowników Urzędu oraz kierowników gminnych jednostek organizacyjnych,
- sprawy kadrowe,
- szkolenie pracowników,
- prowadzenie spraw z zakresu ewidencji ludności,
- prowadzenie stałego rejestru wyborców oraz aktualizacja tego rejestru,
- prowadzenie zbioru aktów prawa powszechnie obowiązującego, rejestru skarg i wniosków, rejestru upoważnień i pełnomocnictw, książki kontroli;

6. Referat Infrastruktury i Środowiska:

- planowanie zadań inwestycyjnych, modernizacyjnych i remontowych Gminy,
- sprawy związane z realizacją inwestycji, modernizacji i remontów,
- prowadzenie centralnego rejestru umów i zleceń,
- wykonywanie czynności wynikających z procedury udzielania zamówień publicznych,
- czynności związane z pozyskiwaniem i obsługą funduszy zewnętrznych,
- promocja gminy (współpraca z mediami, strona internetowa, przygotowywanie materiałów promocyjnych),
- gospodarowanie nieruchomościami stanowiącymi własność gminy,
- ewidencjonowanie mienia gminy,
- prowadzenie spraw związanych z mieszkaniami komunalnymi,
- zaspokajanie potrzeb mieszkaniowych mieszkańców gminy oraz tworzenie zasobu mieszkaniowego gminy,
- prowadzenie całokształtu spraw związanych z gospodarką lokalami użytkowymi,

PROGRAM ROZWOJU GMINY SABNIE NA LATA 2015-2021



- prowadzenie spraw związanych ze studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy,
- prowadzenie spraw związanych ze planami zagospodarowania przestrzennego,
- prowadzenie spraw związanych z ustaleniem warunków zabudowy i zagospodarowania terenu,
- prowadzenie spraw związanych z gminnym programem ochrony środowiska,
- udostępnienie, zgodnie z obowiązującymi przepisami, informacji o środowisku i jego ochronie,
- czuwanie nad zapewnieniem warunków utrzymania równowagi przyrodniczej i racjonalnej gospodarki zasobami środowiska przy sporządzaniu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego,
- popularyzacja problematyki ochrony środowiska i zrównoważonego rozwoju,
- kontrola przestrzegania i stosowania przepisów o ochronie środowiska w zakresie objętym właściwością,
- wydawanie zezwoleń na wycięcie drzew i krzewów oraz na usuwanie drzew i krzewów z pasa drogowego oraz naliczanie kar za samowolną wycinkę drzew i krzewów,
- prowadzenie całokształtu spraw związanych z opłatami z tytułu gospodarczego korzystania ze środowiska,
- przeglądy i ocena drzewostanu oraz propozycji w sprawie cięć pielęgnacyjnych,
- realizacja zadań związanych z ochroną roślin,
- prowadzenie spraw łowieckich,
- prowadzenie spraw związanych z gminnym planem gospodarki odpadami,
- gromadzenie i przechowywanie kopii decyzji na wytwarzanie odpadów, wydawanych przez właściwy organ,
- prowadzenie spraw programu gospodarki odpadami niebezpiecznymi,
- prowadzenie spraw prowadzenia działalności w zakresie odzysku lub unieszkodliwiania odpadów,
- prowadzenie spraw prowadzenia działalności w zakresie zbierania i transportu odpadów (z wyłączeniem odpadów komunalnych),
- realizacja zadań wynikających z ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminie,
- wydawanie zezwoleń na prowadzenie przez przedsiębiorców działalności w zakresie:
 - a) zbierania i transportu, odzysku lub unieszkodliwiania odpadów komunalnych,
 - b) opróżniania zbiorników bezodpływowych i transportu nieczystości ciekłych
 - c) prowadzenie schronisk dla bezdomnych zwierząt,



PROGRAM ROZWOJU GMINY SABNIE NA LATA 2015-2021

- wydawania zezwoleń na utrzymanie ras psów uznawanych za agresywne,
- prowadzenie ewidencji:
 - a) zbiorników bezodpływowych,
 - b) przydomowych oczyszczalni ścieków,
- czuwanie nad przestrzeganiem przepisów w zakresie ochrony środowiska,
- prowadzenie spraw grobownictwa wojennego,
- prowadzenie spraw związanych z funkcjonowaniem oświetlenia ulicznego,
- prowadzenie spraw dostarczania wody i obsługi wodociągów,
- rozliczanie odbiorców za pobór wody,
- przyjmowanie zgłoszeń o awariach wodociągu i organizowanie ich usunięcia,
- nadzór nad wykonywaniem zadań konserwatorów wodociągów;

7. Samodzielne stanowisko pracy do spraw obsługi Rady Gminy:

- współdziałanie z właściwymi merytorycznie Referatami w zakresie przygotowywania projektów uchwał Rady,
- współdziałanie z właściwymi merytorycznie Referatami i samodzielnymi stanowiskami pracy w zakresie przygotowywania projektów zarządzeń Wójta,
 - sprawy korespondencji do i od Rady, jej komisji oraz poszczególnych radnych,
 - przygotowywanie materiałów do projektów planów pracy Rady i Komisji Rady,
 - podejmowanie czynności organizacyjnych związanych z przeprowadzeniem sesji Rady oraz posiedzeń Komisji Rady,
 - protokołowanie sesji Rady oraz posiedzeń Komisji,
 - gromadzenie i udostępnianie zbioru aktów prawa miejscowego,
 - prowadzenie rejestru uchwał Rady oraz wniosków i opinii Komisji Rady,
 - prowadzenie rejestru zapytań i wniosków radnych,
 - prowadzenie rejestru zarządzeń Wójta oraz aktów wewnętrznych,
 - organizowanie szkoleń radnych i członków Komisji Rady,
 - prowadzenie spraw wyborów prezydenckich, parlamentarnych, samorządowych oraz referendów,
 - prowadzenie spraw związanych z obsługą organów jednostek pomocniczych Gminy.

Władze Gminy Sabnie zobowiązane są do okresowego przedkładania Radzie Gminy Sabnie raportu monitoringowego z wdrażania Programu Rozwoju Gminy. Zakres przedmiotowy raportów okresowych powinien obejmować:

- przebieg procesu realizacji poszczególnych zadań i projektów,
- realizację planu finansowego,
- wykaz zagrożeń i problemów w trakcie wdrażania Programu.



PROGRAM ROZWOJU GMINY SABNIE NA LATA 2015-2021

Stanowiska wypracowywane przez Radę w przedmiocie przedkładanych raportów z monitoringu, stanowiąc będą podstawę przygotowania oceny wdrożenia Programu Rozwoju Gminy Sabnie sporządzanej na zakończenie okresu planowania. Niniejsza ocena powinna uwzględniać następujące zagadnienia:

- czas realizacji poszczególnych projektów,
- efekty i wskaźniki realizacji Programu,
- poziom wdrożenia założeń dokumentu,
- ocenę oddziaływania projektów na poprawę sytuacji przestrzennej, społecznej oraz gospodarczej Gminy Sabnie,
- szczegółowe zestawienie kosztów i wskazanie źródeł finansowania projektów oraz koszty całościowe realizacji Programu,
- ewaluację całości działań i wnioski na przyszłość.

W wyniku wdrożenia Programu Rozwoju Gminy Sabnie osiągnięte zostaną efekty, których miernikiem są oczekiwane wskaźniki osiągnięć. Monitoring wdrażania Programu będzie dokonywany w cyklu rocznym oraz na zakończenie procesu planowania czyli w 2020 roku. Podstawą przeprowadzenia będzie zestaw kluczowych wskaźników zamieszczony w poniższej tabeli.

Wskaźnik	Jednostka miary
Liczba zrealizowanych działań prorozwojowych	szt.
Liczba mieszkańców gminy Sabnie z podziałem na ekonomiczne grupy wieku	os.
Liczba projektów powodująca poprawę stanu ochrony zdrowia	szt.
Liczba nowych miejsc pracy	szt.
Stopa bezrobocia w gminie	%
Liczba osób pracujących	os.
Odsetek gospodarstw korzystających z pomocy społecznej	szt.
Wskaźniki dotyczące wykształcenia mieszkańców	% os. z danym wykształceniem
Wskaźnik przedsiębiorczości gminy Sabnie	liczba podmiotów/ 10 tys. mieszkańców
Liczba przedsiębiorstw i punktów usługowych w gminie	szt.
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w gminie	zł
Liczba unowocześnionych gospodarstw rolnych	szt.
Liczba gospodarstw agroturystycznych i ekologicznych	szt.
Długość wybudowanych dróg	km
Długość zmodernizowanych dróg	km
Długość wybudowanych chodników / utwardzonych poboczy	km
Liczba powstałych ścieżek rowerowych	km
Liczba wybudowanych/zmodernizowanych elementów infrastruktury około drogowej	szt.
Liczba wybudowanych lub przebudowanych obiektów turystycznych, rekreacyjnych i sportowych	szt.
Długość wybudowanej lub zmodernizowanej infrastruktury	km



komunalnej w zakresie ochrony środowiska	
Budowa, modernizacja, unowocześnienie obiektów pełniących ważne funkcje społeczne, kulturalne i administracyjne	szt.
Długość wybudowanej sieci Internetu szerokopasmowego	km
Powierzchnia utworzonych terenów inwestycyjnych	ha
Liczba projektów zwiększających bezpieczeństwo	szt.
Liczba odnowionych obiektów i miejsc dziedzictwa kulturowego	szt.
Ilość miejsc noclegowych i punktów gastronomicznych	szt.
Ilość przedsięwzięć promocyjnych	szt.

Tabela 22: Kluczowe wskaźniki osiągnięć Programu Rozwoju Gminy Sabnie, opracowanie własne.

10.1. Działania informacyjne

Ważnym elementem realizacji Programu Rozwoju Gminy Sabnie są działania informacyjne i promocyjne o charakterze wewnętrznym i zewnętrznym oraz szeroko pojęta komunikacja społeczna. Komunikacja społeczna to proces wytwarzania, przekształcania i przekazywania informacji pomiędzy jednostkami, grupami i organizacjami społecznymi, mający na celu dynamiczne kształtowanie, przekazywanie wiedzy, modulację postaw w kierunku zgodnym z wartościami i interesami oddziałujących na nie podmiotów. Celem działań informacyjnych w zakresie promocji nurtu rozwojowego Gminy Sabnie jest pozyskanie jak największej ilości zwolenników planów rozwojowych gminy oraz przekazywanie im wiadomości dotyczących realizowanego procesu oraz zachodzących, pozytywnych zmian.

Działania w zakresie komunikacji społecznej, powinny pokazywać korzyści jakie gwarantuje realizacja Programu Rozwoju Gminy Sabnie. Za właściwe informowanie i promocję Programu będą odpowiedzialne władze Gminy. Wsparciem w podejmowaniu działań informacyjnych i promocyjnych powinny być także wszystkie podmioty zaangażowane w proces wdrażania ww. dokumentu.

Plan promocji i informacji zakłada realizację następujących zadań:

- zapewnienie powszechnego dostępu do informacji o działaniach realizowanych przez Gminę Sabnie,
- zagwarantowanie powszechnego dostępu do informacji o możliwościach uzyskania przez potencjalnych beneficjentów wsparcia finansowego w ramach środków zewnętrznych, w tym w ramach dotacji UE,
- gwarancja współpracy z podmiotami zaangażowanymi w realizację Programu Rozwoju Gminy Sabnie,
- zapewnienie współpracy z mediami lokalnymi i wykorzystanie nowoczesnych technologii (np. Internet), w zakresie dostępu do informacji.



Grupami docelowymi, do których mają być kierowane działania informacyjno-promocyjne są:

- społeczność lokalna,
- beneficjenci oraz potencjalni beneficjenci,
- inwestorzy oraz potencjalni inwestorzy,
- turyści,
- partnerzy społeczni i gospodarczy,
- decydenci szczebla wojewódzkiego i krajowego, władze powiatowe i władze gminne, interesariusze, środowiska opiniotwórcze, media, służby publiczne, związki wyznaniowe.

11. Program Rozwoju Gminy Sabnie a Program Ochrony Środowiska dla Gminy Sabnie - podsumowanie

Program rozwoju gminy jest planem działania, którego celem jest generowanie pozytywnych zmian. Program rozwoju gminy to:

- określona koncepcja rozwoju ze wskazaniem sposobu jej realizacji,
- wybór konkretnych, najważniejszych celów, które winny zostać zrealizowane przede wszystkim, a nawet kosztem innych (jest to rezygnacja z innych projektów ważnych lub mniej ważnych bądź odłożenie ich realizacji w czasie, gdy efekty osiągnięte w wyniku realizacji programu to umożliwią),
- rezygnacja z celów i działań, które chce się osiągnąć, ale warunki na to nie pozwalają,
- wykorzystaniem potencjału i walorów podmiotu,
- sposobem na zwiększenie lub osiągnięcie znaczącej pozycji konkurencyjnej wobec innych jednostek samorządowych.

Koncepcja rozwojowa Gminy Sabnie realizowana będzie w latach 2015-2021 i stanowi odpowiedź na zidentyfikowane problemy oraz zdiagnozowane potrzeby rozwojowe gminy, która w niewystarczającym stopniu wykorzystuje swój potencjał. Plan strategiczny określony w dokumencie ma na celu likwidację lub maksymalną minimalizację negatywnych zjawisk i wskazanie Gminie Sabnie nowego, wielopłaszczyznowego kierunku rozwojowego. Realizacja Programu Rozwoju Gminy Sabnie powinna stać się istotnym czynnikiem rozwoju gminy maksymalnie aktywizującym społeczność lokalną.

Dokument definiuje 3 cele strategiczne, wokół których będzie koncentrował się rozwój gminy:

- Cel 1: Poprawa warunków życia mieszkańców poprzez zwiększenie dostępu do usług publicznych;



PROGRAM ROZWOJU GMINY SABNIE NA LATA 2015-2021

- Cel 2: Wzrost konkurencyjności gminy poprzez rozwój przedsiębiorczości i rolnictwa;
- Cel 3: Kształtowanie przestrzeni gminy jako terenu funkcjonalnego i przyjaznego środowisku.

Osiągnięcie założonych w Programie celów jest możliwe w przypadku pełnego zaangażowania i determinacji podmiotów odpowiedzialnych za jej wdrażanie. Realizacja założeń programowych wymaga partnerstwa i współpracy instytucji i środowisk zaangażowanych we wdrożenie Programu Rozwoju Gminy Sabnie, zapewnienia zabezpieczenia odpowiednich środków finansowych w budżecie gminy, a także pozyskania niezbędnych środków zewnętrznych (głównie z funduszy UE na lata 2014-2020).

Program Rozwoju Gminy Sabnie został opracowany w zgodzie z brzmieniem najważniejszych dokumentów strategicznych Unii Europejskiej, Polski oraz Województwa Mazowieckiego i Powiatu Sokołowskiego, dotyczących polityki rozwoju i wpisuje się w zakres priorytetów i kierunków zakreślonych w niniejszych opracowaniach.

Zgodnie z obowiązującym prawem i na mocy Ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na „Program Rozwoju Gminy Sabnie na lata 2015-2021” został poddany procedurze Strategicznej Oceny Oddziaływania na Środowisko.

Celem opracowanej Prognozy Oddziaływania na Środowisko jest identyfikacja potencjalnych oddziaływań na środowisko będących wynikiem realizacji planowanych działań i zadań Programu rozwoju oraz ocena ich natężenia, a także określenie wpływu działań na środowisko przyrodnicze. Ustalenia wynikające z prognozy określają warunki realizacji Programu pozwalające na uzyskanie optymalnych efektów w zakresie ochrony środowiska.

Do najważniejszych celów i działań ujętych w Programie Oddziaływania na Środowisko zaliczyć należy:

- likwidację bezpośrednich zagrożeń dla życia i zdrowia ludzi,
- przeciwdziałanie degradacji środowiska w obrębie terytorium Gminy,
- przeciwdziałanie zagrożeniom globalnym (zmiany klimatyczne, warstwa ozonowa),

Głównym kierunkiem inwestowania w dziedzinie ochrony środowiska będzie budowa sieci kanalizacyjnej oraz oczyszczalni ścieków w celu poprawy stanu jakościowego wód.

Wdrażając założenia Programu Rozwoju Gminy Sabnie uwzględnić cele ochrony środowiska o charakterze międzynarodowym, wspólnotowym i krajowym takie jak zachowanie i ochrona zasobów przyrody, zapewnienie trwałego i zrównoważonego rozwoju oraz bezpieczeństwa ekologicznego współczesnemu i przyszłym pokoleniom.

Realizacja zadań uwzględnionych w Programie rozwoju będzie polegała na wykonaniu czynności ingerujących w środowisko na etapie ich realizacji. W związku z tym powstaną



PROGRAM ROZWOJU GMINY SABNIE NA LATA 2015-2021

przejściowe uciążliwości (zwiększony hałas czy miejscowy wzrost zapylenia powietrza). Przy zachowaniu odpowiednich środków ostrożności uszkodzeniu czy dewastacji nie powinny ulec żadne wartościowe obiekty i obszary przyrodnicze oraz inne elementy środowiska. Zasięg oddziaływania projektów zaplanowanych w planie operacyjnym Programu Rozwoju Gminy Sabnie, na etapie realizacji, ma charakter lokalny, będzie więc ograniczony do tych miejsc, w których będą faktycznie prowadzone prace inwestycyjne. Na etapie eksploatacji należy oczekiwać braku znaczącego oddziaływania na środowisko, albo wręcz jego poprawy w stosunku do stanu obecnego.

Wśród działań Gminy Sabnie, mogących pozytywnie i znacząco wpływać na jakość powietrza dotyczą przede wszystkim: promowania i rozwoju odnawialnych źródeł energii, modernizacji energetycznej budynków użyteczności publicznej na terenie Gminy Sabnie (placówki oświatowe i kulturalne, budynki administracji, ośrodki zdrowia), czy wspieraniu działalności gospodarstw ekologicznych.

Realizacja zadań z zakresu poprawy stanu infrastruktury sanitarnej w tym rozbudowa sieci wodno-kanalizacyjnej na terenie Gminy Sabnie poprzez budowę oczyszczalni ścieków wraz z kanalizacją oraz przebudowę sieci wodociągowej (budowa oczyszczalni ścieków na terenie Gminy Sabnie dla miejscowości: Sabnie, Hołowienki, Suchodół Szlachecki, Suchodół Włociański, Grodzisk, Niewiadoma, Nieciecz Włociańska, Nieciecz-Dwór, Kurowice, Zembrów; w Kupientynie-Kolonii dla miejscowości: Kupientyn, Kupientyn-Kolonia; w Tchórznicy Szlacheckiej dla miejscowości: Tchórznica Szlachecka, Tchórznica Włociańska) oraz budowa przydomowych oczyszczalni ścieków na terenie Gminy Sabnie (Chmielnik, Hilarów, Kolonia Hołowienki, Kostki-Pieńki, Kolonia Kurowice, Stasin., Wymysły; oraz dla zabudowań położonych poza zwartą zabudową w pozostałych miejscowościach) pozytywnie wpłynie na stan wód i gleb jak również wpłynie na racjonalizację użytkowania surowca jakim jest woda. Modernizacja systemów melioracyjnych poprzez zaopatrzenie ich w urządzenia piętrzące wodę znacząco zwiększy retencję oraz umożliwi ograniczanie strat spowodowanych suszą a zastosowanie wodoszczelnej aparatury pomiarowej czerpalnej wpłynie na racjonalizację zużycia wody w gospodarstwach domowych, a także cen wody odzwierciedlających wszystkie koszty jej pozyskania.

Ponieważ „Program Rozwoju Gminy Sabnie na lata 2015-2021” zakłada realizację działań z zakresu rozwoju infrastruktury turystycznej i okołoturystycznej, zaznaczyć należy, że zagrożeniem dla wód powierzchniowych może być zwiększony ruch turystyczny.

Do pozytywnego wpływu na stan gleb przyczyni się rozwój rolnictwa ekologicznego oraz zalesianie. Scalanie gruntów gospodarstw rolnych poprawia strukturę obszarową tych



PROGRAM ROZWOJU GMINY SABNIE NA LATA 2015-2021

gospodarstw. Realizacja scaleń może jednak nieść za sobą słabe negatywne oddziaływanie na takie elementy środowiska jak: różnorodność biologiczna, zwierzęta, rośliny i krajobraz.

„Program Rozwoju Gminy Sabnie 2015-2021” zakłada promocję działań związanych z promocją OZE. W związku z powyższym nie wyklucza się, że na terenie Gminy Sabnie powstają będą elektrownie wiatrowe. Budowa elektrowni wiatrowej wiąże się z zaplanowaniem odpowiedniego jej usytuowania, minimalizującego potencjalny wpływ na przyrodę, w szczególności na ptaki i nietoperze (głównie umożliwienie im swobodnego przelotu). Istotne jest również odpowiednie odsunięcie lokalizacji elektrowni wiatrowych od zabudowy mieszkaniowej, linii energetycznych, dróg, obszarów i obiektów objętych ochroną, istniejących cieków i akwenów wodnych oraz ściany lasu. Podczas realizacji i eksploatacji elektrowni wiatrowych musi zostać zapewniona ochrona zdrowia i bezpieczeństwa ludzi oraz ochrona przyrody, jak również ochrona krajobrazu. Odległości i inne wymogi realizacyjne dotyczące elektrowni wiatrowych, które powinny być przestrzegane przez potencjalnych inwestorów są wskazane w wytycznych Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska.

Zakłada się, że na etapie projektowania planu rozwiązań dla poszczególnych działań, inwestycje realizowane będą poza obszarami chronionymi wyznaczonymi na terenie gminy, w odległości niepowodującej ewentualnych strat w przyrodzie. Na etapie eksploatacji zrealizowane projekty nie powinny znacząco wpływać na cele ochrony i walory terenów przyrodniczych, zwłaszcza obszarów chronionych, a także siedliska oraz gatunki roślin, grzybów i zwierząt podlegających ochronie. Zakłada się, że zaplanowane w „Programie Rozwoju Gminy Sabnie na lata 2015-2021” działania nie spowodują znaczącego i stałego wzrostu poziomów hałasu. Nie zakłada się również znaczącego, negatywnego oddziaływania zadań wskazanych w Programie na obszary Natura 2000.

Nadmienić należy, że Prognoza oddziaływania na środowisko przedstawia wiele działań zapobiegających, ograniczających oraz kompensujących ewentualne negatywne oddziaływanie na środowisko, w tym zwłaszcza obszary i gatunki chronione, co gwarantuje racjonalną realizację planu operacyjnego zawartego w Programie Rozwoju Gminy Sabnie. Analiza i skwantyfikowana ocena przewidywanych znaczących oddziaływań na środowisko została wykonana na poziomie ogólnym, przy braku szczegółowych informacji o rozwiązaniach technicznych, a także charakterze i rozmiarach poszczególnych przedsięwzięć. Szczegółowa ocena oddziaływania na środowisko będzie dokonywana każdorazowo dla poszczególnych przedsięwzięć wymagających powyższego postępowania na etapie opracowywania dokumentacji dla konkretnej inwestycji.



PROGRAM ROZWOJU GMINY SABNIE NA LATA 2015-2021

Na etapie realizacji i eksploatacji programu operacyjnego określonego w „Programie Rozwoju Gminy Sabnie 2015-2021” będą przestrzegane prawa, wskazania i rozwiązania zawarte w:

- ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody,
- Rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 6 października 2014 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt (DZ. U. 2014 poz. 1348),
- Rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 9 października 2014 r. w sprawie ochrony gatunkowej roślin (DZ. U. 2014 poz. 1409),
- Rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 9 października 2014 r. w sprawie ochrony gatunkowej grzybów (DZ. U. 2014 poz. 1408),
- Planie zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000.

Istotą przeprowadzenia działań rozwojowych jest utrzymanie maksymalnie naturalnego charakteru przestrzeni gminy. Realizacja Programu przy zachowaniu odpowiednich działaniach ochronnych oraz właściwym prowadzeniu zabiegów pielęgnacyjnych powinna mieć pozytywny wpływ na funkcjonowanie świata zwierzęcego i roślinnego, a przede wszystkim na przyrodnicze formy ochrony przyrody. Zakłada się, że na eksploatacji, zrealizowane zadania rozwojowe nie będą powodować znaczącej emisji pól elektromagnetycznych na miejsca dostępne dla ludności, a w wyniku ich realizacji zdecydowanie poprawi się krajobraz Gminy Sabnie oraz stan jej dziedzictwa kulturowego.

Reasumując, na etapie eksploatacji znacznie poprawie ulegnie jakość życia społeczności lokalnej przy zachowaniu standardów ochrony zdrowia, a także struktura przestrzenno-krajobrazowa gminy. Poprawione zostaną parametry energochłonności i izolacji budynków użyteczności publicznej, co wpłynie na zmniejszenie emisji szkodliwych substancji do powietrza. Przeprowadzona zostanie modernizacja, rozbudowa i usprawnienie funkcjonowania wielu elementów infrastruktury technicznej i społecznej. Zatem „Program Rozwoju Gminy Sabnie na lata 2015-2021” nie będzie generować znaczącego oddziaływania na środowisko na etapie prac wykonawczych oraz podczas eksploatacji, a efekty społeczne, ekonomiczne, przestrzenno-krajobrazowe i środowiskowe realizacji jego założeń będą trwałe i korzystne. Należy mieć na względzie, że istotne jest przeprowadzenie monitoringu skutków realizacji założeń „Programu Rozwoju Gminy Sabnie na lata 2015-2021” w zakresie oddziaływania na środowisko. Celem analizy weryfikacji skutków jest wskazanie zmian lub braku zmian stanu środowiska w wyniku realizacji zaplanowanych przedsięwzięć, a także sprawdzenie czy zaplanowane środki ograniczające i łagodzące negatywne oddziaływanie na środowisko i jego poszczególne elementy przyniosą zakładany rezultat.



12. Spis ilustracji

Ilustracja 1: Gmina Sabnie na tle kraju, opracowanie własne.	10
Ilustracja 2: Gmina Sabnie na tle powiatu sokołowskiego.	11
Ilustracja 3: Obszary chronionego krajobrazu na terenie Gminy Sabnie i w jej sąsiedztwie, źródło: http://geoserwis.gdos.gov.pl/mapy/	17
Ilustracja 4: Zespół dworski w Kupientynie, źródło: www.dwory.cal.pl	24
Ilustracja 5: Drewniany dwór w Grodzisku, źródło: www.dwory.cal.pl	25
Ilustracja 6: Zespół dworski w Kurowicach, http://sabnie.pl/gmina/ciekawe-miejsca/zespoldworski-w-kurowicach/	26
Ilustracja 7: Zespół dworski w Kurowicach, http://sabnie.pl/gmina/ciekawe-miejsca/zespoldworski-w-kurowicach/	26
Ilustracja 8: Kościół w Grodzisku, źródło: http://skarbiecmazowiecki.pl/obiekty/kosciol-pw-swietej-trojcy-sterdyn-sabnie-grodzisk-4-75,1.html	27
Ilustracja 9: Charakter użytkowania gruntów w Gminie Sabnie[ha],.....	39
Ilustracja 10: Zalew Niewiadoma, źródło: http://www.earthstreetview.com/	44
Ilustracja 11: Wały Jaćwingowskie, źródło: : http://www.earthstreetview.com/	44
Ilustracja 12: Demografia w powiecie sokołowskim w ujęciu procentowym ze wskazaniem poszczególnych gmin, opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego, Statystyczne Vademecum Samorządowca 2014.	46
Ilustracja 13: Grupy ekonomiczne ludności w Gminie Sabnie, opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego, Statystyczne Vademecum Samorządowca 2014.....	47



PROGRAM ROZWOJU GMINY SABNIE NA LATA 2015-2021

Ilustracja 14: Struktura płciowa ankietowanych.....	57
Ilustracja 15: Struktura wiekowa ankietowanych.....	57
Ilustracja 16: Struktura ekonomiczna ankietowanych.....	58
Ilustracja 17: Weryfikacja mocnych stron gminy według przeprowadzonego badania ankietowego wśród mieszkańców Gminy Sabnie.....	59
Ilustracja 18: Weryfikacja słabych stron gminy według przeprowadzonego badania ankietowego wśród mieszkańców Gminy Sabnie.....	60
Ilustracja 19: Weryfikacja zagrożeń dla rozwoju gminy według przeprowadzonego badania ankietowego wśród mieszkańców Gminy Sabnie.....	61
Ilustracja 20: Weryfikacja szans dla rozwoju gminy według przeprowadzonego badania ankietowego wśród mieszkańców Gminy Sabnie.....	61
Ilustracja 21: Weryfikacja najistotniejszych do realizacji zadań według przeprowadzonego badania ankietowego wśród mieszkańców Gminy Sabnie.....	62
Ilustracja 22: Struktura przyczynowo skutkowa – drzewo problemów.....	63
Ilustracja 23: Schemat Programu Rozwoju Gminy Sabnie, opracowanie własne.....	79

13. Spis tabel

Tabela 1: Ewidencja zabytków w Gminie Sabnie według GEZ.....	22
Tabela 2: Informacja o masie odebranych odpadów komunalnych z obszaru Gminy Sabnie oraz sposób ich zagospodarowania w 2014 r., źródło informacji: sprawozdanie wójta z realizacji zadań z zakresu gospodarowania odpadami komunalnymi za rok 2014.....	32
Tabela 3: Liczba uczniów w placówkach edukacyjnych w Gminie Sabnie, opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych od pracowników Urzędu Gminy w Sabniach.....	34
Tabela 4: Liczba korzystających z pomocy społecznej w Gminie Sabnie, opracowanie własne na podstawie informacji uzyskanych od pracowników Urzędu Gminy w Sabniach.....	37
Tabela 5: Sposób użytkowania gruntów w gminie Sabnie, źródło: Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Sabnie – Sabnie 2014 r.....	40
Tabela 6: Lasy i obszary leśne: Lasy i grunty leśne, źródło: Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Sabnie – Sabnie 2014 r.....	40

PROGRAM ROZWOJU GMINY SABNIE NA LATA 2015-2021



Tabela 7: Struktura bonitacyjna gruntów w Gminie Sabnie, źródło: Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Sabnie – Sabnie 2014 r.....	40
Tabela 8: Demografia w gminach powiatu sokołowskiego, źródło: Główny Urząd Statystyczny, Statystyczne Vademecum Samorządowca 2014.....	45
Tabela 9: Procesy demograficzne w Gminie Sabnie, źródło: Główny Urząd Statystyczny, Statystyczne Vademecum Samorządowca 2014.....	47
Tabela 10: Struktura demograficzna na terenie Gminy Sabnie, opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych od pracowników Urzędu Gminy w Sabniach.	48
Tabela 11: Poziom bezrobocia w Gminie Sabnie, opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z Powiatowego Urzędu Pracy w Sokołowie Podlaskim.	49
Tabela 12: Wybrane dane porównawcze o rynku pracy w powiecie sokołowskim i w Gminie Sabnie w 2013 r., opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z Powiatowego Urzędu Pracy w Sokołowie Podlaskim.	50
Tabela 13: Struktura bezrobocia w Gminie Sabnie, opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z Powiatowego Urzędu Pracy w Sokołowie Podlaskim.	51
Tabela 14: Bezrobotni będący w szczególnej sytuacji na rynku pracy w Gminie Sabnie, opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z Powiatowego Urzędu Pracy w Sokołowie Podlaskim.	51
Tabela 15: Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze Regon w 2013 r., źródło: Główny Urząd Statystyczny, Statystyczne Vademecum Samorządowca 2014.....	52
Tabela 16: Analiza możliwości budżetowych dotyczących realizacji przedsięwzięć inwestycyjnych Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z dokumentów Gminy Sabnie (uchwały budżetowe).....	53
Tabela 17: Analiza SWOT, opracowanie własne na podstawie ankiet przeprowadzonych na potrzeby powstania niniejszego dokumentu wśród mieszkańców Gminy Sabnie.	69
Tabela 18: Założone cele strategiczne i operacyjne, opracowanie własne na podstawie konsultacji społecznych i wskazań władz Gminy Sabnie.	72
Tabela 19: Cel 1 - wykaz celów operacyjnych, opracowanie własne na podstawie założonego planu finansowo-operacyjnego Gminy Sabnie.....	75
Tabela 20: Cel 2- wykaz celów operacyjnych, opracowanie własne na podstawie założonego planu finansowo-operacyjnego Gminy Sabnie.....	76
Tabela 21: Cel 3 - wykaz celów operacyjnych, opracowanie własne na podstawie założonego planu finansowo-operacyjnego Gminy Sabnie.....	78
Tabela 22: Kluczowe wskaźniki osiągnięć Programu Rozwoju Gminy Sabnie, opracowanie własne.	97



14. Źródła

1. EUROPA - Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu.
2. Strategia Rozwoju Kraju 2030.
3. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie.
4. Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2020.
5. Strategia Rozwoju Powiatu Sokołowskiego na lata 2005-2015.
6. Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju do 2030 r.
7. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Sabnie – Sabnie 2014 r.
8. Program ochrony środowiska dla Gminy Sabnie na lata 2015-2018 z perspektywą na lata 2019-2022.
9. Opracowanie ekofizjograficzne podstawowe Gminy Sabnie - Piaseczno 2013.
10. Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Gminy Sabnie 2006-2013.
11. Wieloletnia Prognoza Finansowa Gminy Sabnie 2015-2022.
12. Gminna Ewidencja Zabytków Gminy Sabnie.
13. Urząd Gminy Sabnie.
14. Ankiety informacyjne przeprowadzone wśród mieszkańców Gminy Sabnie.
15. Powiatowy Urząd Pracy w Sokołowie Podlaskim.
16. Główny Urząd Statystyczny.
17. Infrastruktura komunalna w 2013 r. – GUS.
18. Planowanie strategiczne. Poradnik dla pracowników administracji publicznej.
19. <https://www.mir.gov.pl>
20. <http://funduszeuropejskie.gov.pl>
21. <http://rpo.mazowia.eu>
22. www.sabnie.home.pl
23. <http://sabnie.pl/gmina/ciekawe-miejsca>
24. <http://www.dwory.cal.pl>
25. <http://skarbiecmazowiecki.pl>
26. <http://mapy.geoportal.gov.pl/imap/>
27. <http://www.earthstreetview.com/>
28. <http://geoserwis.gdos.gov.pl/mapy/>